

Regeringens proposition

1981/82: 25

med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82;

beslutad den 29 oktober 1981.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd och de ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås utgifter m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för innevarande budgetår.

De anslag som begärs uppgår till ca 894,2 milj. kr. De största anslagen avser underskottstäckning vid statens järnvägar, förvärv av aktier i Luxor AB, teckning av aktier i AB Svensk Exportkredit samt till FN-styrkors verksamhet utomlands.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Tillander, Ahrland

Proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82

Statsråden föredrar förslag till riksdagen i frågor angående anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement. Statsrådet Wirtén anför: I prop. 1981/82: 38, 61 och 56 har regeringen föreslagit att 50 milj. kr. anvisas som kapitaltillskott till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB, m. m., 670 milj. kr. till Svenska Petroleum AB samt 2 225 milj. kr. till vissa statliga företag, m. m. Vidare har regeringen i prop. 1981/82: 32 föreslagit att 600 milj. kr. anvisas till ersättning till statens järnvägar för vissa insatser på malmбанan. De ytterligare medelsbehov som nu kan överblickas bör sammanfattas i en gemensam proposition angående utgifter på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82. Skulle anslagsframställningar därutöver på tilläggsbudget för innevarande budgetår visa sig ofrånkomliga bör dessa föreläggas riksdagen vid en senare tidpunkt.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att besluta om anslag m. m. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 i enlighet med de förslag som föredraganden har lagt fram.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden som redovisas i underprotokollen och en sammanställning över de anslag som regeringen begär skall bifogas propositionen som bilagor 1-12.

Bilaga 1

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Petri

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser justitiedepartementets verksamhetsområde

ANDRA HUVUDTITELN

G. Övriga myndigheter

[1] **G 4. Datainspektionen.** Datainspektionen har som central förvaltningsmyndighet att pröva frågor om tillstånd samt utöva tillsyn enligt datalagen (1973: 289) kreditupplysningslagen (1973: 1173) och inkassolagen (1974: 182).

Enligt kungörelsen (1973: 1209) om avgift hos datainspektionen skall avgift utgå för handläggning av ansökan eller anmälan som avses i 1 § datakungörelsen (1973: 29) 1 § kreditupplysningskungörelsen (1974: 326) och 1 § inkassokungörelsen (1974: 327) samt av ansökan om medgivande enligt 11 § datalagen. Avgifterna är avsedda att i princip täcka kostnaderna för datainspektionens tillståndsverksamhet enligt datalagen, kreditupplysningslagen och inkassolagen.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att besluta om ett nytt system för avgifter för handläggningen vid datainspektionen (prop. 1980/81: 20 bil. 1 s. 11, KU 1980/81: 9, rskr 1980/81: 58). Enligt systemet skall kostnaderna för datainspektionens verksamhet i dess helhet täckas med avgifter. Avgiftssystemet avsågs bli infört den 1 juli 1981 (prop. 1980/81: 100 bil. 5 s. 88, KU 1980/81: 18, rskr 1980/81: 189). För budgetåret 1981/82 anvisade riksdagen för datainspektionens verksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Datalagstiftningskommittén (DALK) (Ju 1976: 05) har i uppgift att med förtur undersöka vilka åtgärder som kan vidtas för att på kort sikt rationalisera verksamheten vid datainspektionen. DALK anmälde i samband med beredningen i regeringskansliet av frågan om ett nytt avgiftssystem att kommittén planerade att i september 1981 i en särskild promemoria lämna förslag till åtgärder på kort sikt när det gäller datainspektionens verksamhet. Enligt kommitténs uppfattning borde med hänsyn härtill ett nytt avgiftssystem inte träda i kraft redan den 1 juli 1981.

Med hänsyn till vad som kom fram om arbetet i DALK fann regeringen i ett beslut den 7 maj 1981 att frågan om ett nytt avgiftssystem vid datainspektionen borde prövas i anslutning till de förslag till ändringar i datalagen som DALK kunde komma att lägga fram. I beslutet uppdrogs åt DALK att efter samråd med riksrevisionsverket och datainspektionen utreda och till regeringen komma in med förslag till ett nytt avgiftssystem för verksamheten vid datainspektionen. Förslaget skulle ansluta till de ändringar av regelsystemet som DALK kunde komma att föreslå.

Enligt beslutet skall avgiftssystemet innebära att kostnaderna för datainspektionens verksamhet helt skall täckas genom avgifter. DALK bör i första hand utgå från att de som är underkastade tillstånds- eller anmälningsplikt enligt datalagen, kreditupplysningslagen eller inkassolagen skall betala årliga avgifter. DALK har emellertid också möjlighet att föreslå andra lösningar i avgiftsfrågan, om detta skulle bedömas vara lämpligare. I uppdraget till DALK har angetts att kommitténs förslag bör redovisas i så god tid att det nya avgiftssystemet kan träda i kraft den 1 juli 1982.

Genom en ändring av kungörelsen om avgift hos datainspektionen, som har trätt i kraft den 1 juli 1981, har avgifterna hos inspektionen höjts.

I promemorian (Ds Ju 1981: 15–16) Tillstånd och tillsyn enligt datalagen har DALK redovisat det ovan nämnda rationaliseringsuppdraget. Kommittén föreslår bl. a. att tillståndsprövningen enligt datalagen endast skall omfatta vissa personregister. Den nya ordningen föreslås gälla från den 1 juli 1982. Promemorian remissbehandlas f. n.

Föredraganden

Beräkningen av anslaget för datainspektionen budgetåret 1981/82 utgick från att inspektionens verksamhet i dess helhet kunde täckas genom avgifter enligt ett nytt system som skulle träda i kraft den 1 juli 1981. Anslaget kommer under budgetåret 1981/82 att belastas med i runt tal 6,5 milj. kr. på grund av den senareläggning av avgiftssystemet som jag nyss redogjort för.

Med hänsyn till vad som har förekommit anser jag att frågan om ett nytt avgiftssystem för datainspektionen nu bör anmälas för riksdagen. Min avsikt är att föreslå regeringen att i en proposition till våren 1982 lägga fram förslag angående datainspektionens verksamhet på grundval av DALK:s promemoria. I anslutning härtill ämnar jag också utarbeta förslag till ett nytt avgiftssystem för datainspektionen. Förslaget skall utgå från att inspektionens verksamhet helt kan täckas genom avgifter fr. o. m. den 1 juli 1982.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag anfört i det föregående om ett nytt avgiftssystem för datainspektionen.

Bilaga 2

FÖRSVARSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29**Fördragande:** statsrådet Dahlgren**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde**

FJÄRDE HUVUDTITELN

B. Arméförband

[1] **B 2. Arméförband: Materielanskaffning.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för arméförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 708 milj. kr. och anvisat ett förslagsanslag av 1 170 milj. kr.

Med stöd av regeringens bemyndigande har min företrädare i mars 1981 utfärdat föreskrifter för redovisning och omräkning av beställningsbemyndiganden. Av föreskrifterna framgår bl. a. att i anslagsframställning för visst budgetår skall – utöver bemyndiganden för nya beställningar av materiel m. m. beräknade i prisläget i februari kalenderåret före budgetårets början – särskilda prisregleringsbemyndiganden beräknas för

1. uppräknig av bemyndiganden för nya beställningar det aktuella budgetåret, med avdrag för överplanering, från prisläget i februari kalenderåret före budgetårets början till prisläget i februari det aktuella budgetåret efter bedömd prisutveckling enligt nettoprisindex (NPI).

2. uppräknig av den beräknade bemyndigandereservationen vid det aktuella budgetårets ingång från prisläget i februari före budgetårets början till prisläget i februari under budgetåret efter bedömd prisutveckling enligt NPI,

3. uppräknig av uteliggande beställningar vid det aktuella budgetårets ingång från prisläget i februari före budgetårets början enligt prisklausuler (prisökningar) samt

4. korrektion för eventuellt saldo på prisregleringsbemyndiganden från föregående budgetår.

Försvarets materielverk har i samråd med cheferna för armén, marinen och flygvapnet i särskild skrivelse hemställt om uppräknig av nu erhållna bemyndiganden samt lämnat förslag till fördelning av bemyndiganden som

står eller ställs till regeringens disposition. Materielverket bedömer att tillgången på objektbemyndiganden för budgetåret 1981/82 under huvuddelen av anslagen avseende huvudproduktionsområdena Materielanskaffning och Forskning och utveckling f. n. är tillräcklig för att anvisade och förväntade betalningsmedel skall kunna utnyttjas på ett rationellt sätt. En förutsättning är dock att samtliga objektbemyndiganden kan utnyttjas för de ändamål de är lämnade, vilket förutsätter att underskottet av prisregleringsbemyndiganden från budgetåret 1980/81 samt förväntat underskott av prisregleringsbemyndiganden från budgetåret 1981/82 täcks genom ytterligare prisregleringsbemyndiganden under budgetåret 1981/82. En annan förutsättning är att prisutvecklingen enligt NPI kommer att överensstämma med prognoserna. Det mesta talar dock för att den verkliga prisutvecklingen kommer att bli högre. För att härav följande tilldelning av prisregleringsmedel skall kunna utnyttjas krävs ökade prisregleringsbemyndiganden under vissa anslag.

Underskottet av prisregleringsbemyndiganden för budgetåret 1980/81 och det beräknade underskottet av sådana bemyndiganden för budgetåret 1981/82 fördelar sig på anslag enligt vad som framgår av följande tabell.

Behov av ytterligare prisregleringsbemyndiganden budgetåret 1981/82
(1 000-tal kr.)

Anslag	Försvarets materielverk		Föredraganden	
	1980/81	1981/82	1980/81	1981/82
B 2. Arméförband: Materielanskaffning	35 000	126 300	35 000	206 900
B 4. Arméförband: Forskning och utveckling	6 900	24 300	6 900	30 400
C 2. Marinförband: Materielanskaffning	47 000	105 200	47 000	211 900
C 4. Marinförband: Forskning och utveckling	10 000	3 600	10 000	10 700
D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning	62 700	110 200	62 700	253 900
D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling	23 400	9 200	23 400	—
E 2. Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning	11 900	7 700	11 900	10 000
Summa bemyndigandebehov	196 900	386 500	196 900	723 800

Överbefälhavaren har i sitt yttrande över försvarets materielverks framställning framhållit att utöver prisregleringsbemyndiganden måste ytterligare bemyndiganden ställas till materielverkets förfogande dels som en följd av likviditetssituationen under budgetåret 1980/81, dels på grund av den bedömda likviditetssituation under budgetåret 1981/82. Med hänsyn till den hittillsvarande utvecklingen av NPI och att löneutvecklingen under budgetåret 1981/82 redan är känd bedömer överbefälhavaren att anslagen

för materielanskaffning samt forskning och utveckling under budgetåret 1981/82 kommer att kunna tilldelas betalningsmedel utöver de belopp som en tilldelning enligt NPI skulle medföra. För att på ett ändamålsenligt och planerat sätt kunna utnyttja dessa betalningsmedel krävs ytterligare objektbemyndiganden.

Försvarets materielverk har i samråd med chefen för armén anmält behov av ytterligare bemyndiganden om totalt 566,1 milj. kr. för att kunna utnyttja de betalningsmedel som efter prisreglering bedöms bli tillgängliga under budgetåret 1981/82. Bemyndigandena skulle möjliggöra att angelägna anskaffningar av däcksbromateriel och bandvagnar samt renovering och modifiering av stridsvagnar tidigarelades.

Överbefälhavaren har i sitt yttrande tillstyrkt materielverkets framställning om ytterligare bemyndiganden.

Föredraganden

Behovet av beställningsbemyndiganden för ett visst budgetår uttrycks i den prisnivå som antas komma att råda då bemyndigandena utnyttjas. Beställningsbemyndigandena prisregleras därmed på förhand vid budgeteringen med utgångspunkt i en prognos om prisutvecklingen. De betalningsmedel som anvisas är däremot uttryckta i prisläget vid budgeteringstillfället och prisregleras löpande. Om prisutvecklingen markant kommer att avvika från det antagande som låg bakom beräkningen av bemyndigandebehovet uppkommer en skillnad mellan de bemyndiganden och de anslagsmedel, inkl. prisregleringsmedel, som disponeras under anslaget.

Den faktiska prisutvecklingen under budgetåret 1980/81 är nu känd. Vid en jämförelse av det beräknade och det faktiska behovet av prisregleringsbemyndiganden för detta budgetår bör enligt gällande regler de berörda anslagen tillföras ytterligare sammanlagt 196,9 milj. kr.

Vid beräkning av prisregleringsbemyndiganden för budgetåret 1981/82 (prop. 1980/81: 100 bil. 7) för nu berörda anslag upptogs dessa bemyndiganden till belopp som redan nu underskrider de värden som erfordras för att en rationell materielanskaffning skall kunna genomföras.

Försvarets materielverk har anfört att en förutsättning för att förväntade betalningsmedel skall kunna utnyttjas med god hushållning är att, i enlighet med gällande regler, samtliga objektbemyndiganden utnyttjas för de ändamål som de är lämnade och inte utnyttjas för prisreglering i avvaktan på att nya prisregleringsbemyndiganden tillförs.

Jag anser att det är nödvändigt att redan nu täcka underskottet av prisregleringsbemyndiganden för budgetåret 1980/81 samt det beräknade underskottet av prisregleringsbemyndiganden för budgetåret 1981/82. Mina beräkningar av ifrågavarande prisregleringsbemyndiganden framgår av tabellen över behov av ytterligare prisregleringsbemyndiganden under budgetåret 1981/82 (intagen på s. 6). Jag har därvid utgått från en annan prisprognos än vad försvarets materielverk har gjort.

Med hänsyn till den bedömda likviditeten under budgetåret 1981/82 framhåller överbefälhavaren att – utöver prisregleringsbemyndiganden – ytterligare bemyndiganden om totalt 1 822,1 milj. kr. inkl. prisreglering måste ställas till materielverkets förfogande.

Jag anser i likhet med överbefälhavaren att ytterligare beställningsbemyndiganden krävs för budgetåret 1981/82. Med hänsyn till de ekonomisk-politiska åtgärder som har redovisats i prop. 1981/82: 30 och att en samlad likviditetsbedömning f. n. är svår att göra är jag endast beredd att nu ta ställning till de ytterligare bemyndiganden för materielobjekt (motsvarande) under anslaget C 2. Marinförband: Materielanskaffning som är en följd av riksdagens tidigare fattade beslut (prop. 1980/81: 100 bil. 7, FöU 1980/81: 19, rskr 1980/81: 291 och prop. 1980/81: 131, NU 1980/81: 63, rskr 1980/81: 393). Jag återkommer till den frågan i det följande.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Arméförband: Materielanskaffning* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 241 900 000 kr.

[2] **B 4. Arméförband: Forskning och utveckling.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge beställningar av utvecklingsarbete för arméförband inom en kostnadsram av 227 milj. kr. samt anvisat ett förslagsanslag av 148,2 milj. kr.

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Arméförband: Forskning och utveckling* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 37 300 000 kr.

C. Marinförband

[3] **C 2. Marinförband: Materielanskaffning.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 692 milj. kr. och anvisat ett förslagsanslag av 657 milj. kr.

Riksdagen beslutade i juni 1981 (prop. 1980/81: 131, NU 1980/81: 63, rskr 1980/81: 393) att på tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 milj. kr. som tillskott av medel till Karlskronavarvet AB för sysselsättnings-

främjande åtgärder samt under fjärde huvudtitelns anslag C 2. Marinförband: Materielanskaffning bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. fick läggas ut inom en kostnadsram av ytterligare 100 milj. kr. Med anledning härav beslutade regeringen den 25 juni 1981 att försvarets materielverk fick beställa materiel med lång leveranstid till två ytattackfartyg typ YA 81 och ett bevakningsfartyg inom en kostnadsram av 100 milj. kr., varav 70 milj. kr. tillfaller Karlskronavarvet AB.

Chefen för marinen har hemställt om bemyndigande att vid Karlskronavarvet AB få beställa två ytattackfartyg och ett bevakningsfartyg inom en kostnadsram av 316 resp. 81 milj. kr. samt om beställningsbemyndiganden om 112 milj. kr. för att täcka beräknade kostnadsfördyringar för ubåtar av typ A 17.

Överbefälhavaren har tillstyrkt chefens för marinen framställningar. Han förutsätter dock att ökade kostnader genom en på Karlskronavarvet AB och Kockum uppdelad ubåtsproduktion för framtida ubåtsserier tillgodoses utanför utgiftsramen för det militära försvaret. I fråga om bevakningsfartyget anför han att arbete pågår inom berörda myndigheter med att slutligt fastställa tekniska och andra krav på fartyget.

Beställningsbemyndigandenas fördelning på primäruppdrag framgår av följande tabell.

Beställningsbemyndiganden (1 000-tal kr.)

Primäruppdrag m. m.	Chefen för marinen	Föredraganden
Marinförband: Centralt vidtagen materielanskaffning m. m., utom av viss sjukvårdsmateriel, för delprogrammen		
För flera delprogram gemensamma lednings-, bas- och underhållsförband m. m.	71 000	339 000
Ytattackförband m. m.	156 000	
Ubåtsförband	112 000	
Kostnader	339 000	339 000
Prisreglering	+ 38 600	+ 37 700
Bemyndigandebehov	377 600	376 700

Föredraganden

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret m. m. ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Genom regeringsbeslut den 25 juni 1981 bemyndigades försvarets materielverk att lägga ut beställningar för anskaffning av viss materiel till två ytattackfartyg typ YA 81 och ett bevakningsfartyg på 90 resp. 10 milj. kr. Regeringen avser att med utnyttjande av 70 milj. kr. av det under fjortonde huvudtiteln anvisade reservationsanslaget för sysselsättningsfrämjande åtgärder vid Karlskronavarvet AB under budgetåret 1981/82 bidra till finan-

sieringen av anskaffning av ytattackfartygen. För att genomföra projekten erfordras således ytterligare beställningsbemyndiganden om 156 milj. kr. för ytattackfartygen och 71 milj. kr. för bevakningsfartyget.

I avvaktan på ett slutligt ställningstagande till utformningen av bevakningsfartyget avser jag föreslå regeringen att ställa bemyndigandena för detta ändamål till regeringens disposition.

I prop. 1980/81: 100 (bil. 7 s. 97, FöU 1980/81: 19, rskr 1980/81: 291) upptogs bl. a. projektet ubåtar av typ A 17. Kostnaderna angavs till 836 milj. kr. Med ianspråktagande av prisregleringsbemyndigandena har projektet räknats upp till 928 milj. kr. i prisläget februari 1981. För projektet ubåtar av typ A 17 erfordras för beräknade kostnadsfördyringar ett beställningsbemyndigande om ytterligare 112 milj. kr.

Jag finner det angeläget att här berörda beställningar kan fullföljas så att beläggningen på Karlskronavarvet AB säkerställs.

Min beräkning av beställningsbemyndiganden under förevarande anslag framgår av sammanställningen över beställningsbemyndiganden (intagen på s. 7). Av bemyndigandena utgör 37.7 milj. kr. prisregleringsbemyndiganden för omräkning från prisläget februari 1981 till prisläget februari 1982. Beställningarna beräknas medföra utbetalningar under budgetåret 1981/82 om ca 91 milj. kr.

Liksom tidigare bör det få ankomma på regeringen att ta ställning till vilka anskaffningar m. m. som bör ske inom ramen för det beställningsbemyndigande som riksdagen kan komma att lämna.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Marinförband: Materielanskaffning* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 258 900 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av ytterligare 376 700 000 kr.

[4] **C 4. Marinförband: Forskning och utveckling.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge att beställningar av utvecklingsarbete för marinförband får läggas ut inom en kostnadsram av 71.1 milj. kr. samt anvisat ett förslagsanslag av 75 milj. kr.

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Marinförband: Forskning och utveckling* får ske inom en konstnadsram av ytterligare 20 700 000 kr.

D. Flygvapenförband

[5] **D 2. Flygvapenförband: Materielanskaffning.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge att beställningar av materiel m. m. för flygvapenförband får läggas ut inom en kostnadsram av 1 582 milj. kr. och anvisat ett förslagsanslag av 2 445 850 kr.

Försvarets materielverk har i samråd med chefen för flygvapnet anmält behov av ytterligare bemyndiganden om totalt 860,2 milj. kr. för att kunna utnyttja de betalningsmedel som efter prisreglering bedöms bli tillgängliga under budgetåret 1981/82. Bemyndigandena skulle möjliggöra att anskaffning av angelägen materiel såsom styrd glidbomb, utbytesenheter och reservdelar för flygpan 37 tidigarelades.

Överbefälhavaren har i sitt yttrande tillstyrkt materielverkets framställning om ytterligare bemyndiganden. Överbefälhavaren framhåller dock att det är osäkert om bemyndigandena för den styrda glidbomben skall belasta anslaget D 2. Flygvapenförband: Materialanskaffning, eftersom beslut om utveckling eller direktanskaffning ännu inte har fattats.

Föredraganden

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Flygvapenförband: Materielanskaffning* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 316 600 000 kr.

[6] **D 4. Flygvapenförband: Forskning och utveckling.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge att beställningar av utvecklingsarbete för flygvapenförband får beställas inom en kostnadsram av 378,8 milj. kr. samt anvisat ett förslagsanslag av 407 984 000 kr.

Försvarets materielverk har i samråd med chefen för flygvapnet anmält behov av ytterligare bemyndiganden om totalt 18,2 milj. kr. för att kunna utnyttja de betalningsmedel som efter prisreglering bedöms bli tillgängliga under budgetåret 1981/82. Bemyndigandena skulle möjliggöra att anskaffning av angelägen materiel såsom övervakningsradar för robotförsöksplats i övre Norrland tidigarelades.

Överbefälhavaren har i sitt yttrande tillstyrkt materielverkets framställning om ytterligare bemyndiganden.

Föredraganden

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Flygvapenförband: Forskning och utveckling* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 23 400 000 kr.

E. Operativ ledning m. m.

[7] **E 2. Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning.** För budgetåret 1981/82 har riksdagen under detta anslag bemyndigat regeringen att medge beställningar av materiel m. m. för operativ ledning m. m. inom en kostnadsram av 106,7 milj. kr. samt anvisat ett förslagsanslag av 77,8 milj. kr.

Beträffande medelstillgången och planeringssituationen inom försvaret ber jag att få hänvisa till vad jag har anfört under anslaget B 2. Arméförband: Materielanskaffning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att medge att prisreglering av beställningsbemyndiganden som har lämnats för budgetåret 1981/82 och tidigare avseende anslaget *Operativ ledning m. m.: Materielanskaffning* får ske inom en kostnadsram av ytterligare 21 900 000 kr.

[8] **E 3. Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisats ett förslagsanslag av 79,7 milj. kr.

Överbefälhavaren och fortifikationsförvaltningen

Fortifikationsförvaltningen har i samråd med överbefälhavaren m. fl. hemställt att få tidigarelägga en ombyggnad av militärstabsbyggnaden på Östermalmsgatan 87 i Stockholm. Kostnaden för byggnadsföretaget har beräknats till 15 850 000 kr., varav 6 milj. kr. kommer att belasta statsbudgeten under budgetåret 1981/82.

Överbefälhavaren har vidare hemställt att få tidigarelägga vissa planerade smärre underhållsåtgärder i ämbetsbyggnaden Bastionen och i militärstabsbyggnaden. Kostnaden för dessa underhållsåtgärder har beräknats till sammanlagt 6 milj. kr. Hälften av denna kostnad avser åtgärder i militärstabsbyggnaden och kommer att belasta statsbudgeten under budgetåret 1981/82.

Besparingen genom att militärstabsbyggnaden byggs om redan nu uppskattas till ca 5 milj. kr. genom att ett antal inhyrda lokaler kan avvecklas.

Föredraganden

Regeringen har i juli 1981 beslutat att förvaltningsbyggnaden Tre Vapen i Stockolm får byggas om. Kostnaden för ombyggnaden har beräknats till 4 280 000 kr. Ombyggnaden pågår. Regeringen minskade i nyss nämnda beslut kostnadsramarna för ett antal projekt för att den totala byggnadsverksamheten inte skulle öka.

De centrala militära staberna skall under hösten 1981 omlokaliseras till ämbetsbyggnaden Bastionen i Stockholm. Därvid frigörs bl. a. militärstabsbyggnaden, som skall utnyttjas av ett antal andra militära enheter. Jag finner det angeläget att den redan beslutade omlokaliseringen av militära myndigheter i Stockolm genomförs så snart som möjligt för att få den besparing på ca 5 milj. kr. som uppnås genom att ett antal inhyrda lokaler kan avvecklas. Militärstabsbyggnaden bör därför få byggas om. För att bekosta ombyggnaden förordar jag att 9 milj. kr., varav 3 milj. kr. för smärre underhållsarbeten, anvisas på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82. Genom omprioriteringar inryms ombyggnaden i den tidigare beslutade volymen av byggnadsverksamhet inom det militära försvaret.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett förslagsanslag av 9 000 000 kr.

H. Övrig verksamhet

[9] **H 9. FN-styrkors verksamhet utomlands.** Medel för en svensk militär styrka i FN-tjänst anvisades första gången på tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1956/57 (prop. 1956: 198, SU 1956: 179, rskr 1956: 539). Därefter har årligen ytterligare medel anvisats för svenska FN-styrkors verksamhet.

Medel för de årliga utgifterna inom Sverige för att rekrytera, utbilda och organisera den svenska beredskapsstyrkan m. m. anvisas sedan budgetåret 1965/66 under förslagsanslaget Beredskapsstyrka för FN-tjänst. Medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige och för viss personal vid Sveriges ständige representation i FN samt – fr. o. m. den 1 juli 1967 – för observatörer i FN-tjänst anvisades budgetåret 1965/66–1971/72 under reservationsanslaget Kostnader för svenska FN-styrkor m. m. Fr. o. m. budgetåret 1972/73 har medel för FN-styrkornas verksamhet utom Sverige anvisats under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Sammanlagt har för svenska FN-styrkors verksamhet hittills anvisats

1 334 465 000 kr. på tilläggsstat och tilläggsbudget. Därav har 38,5 milj. kr. anvisats för att täcka utgifterna för FN-styrkan på Cypern, FN-styrkan i Mellersta Östern och FN-observatörer under tiden januari–juni 1981 samt för vissa oförutsedda utgifter (prop. 1980/81: 125 bil. 1, FöU 1980/81: 24, rskr 1980/81: 324).

Del av ifrågavarande kostnader avses bli ersatta av FN. Intill den 30 september 1981 har från FN influtit 573 463 771 kr. Vid den tidpunkten uppgick Sveriges återstående fordran hos FN enligt dittills framlagda krav till 175 287 942 kr. Ersättningar som flyter in från FN tillgodoförs statsbudgetens inkomstitel Övriga inkomster av statens verksamhet.

Genom beslut i maj 1981 förordnade regeringen att ett sjukhuskompani omfattande högst 150 man jämte viss stabspersonal skulle ställas till FN:s förfogande för fortsatt tjänstgöring i Mellersta Östern längst t. o. m. augusti 1982. Utgifterna beräknas till 2 milj. kr. för månad eller för tiden juli–december 1981 sammanlagt 12 milj. kr.

Genom beslut i maj 1981 förlängdes tiden för den svenska FN-insatsen på Cypern längst t. o. m. den 15 december 1981. Utgifterna beräknas till ca 5,6 milj. kr. för månad eller för tiden juli–december 1981 sammanlagt 33,5 milj. kr.

Genom beslut i juni 1981 medgav regeringen att observatörer i FN-tjänst får avlösas under budgetåret 1981/82. Antalet observatörer uppgick den 1 juli 1981 till 42. Medelsbehovet för dessa kan beräknas till ca 750 000 kr. för månad eller för tiden juli–december 1981 sammanlagt 4,5 milj. kr.

En allmän medelsreserv av 3 milj. kr. bör beräknas med hänsyn till eftersläpande sjukvårdskostnader för tidigare kontingenter samt vissa utgifter som kan bli nödvändiga vid en avveckling av kontingenterna.

Vid utgången av juni 1981 fanns ett underskott på 1 240 600 kr. under anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands.

Behovet av ytterligare medel för FN-styrkor i Mellersta Östern och på Cypern och för observatörer uppgår alltså till (12 000 000 + 33 500 000 + 4 500 000 + 3 000 000 + 1 240 600) avrundat 54,3 milj. kr. Medlen bör liksom tidigare anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Med hänsyn till att många osäkra faktorer ligger i anslagsberäkningen kan det bli nödvändigt att även i fortsättningen förskottsvis täcka utgifter för ifrågavarande ändamål från anslaget till oförutsedda utgifter. Dessa utgifter bör slutligt belasta anslaget FN-styrkors verksamhet utomlands. Frågan om deras täckning bör få tas upp senare.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *FN-styrkors verksamhet utomlands* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 54 300 000 kr.

[10] **H 10. Övervakningskontingenten i Korea.** Efter förslag i prop. 1953: 234 anvisade riksdagen (SU 1953: 196, rskr 1953: 431) på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1953/54 under fjärde huvudtiteln ett reservationsanslag av 5 milj. kr. till svenska övervaknings- och repatrieringskontingenten i Korea.

Den svenska repatrieringskontingenten upplöstes efter slutfört uppdrag den 1 mars 1954. Övervakningskontingentens uppdrag står alljämt kvar men personalen har reducerats avsevärt och uppgår nu till sju personer mot omkring 90 personer år 1955.

För övervakningskontingentens fortsatta verksamhet har riksdagen under anslaget Svenska Övervakningskontingenten i Korea, fr. o. m. budgetåret 1972/73 benämnt Övervakningskontingenten i Korea, efter förslag av Kungl. Maj:t anvisat sammanlagt 31 020 000 kr. (jfr senast prop. 1980/81: 25 bil. 2, FöU 1980/81: 14, rskr 1980/81: 77). Hittills har alltså anvisats 36 020 000 kr. för ifrågasvarande ändamål. De medel som anvisades senast beräknades täcka utgifterna för kontingentens verksamhet t. o. m. juni 1981.

Genom beslut i april 1976 förordnade regeringen att det tills vidare, intill regeringen bestämmer annat, skall finnas en övervakningskontingent i Korea om högst 10 personer. Jag kan f. n. inte bedöma hur länge övervakningskontingenten i Korea behöver fortsätta sin verksamhet. Medel för verksamheten bör emellertid beräknas för tiden t. o. m. utgången av budgetåret 1981/82. Jag anser att kontingentens personalstyrka även i fortsättningen bör hållas så låg som möjligt.

För den fortsatta verksamheten räknar jag med ett medelsbehov av ca 179 000 kr. för månad eller för budgetåret 1981/82 2 150 000 kr. Vid utgången av budgetåret 1980/81 fanns ett överskott på 162 100 kr. under anslaget Övervakningskontingenten i Korea. Medelsbehovet för budgetåret 1981/82 uppgår därför till (2 150 000 - 162 100) avrundat 2 milj. kr. Medlen bör liksom tidigare anvisas utanför utgiftsramen för det militära försvaret.

Beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1981/82 måste betraktas som ungefärlig med hänsyn till svårigheterna att beräkna vissa utgiftsposter samt möjligheten av en avveckling av kontingentens verksamhet. Ett eventuellt behov av ytterligare medel får tillgodoses genom anlitan­de av anslaget Oförutsedda utgifter. Frågan om att täcka utgifter som bestrids på detta sätt bör få tas upp senare.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Övervakningskontingenten i Korea* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

Bilaga 3

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Söder såvitt avser frågan under punkt 4;
statsrådet Ahrlund såvitt avser frågorna under punkterna
1, 2 och 3

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt
avser socialdepartementets verksamhetsområde**

FEMTE HUVUDTITELN

A. Socialdepartementet m. m.

[1] **A 5. Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde.** Under denna punkt har på statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisats ett reservationsanslag av 8,7 milj. kr. Regeringen godkände den 23 juli 1981 ett avtal mellan statens bakteriologiska laboratorium (SBL) och läkemedelsföretaget Merck & Co. Inc. angående licenstillverkning av vaccin mot mässling, påssjuka och röda hund. Avtalet ger SBL rätt till försäljning på hela den nordiska marknaden samt internationella hjälpprogram i svensk regi. Regeringen har vidare den 17 september 1981 bemyndigat socialstyrelsen att utfärda rekommendation om allmän vaccination mot mässling, påssjuka och röda hund av barn vid 1 1/2 och 12 års ålder.

För att SBL skall kunna tillverka detta kombinationspreparat krävs vissa investeringar i lokaler och utrustning. SBL har i samarbete med socialstyrelsen och byggnadsstyrelsen utarbetat förslag till ombyggnad av en f. n. outnyttjad byggnad (hus K). Ombyggnaden skulle ge en god permanent lösning av lokalbehovet för frystorkning och påfyllning av levande virusvacciner som måste vara åtskild från annan produktion. Byggnadsstyrelsen beräknar kostnaderna till 3 milj. kr. i prisläget den 1 januari 1981. Följande kostnadsram bör således föras upp i gällande investeringsplan (1000-tal kr.).

Byggnadsobjekt	Kostnadsram 1981-01-01	Medelför- brukning 1981/82
SBL ombyggnad av hus K	3 000	2 000

Vidare erfordras viss utrustning, bl. a. frystork samt påfyllnings- och etiketteringsutrustning. Tillsammans uppgår de erfoderliga investeringarna i utrustning till 3 750 000 kr. Jag återkommer till frågan om medel för utrustning under anslaget E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om byggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium inom den kostnadsram som jag har förordat,
2. till *Vissa byggnadsarbeten m.m. inom socialdepartementets verksamhetsområde* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kr.

E. Myndigheter inom hälso- och sjukvård, socialvård m. m.

[2] **E 9. Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning.** Under anslaget A 5. Vissa byggnadsarbeten m.m. inom socialdepartementets verksamhetsområde har jag redogjort för vissa behov av lokaler och utrustning i samband med tillverkning av vaccin för mässling, påssjuka och röda hund. Jag beräknar kostnaderna för utrustning till totalt 3 750 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 3 750 000 kr.

G. Undervisningssjukhus m. m.

[3] **G 6. Akademiska sjukhuset i Uppsala: Driftkostnader.** Under denna rubrik har i statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisats ett förslagsanslag av 36 091 000 kr.

I prop. 1980/81: 100 (bil. 8, SoU 1980/81: 19, rskr 1980/81: 212) anförde föredragande statsrådet Holm vid anmälan av detta anslag bl. a. följande.

Utgifterna för löner till sjukhusets personal – bortsett från läkarna – bör under budgetåret 1981/82 inte behöva överstiga ett belopp, som motsvarar en ram av 407,5 milj. kr. i löneläget november 1980, lönekostnadspålägg inräknat. Jag räknar med att inga nya tjänster kommer att

inrättas för nämnda budgetår utöver sådana tjänster för vilka utrymme kan beredas genom omdisposition inom nämnda belopp. Vidare bör utgifterna för omkostnader – sedan vissa driftintäkter har fråndragits – inrymmas inom 108,3 milj. kr. för budgetåret 1981/82, vilket belopp bör ingå i en totalram. Jag har vid beräkningen av dessa belopp räknat med att vissa produktivitets- och rationaliseringsvinster om 10,5 milj. kr. skall kunna göras.

Mot denna bakgrund föreslår jag att en totalram för utgifterna för ifrågasvarande lönekostnader och omkostnader för sjukhusets verksamhet fastställs till 515,8 milj. kr. Inom ramen bör sjukhuset ha möjlighet att göra omdispositioner mellan lönekostnader och omkostnader. Denna ram får endast räknas upp med hänsyn till förändrade lönekostnader för sjukhusets personal till följd av avtal som träffas efter utgången av november 1980 och eljest endast efter medgivande av riksdagen. Jag förutsätter att effektiva åtgärder kommer att vidtas vid sjukhuset för att hålla utgifterna inom den angivna kostnadsramen.

Riksdagen lämnade vad statsrådet Holm sålunda anförde utan erinran.

Regeringen föreskrev den 11 juni 1981 genom regleringsbrev för budgetåret 1981/82 avseende anslag till akademiska sjukhuset i Uppsala m. m. bl. a. att utgifterna för annan personal än läkare och omkostnader skulle bestridas inom en kostnadsram av 515,8 milj. kr. Lönekostnaderna hade därvid beräknats till 407,5 milj. kr. i löneläget november 1980.

Jag vill här också erinra om vad som har gällt för det förflutna budgetåret 1980/81.

I prop. 1980/81: 125 med anmälan till tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1980/81 såvitt avser socialdepartementets område (bil. 2, SoU 1980/81: 27, rskr 1980/81: 347) redovisas en framställning från direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala. Direktionen anförde att den trots sina bemödanden inte hade kunnat hålla kostnaderna för verksamheten vid sjukhuset inom de av regering och riksdag beslutade ekonomiska ramarna för budgetåret 1980/81. Endast genom att väsentliga delar av sjukhuset stängdes kunde utgifterna nedbringas så att de kunde rymmas inom ramarna. Direktionen hade i ett räkneexemplet beräknat hur viss besparing skulle kunna genomföras. I exemplet ingick stängning av 23 kirurgiska, 21 medicinska, 15 psykiatriska, 8 barn- och ungdomspsykiatriska och 2 barnmedicinska vårdplatser. Direktionen föreslog emellertid att viss höjd total kostnadsram skulle fastställas för budgetåret 1980/81 för att den nämnda neddragningen av sjukvårdsverksamheten inte skulle behöva genomföras. I andra hand hemställde direktionen om bemyndigande att i erforderlig utsträckning vidta de redovisade besparingsåtgärderna under förutsättning av Uppsala läns landstingskommuns medgivande.

Föredragande statsrådet Holm uttalade att hon var beredd att i stort sett godta den av direktionen föreslagna höjda ramen. Överskridandet av lönekostnaderna och av omkostnaderna kunde emellertid endast accepteras

såsom engångsföreteelser för budgetåret 1980/81. Hon fann vidare att vissa av de besparingsåtgärder som direktionen hade redovisat borde kunna genomföras under nämnda budgetår. Hon undantog dock stängning av kirurgiska och medicinska vårdplatser. Det borde ankomma på direktionen att med stöd av regeringens bemyndigande besluta om åtgärder, som medförde en besparing av 1,1 milj. kr. under kvarvarande del av budgetåret i förhållande till den av direktionen föreslagna nya totalramen. Hon förordade en ny totalram för ifrågavarande utgifter av 539,4 milj. kr. I detta sammanhang framhöll statsrådet Holm att uppgiften att slutligt fastställa inkomst- och utgiftsstat för akademiska sjukhuset i fortsättningen inte borde ankomma på konsistoriet vid universitetet i Uppsala.

Sedan riksdagen beslutat om en ändrad medelsram för akademiska sjukhuset för budgetåret 1980/81 i enlighet med vad som hade förordats i prop. 1980/81: 125, föreskrev regeringen den 25 juni 1981 att utgifterna för lönekostnader för annan personal än läkare och omkostnader skulle för budgetåret 1980/81 bestridas inom en kostnadsram av 539,4 milj. kr. Lönekostnaderna hade därvid beräknats till 426 milj. kr. i löneläget december 1980.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala har den 11 maj 1981 beslutat att till regeringen överlämna förslag till budget för sjukhuset för budgetåret 1981/82. Direktionen hemställde att inkomst- och utgiftsstaten i förslaget fastställdes och att en särskild ekonomisk ram anvisades för vårdplatsdisponeringar inom de neurokirurgiska och thoraxkirurgiska klinikerna m. m. Direktionen har vidare den 26 augusti 1981 beslutat att till regeringen överlämna viss tilläggsbudget, enligt vilken beräknade utgifter för andra löner än läkarlöner och omkostnader hade räknats upp med 15,3 milj. kr.

Enligt det kompletterade budgetförslaget beräknades utgifterna för ifrågavarande lönekostnader och omkostnader bli inte fullt 568 milj. kr., varav 431 milj. kr. för lönekostnaderna i löneläget december 1980. Under hand har från sjukhuset uppgivits att löneomräkningen från november till december 1980 medfört ett påslag av ungefär 5,7 milj. kr. Tillbakaräknat till löneläget november 1980 skulle utgifterna således kunna beräknas till 562,3 milj. kr., varav 425,3 milj. kr. för lönekostnaderna.

Utgifterna har beräknats för en i stora drag oförändrad verksamhet. Sammanlagt 25 vårdplatser för psykiatri, barn- och ungdomspsykiatri samt barnmedicin har dock stängts fr. o. m. den 1 april 1981. Uppsala läns landstingskommuns bidrag till driftkostnaderna vid sjukhuset har beräknats till 296,4 milj. kr. under förutsättning att landstingskommunen kommer att utnyttja 65,2% av vård dagarna vid sjukhuset, vilket motsvarar 274 400 vård dagar.

Till stöd för direktionens förslag låg bl. a. en preliminär uppgift om den faktiska medelsförbrukningen under budgetåret 1980/81, som hade uppgått till ca 555,4 milj. kr., varav för andra löner än läkarlöner ca 432,6 milj. kr. Enligt ett senare upprättat bokslut blev förbrukningen 555,6 milj. kr.

Härutöver redovisade direktionen en särskild budget för en utökning med 3 thoraxkirurgiska och 11 neurokirurgiska vårdplatser. Utgifterna för denna verksamhet beräknades uppgå till drygt 7,2 milj. kr. under det att motsvarande intäkter beräknades bli inte fullt 10,5 milj. kr. Direktionen föreslog att verksamheten skulle få bedrivas som en försöksverksamhet under förutsättning att utgifterna inte översteg intäkterna.

Uppsala läns landstingskommuns förvaltningsutskott har den 25 maj 1981 ansett att landstingskommunen borde för sin del godkänna direktionens budgetförslag, som vid den tidpunkten innebar ett driftbidrag från landstingskommunen av 287,5 milj. kr. Förvaltningsutskottet ansåg emellertid att landstingskommunen borde hemställa att direktionen – innan det s. k. neuro-thoraxpaketet genomfördes – dels redovisade en plan för omstrukturering av regionvårdsresurserna vid sjukhuset, dels utformade och införde en garantiregel gentemot de landstingskommuner, som förväntades utnyttja regionsjukvårdsresurserna vid sjukhuset.

Regeringen har den 10 september 1981 bl. a. föreskrivit, att direktionen skall fastställa inkomst- och utgiftsstat för sjukhuset inom de av regeringen föreskrivna kostnadsramarna, samt bemyndigat direktionen att besluta om de förändringar av sjukhusets verksamhet, som kan erfordras för att utgifterna för verksamheten skall kunna rymmas inom nämnda kostnadsramar. Därvid skall direktionen i första hand pröva möjligheterna att iakttä ramarna utan att hålla vårdplatser stängda.

Regeringen har samtidigt föreskrivit att t. v., i avvaktan på regeringens slutliga beslut, såsom ram för lönekostnaderna för annan personal än läkare och omkostnader skall gälla 531,3 milj. kr. för år. Lönekostnaderna har därvid beräknats utgöra 418 milj. kr. i löneläget november 1980.

Regeringen tog i detta sammanhang inte ställning till förslaget om en utökning av de thoraxkirurgiska och neurokirurgiska vårdplatserna.

Direktionen för akademiska sjukhuset har i skrivelse den 22 september 1981 hemställt hos regeringen om att driftkostnaderna för den barn- och ungdomspsykiatriska kliniken vid sjukhuset – som beräknas uppgå till ca 7 milj. kr. i vad avser löner för annan personal än läkare och omkostnader under budgetåret 1981/82 – skall få t. v. läggas utanför den av regeringen anvisade budgetramen i avvaktan på att kostnaderna helt kan avvecklas. Direktionens förslag innebär att sjukhusets barn- och ungdomspsykiatriska klinik på sikt skall stängas helt, men att vården övergångsvis skall bestriidas på sjukhuset under budgetåret 1981/82 i avvaktan på att den kan överföras till Uppsala läns landstingskommuns inrättningar i enlighet med landstingskommunens planering.

Av skrivelsen framgår vilka åtgärder direktionen hittills har beslutat vidta för att hålla utgifterna inom de av regeringen den 10 september 1981 beslutade ramarna. Utöver de 25 vårdplatser, som stängts redan den 1 april 1981, har – som en verksamhetsbegränsning steg 1 – ytterligare 48 vårdplatser stängts, varav 23 kirurgiska vårdplatser. Samtidigt har emellertid

en ökning skett med 3 barnortopediska vårdplatser. Steg 1 beräknas ge en minskad årskostnad med ca 18 milj. kr. när det gäller utgiftsramen för andra löner än läkarlöner och omkostnader. Full besparingseffekt nås omkring den 1 oktober 1981. Direktionen har vidare uppdragit åt sjukhusdirektören att – inom en verksamhetsbegränsning steg 2 – genomföra ytterligare stängning av 123 vårdplatser. Kostnadsminskningen enligt steg 2 beräknas bli ca 22 milj. kr. för helt år. I båda stegen ingår reduceringar även av medicinsk och administrativ service m. m. I steg 2 ingår även fullständig stängning av den barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, vilket som nämnts motsvarar en besparing av ca 7 milj. kr.

De enligt direktionens skrivelse planerade och genomförda vårdplatsstängningarna vid akademiska sjukhuset i Uppsala kan åskådliggöras på följande sätt.

Klinik	Vårdplatser				
	företvarande	ändringar			kvarvarande
		1 april 81	steg 1	steg 2	
Barnkirurgiska klin.	38		+ 4		42
Barnmedicinska klin.	59	- 2			57
Barn- och ungdomspsykiatriska klin.	33	- 8	- 8	- 17	0
Hudkliniken	42		- 7		35
Infektionskliniken	74			- 26	48
Kirurgiska klin.	128		-23		105
Lungkliniken	73			- 10	63
Medicinska klin.	181			- 21	160
Neurologiska klin.	46			- 7	39
Neurokirurgiska klin.	40			- 5	35
Kliniken för allmän onkologi	66			- 10	56
Ortopediskt kirurgiska kliniken	94		- 1		93
Plastikkirurgiska kliniken	67			- 9	58
Psykiatriska klin.	87	-15		- 15	57
Thoraxkirurgiska kliniken	36			- 11	25
Ögonkliniken	40		-10		30
Öron-, näs- och halskliniken	60			- 9	51
Summa	1 164	-25	-45	-140	954
Övriga kliniker	282	-	-	-	282
Totalt	1 446	-25	-45	-140	1 236

Jag har under hand inhämtat att direktionen tills vidare undviker att stänga vårdplatser vid de thoraxkirurgiska och neurokirurgiska klinikerna. I ett förslag till verksamhetsbegränsning steg 2A ingår bl. a. stängning av 44 vårdplatser.

Direktionen framhåller att den fullständiga stängningen av barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, som ingår i de kostnadsreducerande åtgär-

derna är en åtgärd, som är avgörande för huruvida anvisade budgetramar skall kunna hållas.

Eftersom Uppsala läns landstingskommun har det övergripande ansvaret för ifrågavarande vård, innebär stängningen att landstinget får ombesörja vården på annat sätt. Detta kan i och för sig medföra en eftersträvarsvärd rationalisering av vården.

Ett överförande av vården till Uppsala läns landstingskommuns inrättningar kommer emellertid att ta tid. Detta beror dels på att de praktiska detaljerna för överförandet av vården måste utarbetas i samarbete mellan landstinget och sjukhuset, dels på den tid som åtgår för att klarlägga förfarandet för överförandet samt vårdens framtida organisation. Övergångsvis måste vården ges på sjukhuset. Några kostnadsreducerande effekter för sjukhuset kan därför inte påräknas förrän efter utgången av budgetåret 1981/82.

Alternativa besparingsåtgärder till att överföra den barn- och ungdomspsykiatriska vården till landstinget, vilka skulle kunna ge motsvarande kostnadseffekter innan budgetårets slut, har även tagits fram. Dessa innebär till exempel stängning av brännskadeavdelningen, av thoraxkirurgiska eller ortopediska vårdplatser eller av onkologiska vårdplatser m. m. Dessa eventuella åtgärder skulle emellertid innebära så allvarliga konsekvenser ur vårdsynpunkt att direktionen anser dem oacceptabla.

Direktionen anser att det är helt omöjligt att under den tid, som återstår av budgetåret 1981/82, genomföra kostnadsreduceringar enligt regeringens beslut om inte driftkostnaden för barn- och ungdomspsykiatriska kliniken får läggas utanför anvisade budgetramar i avvaktan på vårdens överförande till landstingskommunen.

Föredraganden

Föredragande statsrådet Holm föreslog i prop. 1980/81: 100 (bil. 8, SoU 1980/81: 19, rskr 1980/81: 212) att en totalram för utgifterna vid akademiska sjukhuset i Uppsala för löner till sjukhusets personal – bortsett från läkarna – och omkostnaderna för sjukhusets verksamhet skulle fastställas till 515,8 milj. kr. för budgetåret 1981/82. Lönekostnaderna beräknades därvid till 407,5 milj. kr. i löneläget november 1980. Vid beräkningen av totalramen hade 10,5 milj. kr. frånräknats med hänsyn till att vissa produktivets- och rationaliseringsvinster borde kunna göras här liksom inom andra delar av statsförvaltningen. Minskningen motsvarade 2%. Riksdagen lämnade förslaget utan erinran.

För det förflutna budgetåret 1980/81 medgav regeringen med stöd av riksdagens beslut (prop. 1980/81: 125 bil. 2, SoU 1980/81: 37, rskr 1980/81: 347) en totalram för ifrågavarande utgifter av 539,4 milj. kr., varav lönekostnaderna i löneläget december 1980 utgjorde 426 milj. kr. Ramen höjdes därvid med 16,4 milj. kr. i förhållande till den ursprungligen fast-

ställda. Föredragande statsrådet Holm betonade dock i prop. 1980/81: 125 (bil. 2 s. 13) att höjningen endast godtogs såsom en engångsföreteelse.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala har anmält att ifrågavarande utgifter har under det förflutna budgetåret 1980/81 uppgått till ca 555,6 milj. kr., varav för andra löner än läkarlöner ca 432,6 milj. kr. Med hänsyn härtill beräknar direktionen numera att för dessa utgifter kommer att behövas 568 milj. kr. under budgetåret 1981/82 om verksamheten skall kunna bibehållas i stort sett oförändrad. Direktionen räknar dock med att vissa vårdplatser, som har stängts under våren 1981, även framgent skall vara stängda. I beloppet ingår 431 milj. kr. för lönekostnader i löneläget december 1980. Löneomräkning från november till december 1980 har enligt underhandsuppgift föranlett ett påslag med ca 5,7 milj. kr. Utan att därmed vilja ta ställning till riktigheten av löneomräkningen finner jag det vara ändamålsenligt att i detta sammanhang dra ifrån 5,7 milj. kr. för att återföra lönekostnadsbeloppen till löneläget november 1980 och därigenom lättare kunna göra jämförelser.

I sistnämnda löneläge blir i så fall den tillåtna totalramen för det tilländalupna budgetåret 1980/81 ca 533,7 milj. kr. Jag vill senare återkomma till frågan om totalramen för budgetåret 1980/81. För budgetåret 1981/82 bestämdes ramen i budgetpropositionen 1981 som nämnts till 515,8 milj. kr. Direktionens förslag innebär en totalram av 562,3 milj. kr. i samma löneläge.

Uppgifterna om medelsåtgången tyder på att erforderliga rationaliseringar hittills ej genomförts i sådan utsträckning att den av riksdagen beslutade ramen kan hållas. Med hänsyn till vikten av att den högkvalificerade sjukvården skall kunna fortgå vid akademiska sjukhuset ser jag mig nödsaddad att i detta läge höja totalramen med 10,5 milj. kr.

Jag är emellertid inte beredd att härutöver ge sjukhuset ökade resurser. Kostnadsutvecklingen vid landets stora sjukhus har varit särskilt brant under de senaste åren och måste bringas mer i överensstämmelse med den allmänna kostnadsutvecklingen. Akademiska sjukhusets resursramar omfattar emellertid också de medel som anvisas till läkarlöner. Direktionen har anmält att vissa vårdplatser måste stängas för att medelsramarna skall kunna hållas. Det kan därvid vara lämpligt att inom en oförändrad resursram överföra medel från förslagsanslaget Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare till totalramen för andra än läkarlöner och omkostnader, för att därigenom åstadkomma en bättre balans mellan de olika slagen av resurser. Jag vill i denna del förorda att 5 milj. kr. överförs. Totalramen för de övriga lönerna och omkostnaderna höjs därvid med ytterligare 5 milj. kr.

Med hänsyn till vad jag har anfört föreslår jag att en ny totalram för ifrågavarande utgifter fastställs till 531,3 milj. kr. för budgetåret 1981/82. Inom denna ram bör sjukhuset få göra omdispositioner mellan lönekostnader och omkostnader. Jag har emellertid beräknat lönekostnaderna till

418 milj. kr. i löneläget november 1980. Lönekostnadspålägg inräknat. Ramen får räknas upp med hänsyn till förändrade lönekostnader för sjukhusets personal till följd av avtal, som har blivit gällande för tiden efter utgången av november 1980, och eljest endast efter medgivande av riksdagen.

Regeringen bör underställa riksdagen detta förslag till ny kostnadsram för budgetåret 1981/82.

Med hänsyn till att stor del av ifrågavarande budgetår hinner förflyta innan riksdagens beslut i denna fråga kan påräknas, har regeringen på min föredragning genom beslut den 10 september 1981 föreskrivit att såsom ram för lönekostnader för annan personal än läkare och omkostnader vid sjukhuset för budgetåret 1981/82 skall t. v., i avvaktan på regeringens slutliga beslut sedan riksdagens godkännande inhämtats, gälla 531,3 milj. kr. räknat för år. Lönekostnaderna har därvid beräknats utgöra 418 milj. kr. i löneläget november 1980. Samtidigt har regeringen föreskrivit att läkarlöneanslaget inte får för budgetåret 1981/82 belastas med högre belopp än 128 520 000 kr. utan regeringens medgivande. Beloppet är 5 milj. kr. lägre än vad som anvisats under anslaget.

Direktionen har redovisat en omfattande stängning av vårdplatser, vilken direktionen har bedömt vara nödvändig för att anvisade ramar enligt regeringens nämnda beslut skall kunna hållas för budgetåret 1981/82. I den mån den s. k. länssjukvården härigenom i rimlig omfattning begränsas har jag inte något att invända. Jag vill särskilt erinra om det från socialdepartementets sjukvårdsdelegation överlämnade betänkandet Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet (SOU 1981:4), som har tagits fram under arbetet inom HS 90 – hälso- och sjukvård inför 90-talet. I betänkandet uttalas bl. a. (s. 38) följande. Speciell uppmärksamhet bör ägnas möjligheterna och konsekvenserna av att begränsa länssjukvården för att öka förutsättningarna att inom snäva personella och finansiella resursramar säkerställa en planerad utbyggnad av primärvården.

Man får hålla i minnet att medelvårdtiden minskat under senare år – inte minst vid akademiska sjukhuset – och att allt fler sjukdomsfall kan behandlas i öppen vård utan intagning på en vårdplats. Skall rationaliseringsvinsten som ligger i denna utveckling kunna tas till vara bör antalet vårdplatser i motsvarande mån kunna minskas och resurser härigenom frigöras för andra vårdformer.

Jag vill framhålla att en bidragande orsak till att utbyggnaden av primärvården hämmats och kommit att ligga under den av sjukvårdshuvudmännen planerade nivån har varit bristen på vissa personalkategorier, t. ex. allmänläkare och distriktssköterskor. Genom bl. a. en omfördelning kan de personella resursramarna ökas för primärvården.

Direktionen har föreslagit att kostnaderna för den barn- och ungdomspsykiatriska kliniken övergångsvis får läggas utanför den fastställda totalramen för vissa löner och omkostnader i avvaktan på att man kan finna

mer rationella former för vården i överensstämmelse med Uppsala läns landstingskommuns sjukvårdsplanering. På sikt bör kliniken enligt direktionen kunna läggas ned.

Det bör öppnas en möjlighet för regeringen att besluta i denna fråga. Detta kräver emellertid att riksdagen bemyndigar regeringen att om så erfordras medge ett överskridande om högst 7 milj. kr. utöver den av mig föreslagna ramen. Jag förslår att ett sådant bemyndigande inhämtas.

Som jag nyss nämnde har sjukhuset överskridit totalramen för budgetåret 1980/81. Den fastställdes med stöd av riksdagens beslut till 539,4 milj. kr., varav för lönekostnaderna 426 milj. kr. i löneläget december 1980 (prop. 1980/81: 125 bil. 2, SoU 1980/81: 27, rskr 1980/81: 347). Verkliga utgiften har blivit 555,6 milj. kr., varav för löner 432,6 milj. kr. Lönekostnaden överstiger något vad det medgivna lönebeloppet blir, om det omräknas till löneläget under våren 1981, men bör ändå kunna accepteras såsom i huvudsak en löneomräkning. Omkostnaderna överstiger däremot den fastställda ramen med (123–113,4) 9,6 milj. kr. Jag finner detta vara anmärkningsvärt, inte minst med hänsyn till att ramen för omkostnaderna höjdes kraftigt så sent som under våren 1981 efter ingående överväganden om vilken utgiftsutveckling vid sjukhuset som kunde tillåtas. Direktionen har bl. a. hänvisat till att sjukvårdsproduktionen ökat genom en ökning av antalet intagna patienter, även om antalet vård dagar understigit det beräknade. Jag kan emellertid inte nog understryka att givna ramar är ett uttryck för vilka resurser som kan ställas till förfogande för sjukhusets verksamhet. Jag förutsätter nu att direktionen vidtar verkningsfulla åtgärder för att se till att verksamheten i fortsättningen hålls inom de av statsmakterna fastställda resursramarna. Det framstår emellertid som mindre meningsfullt att vägra medge de utgifter som redan har skett under förflutna budgetåret 1980/81. Regeringen bör därför föreslå riksdagen att godta det överskridande av totalramen som har skett.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att statens förhandlingsnämnd år 1977 erhöll i uppdrag att förhandla om överförande av huvudmannaskapet för akademiska sjukhuset i Uppsala från staten till Uppsala läns landstingskommun. Vid riksdagsbehandlingen av prop. 1980/81: 9 om regionsjukvården har socialutskottet understrukit angelägenheten av att man från statens sida verkar för att nämnda förhandlingsuppdrag genomförs skyndsamt (SoU 1980/81: 6, rskr 1980/81: 123). För egen del finner jag också att starka skäl talar för detta. Jag har under hand inhämtat att förhandlingarna bedrivs med sikte på att genomföra en förändring av huvudmannaskapet fr. o. m. den 1 januari 1983. Med anledning härav kan fråga om att vidta vissa övergångsordningar uppkomma. Jag föreslår därför att regeringen mot denna bakgrund inhämtar ett bemyndigande från riksdagen att besluta om överskridande av den nu föreslagna ramen även av detta skäl om så erfordras.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. fastställa ändrad medelsram för akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1981/82 i enlighet med vad jag har förordat i det föregående,
2. bemyndiga regeringen att besluta om överskridande av ramen för budgetåret 1981/82 i enlighet med vad jag har förordat i det föregående,
3. godtar det överskridande som har skett av motsvarande ram för budgetåret 1980/81.

I. Ungdomsvård m. m.

[4] I 5. **Bidrag till projektering av vissa anläggnings- och husbyggnadsarbeten.** Efter riksdagens bemyndigande (prop. 1979/80: 172, SoU 1979/80: 44, rskr 1979/80: 385) har regeringen den 26 juni 1980 godkänt principöverenskommelsen med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om ett ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor och nykterhetsvårdsanstalter m. m. Enligt överenskommelsen skall berörda kommuner och landstingskommuner den 1 januari 1983 ta över dels huvudmannaskapet för de statliga ungdomsvårdsskolorna och nykterhetsvårdsanstalterna, dels de rättigheter och åtaganden som staten har i fråga om Margretelunds och Råby yrkesskolor, erkända och enskilda nykterhetsvårdsanstalter samt inackorderingshem och behandlingshem för alkohol- och narkotikamissbrukare.

Statens förhandlingsnämnd har därefter den 25 mars 1981 träffat en överenskommelse med Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet om statsbidrag för verksamheten. I prop. 1980/81: 196 har regeringen hemställt om riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen som bl. a. innebär att staten med utgångspunkt i vad som gäller för detaljplaneringsbidrag skall till huvudmännen betala sammanlagt 5 milj. kr. som bidrag till projektering av vissa anläggnings- och husbyggnadsarbeten. Bidraget är avsett att utbetalas under perioden den 1 april 1982—den 31 december 1983.

Jag har i ovannämnda proposition om statsbidrag vid ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolor m. m. anmält att jag senare i år avsåg att återkomma med förslag om anvisning av medel för täckande av kostnader för projektering av vissa anläggnings- och byggnadsarbeten. För att utbetalningen av bidraget skall kunna ske redan under innevarande budgetår bör medel anvisas på tilläggsbudget.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till projektering av vissa anläggnings- och husbyggnadsarbeten* på tilläggsbudget I till statsbudgeten 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Elmstedt

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

SJÄTTE HUVUDTITELN

D. Järnvägar

[1] **D 3. Aktieägartillskott i Nora Bergslags Järnvägs AB.** Aktierna i Nora Bergslags Järnvägs AB (NBJ) övertogs av staten den 1 januari 1979 (prop. 1978/79: 23, TU 1978/79: 5, rskr 1978/79: 60). I den s. k. NBJ-utredningens betänkande (Ds K 1978: 10) Statsövertagande av Nora Bergslags Järnväg som låg till grund för regeringens ställningstagande förutsattes att verksamheten skulle rationaliseras och efter hand helt integreras med SJ. I betänkandet angavs en period på ca fem år som en rimlig övergångstid med hänsyn bl. a. till behovet av avveckling och försäljning av övertalig materiel och anläggningar samt minskning av personalen. En total integrering skulle därmed kunna ske vid årsskiftet 1983–1984.

NBJ har sedan år 1979 avytttrat anläggningstillgångar och minskat personalstyrkan i enlighet med planerna. Härigenom har förlusterna kunnat hållas på en förhållandevis låg nivå. För år 1981 räknar emellertid bolaget preliminärt med ett underskott på 2 684 000 kr. Bolaget räknar inte med att kunna genomföra fler försäljningar av någon större omfattning. För år 1982 har budgeterats ett underskott på 2,7 milj. kr. För att undvika likvidation behöver SJ lämna ett aktieägartillskott på 2 milj. kr. under budgetåret 1981/82.

SJ har utrett konsekvenserna av en likvidation och införlivning av NBJ i SJ redan under år 1981. Ett sådant förfarande skulle leda till betydande merkostnader för SJ och försämra SJ:s resultat med ca 3,1 milj. kr. Härtill kommer en nödvändig tidigarelagd pensionskostnad som skulle öka statsutgifterna med ca 1 milj. kr.

Statens järnvägar avser mot denna bakgrund att driva NBJ i bolagsform åtminstone till utgången av år 1983, då en stor del av bolagets personal

uppnår 65 års ålder och avgår med pension enligt bolagets regler. SJ har därför i en skrivelse till regeringen den 14 september 1981 hemställt om att ett särskilt driftanslag på 2 milj. kr. anvisas att användas som aktieägartillskott till NBJ.

Jag har ingen erinran mot att NBJ drivs i bolagsform åtminstone fram till årsskiftet 1983/84. Detta överensstämmer också med vad som tidigare anförts av NBJ-utredningen om en rimlig övergångstid. Mot denna bakgrund föreslår jag att SJ får det begärda anslaget. Jag avser, om detta visar sig nödvändigt, återkomma senare med förslag till aktieägartillskott för åren 1982 och 1983.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Aktieägartillskott i Nora Bergslags Järnvägs AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett anslag av 2 000 000 kr.

[2] **D 4. Underskottstäckning vid statens järnvägar.** Riktlinjerna för statens järnvägars verksamhet har lagts fast i 1979 års trafikpolitiska beslut (prop. 1978/79: 99, TU 1978/79: 18, rskr 1978/79: 419) och i 1980 års strukturplan för statens järnvägar (prop. 1980/81: 20, TU 1980/81: 6, rskr 1980/81: 101).

Det trafikpolitiska beslutet innebär för SJ:s del bl. a. en avlastning av vissa fasta kostnader vilket möjliggjort att SJ:s prissättning bättre kunnat anpassas till de samhällsekonomiska marginalkostnaderna. Övriga kostnader skall enligt det trafikpolitiska beslutet täckas med intäkter från marknaden eller från det allmänna för köp av vissa tjänster. Genom beslutet har därmed fastställts att SJ även fortsättningsvis skall drivas som ett affärsverk, vilket innebär att SJ inom de av samhället uppdragna ramarna och med de av riksdagen beslutade ersättningarna för avgränsade tjänster skall drivas efter företagsekonomiska principer på samma sätt som andra statliga och privata trafikföretag.

Det ekonomiska målet för SJ innebär att intäkterna från verksamheten inkl. driftersättningen för trafiken på det ersättningsberättigade nätet varje år skall täcka verksamhetens kostnader inkl. avskrivningar på tillgångarnas återanskaffningsvärde och därutöver ge en förräntning som motsvarar räntan på det disponerade statskapitalet. Med tanke på de kraftiga konjunkturvariationer som normalt präglar SJ:s trafik gäller förräntningskravet som ett genomsnitt för en konjunkturcykel. Detta innebär att SJ under perioder av högkonjunktur bör redovisa överskott som överstiger förräntningskravet.

Under perioden 1972/73–1975/76 hade SJ en relativt stabil ekonomi, vilket innebar kostnadstäckning och att genomsnittligt ca 3/4 av förräntningskravet kunde uppfyllas. Därefter har emellertid resultatet försämrats

kraftigt och under de senaste budgetåren har SJ redovisat betydande underskott vilket framgår av tabellen nedan.

SJ:s resultat före bokslutsdispositioner (milj. kr.)

Budgetår	Drift- resultat	Förränt- ningskrav	Totalt resultat
1969/70	52	144	- 92
1970/71	-178	158	-336
1971/72	- 76	121	-197
1972/73	39	127	- 88
1973/74	165	127	+ 38
1974/75	134	136	- 2
1975/76	49	144	- 95
1976/77	- 90	155	-245
1977/78	-260	171	-431
1978/79	-113	191	-304
1979/80*	-211	166	-377
1980/81**	-437	177	-614

* Efter kostnadsavlastning om 150 milj. kr. i form av minskade avskrivningar och 65 milj. kr. i form av minskat förräntningskrav.

** Efter kostnadsavlastning om 160 milj. kr. i form av minskade avskrivningar och 71 milj. kr. i form av minskat förräntningskrav.

Av strukturplanen framgår att SJ senast under budgetåret 1983/84 skall uppnå full kostnadstäckning och uppfylla det av statsmakterna uppställda förräntningskravet. För att detta mål skall uppnås krävs enligt strukturplanen bl. a. ökad rationaliseringstakt, ökad investeringsvolym och inriktning av investeringarna mot de mest lönsamma objekten samt successiva taxehöjningar i person- och godstrafiken.

I enlighet med det nya budgetsysteem som gäller fr. o. m. budgetåret 1980/81 (prop. 1976/77: 130, FiU 1977/78: 1, rskr 1977/78: 19) måste en förlust i bokslutet som inte kan täckas genom löpande driftintäkter regleras enligt två av riksdagen anvisade alternativa metoder. Antingen kan förlusten täckas genom att riksdagen anvisar ett anslag för förlusttäckning på statsbudgeten eller också kan statskapitalet sättas ned.

För att balansera underskotten i järnvägstrafiken har regeringen under senare år medgett SJ att sätta ned sina avskrivningar. Med stöd av riksdagens beslut har också SJ:s förräntningspliktiga statskapital skrivits ned med motsvarande belopp.

Enligt min mening bör eftersträvas en mer öppen och klar redovisning av SJ:s underskott än vad som hittills skett genom att statskapitalet skrivits ned. Regeringen har därför tidigare i beslut den 18 juni 1981 med regleringsbrev för budgetåret 1981/82 avseende anslag till statens järnvägar m. m. förklarat sig beredd att när SJ:s bokslut för budgetåret 1980/81 föreligger, föreslå riksdagen att anvisa ett särskilt anslag för täckning av rörelseunderskottet under budgetåret. I avvaktan på detta har SJ fått regeringens bemyndigande att minska inleveranserna av avskrivningsmedel till statsverkets checkräkning med ett belopp som motsvarar under-

SJ redovisade bokslutet för budgetåret 1980/81 till regeringen den 28 oktober 1981. Av detta framgår att underskottet under budgetåret uppgick till 437,4 milj. kr. Tillsammans med förräntningskravet motsvarar detta en total resultatbrist på ca 614 milj. kr.

För att täcka underskottet under budgetåret 1980/81 bör medel anvisas över ett anslag Underskottstäckning vid statens järnvägar.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Underskottstäckning vid statens järnvägar* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett anslag av 437 400 000 kr.

E. Sjöfart

[3] E 7. **Bidrag till vissa resor av sjöfolk.** Under denna rubrik har på statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett förslagsanslag av 9 milj. kr. dels avseende statsbidrag till sjöfolkets fria resor, dels för att bereda sjöfolk i utrikes fart nedsättning i vissa fall för resor inom landet till och från hemorten. Bidraget gäller för resor som under någon del företagits under år 1981 och utgår med högst 25 % av rederiernas totala resekostnader.

Sveriges redareförening har i en skrivelse den 11 september 1981 till sjöfartsverket hemställt att verket hos regeringen begär att Rederi AB Transatlantic erhåller statsbidrag för resor företagna under år 1980 av de medel som ställts till verkets förfogande avseende resor företagna under år 1981. Bakgrunden är att rederiets ansökan om statsbidrag för 1980 års resor genom försummelse av redareföreningen inte kommit verket till handa i sådan tid att ansökningen kunnat beaktas vid fördelningen av statsbidraget för nämnda år. – Från sjöfartsverket har upplysts att också ansökningar från Ektank AB och en av delägarna till torrlastmotorskeppet "Miquelon" inkommit för sent för att kunna beaktas vid nämnda fördelning. – De sålunda för sent inkomna ansökningarna avser resekostnader om sammanlagt 2 485 153 kr.

För egen del gör jag följande bedömning. Eftersom det är angeläget för de berörda rederiföretagen att de erhåller det stöd som statsbidraget till hemresorna utgör, i enlighet med riksdagens beslut, och eftersom de bidragsberättigade kollektiven för åren 1980 resp. 1981 är i huvudsak identiska förordar jag att sjöfartsverket erhåller bemyndigande att från anslaget för resor företagna under år 1981 lämna bidrag till Rederi AB Transatlantic, Ektank AB och ägarna till "Miquelon" på grundval av ansökningarna för år 1980. Bidragsprocenten skall härvid vara densamma

som den skulle ha varit om ansökningarna hade ingått i underlaget för år 1980.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att medge att anslaget Bidrag till vissa resor av sjöfolk får disponeras på det sätt som jag har redogjort för.

[4] E 11. **Investeringsbidrag till utbyggnad av Visby hamn.** Något anslag för detta ändamål har inte tagits upp på statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

Riksdagen beslutade i maj 1980 i anledning av prop. 1979/80: 125 (TU 1979/80: 23, rskr 1979/80: 342) om riktlinjer för statligt stöd till utbyggnaden av Visby hamn. I samband härmed anvisade riksdagen 102 milj. kr. i statsbidrag för utbyggnaden. Riksdagsbeslutet grundades på ett mellan staten och Gotlands kommun upprättat avtal. I avtalet regleras hur kostnaderna för de olika delprojekten i hamnutbyggnaden skall fördelas mellan staten och Gotlands kommun.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 31 januari 1980 tillkallades en sakkunnig med uppgift att för statens räkning utöva teknisk och ekonomisk kontroll av upphandlingen och av byggnadsarbetenas utförande i Visby hamn.

Den sakkunnige har i skrivelse till regeringen den 25 september 1981 anmält att efter hand som utbyggnadsarbetena fortskridit har det visat sig att byggnadskostnaderna kommer att bli högre än de beräknade. Detta är beroende av faktorer som inte var kända när kostnaderna kalkylerades. Sålunda har man nödgats utvidga muddringsarbetena i hamnbassängerna i väsentlig omfattning med kostnadsfördyringar som följd. Anledningen härtill är att de undersökningar av bottenförhållanden, som vidtogs i samband med projekteringen inte gav tillräcklig information om omfattningen av nödvändiga arbeten.

I kostnadsberäkningarna hade dessutom förutsatts att muddringsmassorna skulle kunna tillvaratas som fyllnadsmaterial. Massornas egenskaper har dock senare visat sig vara sådana, att de inte kunnat användas för detta ändamål. Vidare har betydande förstärkningsarbeten visat sig nödvändiga vad avser kajer och förtöjningsanordningar.

I avtalet mellan staten och Visby kommun beräknades kostnaderna för ny terminal till 16,5 milj. kr. Vid detta tillfälle fanns inga mer ingående beräkningar över kostnaderna för terminalbyggnad. Trots långtgående åtgärder för att hålla byggnadskostnaderna nere utan att därmed terminalens funktionsduglighet och standard begränsats har byggnadskostnaderna enligt anbud väsentligt överstigit de ursprungliga överslagsmässigt beräknade kostnaderna. Den allmänna kostnadsutvecklingen har även medverkat till detta.

Med utgångspunkt i de fördelningsprinciper som är fastlagda i avtalet mellan staten och Visby kommun beräknar nu den sakkunnige att statens andel av totalkostnaderna kommer att uppgå till 118,5 milj. kr.

Föredragande

Med hänvisning till vad som har anförts i skrivelse från den sakkunnige hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Investeringsbidrag till utbyggnad av Visby hamn* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag på 16 500 000 kr.

I. Institut m. m.

[5] **I 3. Transportstöd för Gotland.** Transportstöd har enligt beslut av riksdagen utgått till Rederi AB Gotland sedan den 1 februari 1972 (prop. 1971: 154, TU 1971: 28, rskr 1971: 350). Stödet inriktades från början på de från Gotland utgående godstransporterna i färjetrafiken och på avgifterna för överföring av personbilar.

Efter utvärdering av stödet beslöt riksdagen (prop. 1974: 140, TU 1974: 27, rskr 1974: 347) att utvidga godstransportstödet fr. o. m. den 1 februari 1975 till att även avse transporter till Gotland. Samtidigt infördes ett stöd till persontrafiken med Rederi AB Gotlands färjor.

De olika formerna för stöd till lastbilstrafiken till och från Gotland innebär att transportförmedlingsföretagen kan tillämpa samma taxa i Gotlandstrafiken som i inrikestrafiken i övrigt. I fråga om persontaxan gäller att denna är anknuten till priset för en andraklassresa på tåg för motsvarande färdsträcka.

Det statliga gods- och persontransportstödet till Rederi AB Gotland har formen av underskottstäckning. Resultatutvecklingen för trafiken har under senare år varit sådan att anspråken på statsbidrag blivit allt högre. År 1979 uppgick stödet till 32,5 milj. kr. och år 1980 till 61,7 milj. kr. I bolagets budget för år 1981 har stödbehovet beräknats till drygt 75 milj. kr.

I anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 framhåller transportrådet att om utvecklingen i fråga om statsbidraget skall kunna brytas krävs väsentliga effektiviseringsinsatser. Bl. a. anser transportrådet att olika åtgärder behöver sättas in beträffande trafikuppläggnings- och taxesättningsen. Som ett led i ett sådant åtgärdsprogram föreslår transportrådet att en enhetlig taxa tillämpas för den norra och de södra linjerna.

Jag delar transportrådets uppfattning att olika åtgärder bör vidtas för att minska anspråken på statsbidrag till trafiken. Jag anser också att förslaget om att tillämpa en enhetlig taxa på den norra och de södra linjerna kan genomföras utan att den grundläggande principen för taxesättningen åsidosätts. Denna princip, som bygger på tanken om färjetrafiken som en fast landförbindelse, kan rimligen inte anses omfatta mer än en tänkt fast förbindelse. Det är då naturligt att taxesättningen i den trafikstarkaste relationen, dvs. Visby–Nynäshamn, får bli normerande även för de södra linjerna. En omläggning av taxan på sätt som här beskrivits innebär bl. a.

att normalpriset för färdbiljett ökar från 58 kr. till 72 kr. och att lågpriset ökar från 34 kr. till 44 kr. på de södra linjerna. Längdmeteravgiften för transportstödsberättigade transporter ökar från 19 kr. till 23:50 kr. För icke transportstödsberättigade transporter blir ökningen från 76 kr. till 94 kr. per längdmeter.

Det kan med denna åtgärd beräknas att Rederi AB Gotlands trafikintäkter kommer att öka med ca 4,7 milj. kr. per år och att anspråken på statsbidrag minskar i motsvarande grad. Härtill skall läggas effekten av vissa administrativa besparingar bl. a. i fråga om biljettkontroll.

Omläggningen av taxesättningen för godstransporterna innebär att fraktberäkningsavståndet för såväl södra som norra linjen sätts till 150 km. Som en följd härav bör föreskrifterna om högsta pris för vissa lastbilstransporter till och från Gotland ändras.

Jag räknar med att den enhetliga taxesättningen skall kunna tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1982.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna den av mig förordade ändringen i fråga om taxesättningen i färjetrafiken mellan Gotland och fastlandet.

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Wirtén

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser budgetdepartementets verksamhetsområde

ÅTTONDE HUVUDTITELN

Mottagande av donation

Bokförläggare Gerard Bonnier har med samtycke av sin hustru Elisabeth Bonnier i ett gåvobrev den 20 oktober 1981 utfäst sig att till svenska staten som gåva överlåta fastigheten Ambassadören 3 i diplomatstaden i Stockholm mot att staten övertar betalningsansvaret för en in-tecknings-skuld på 600 000 kr. Med gåvan följer ett rikt urval av konstföremål, möbler, böcker och andra inventarier som hör till fastigheten. I gåvobrevet har angivits bl. a. att givarens önskan är att huset skall nyttjas av regeringen och riksdagens talmän för representation, konferenser eller sammankomster där den speciella miljön kan värdesättas i särskild grad. Vid utnyttjandet av anläggningen bör värdskapet utövas av ledamot av regeringen eller någon av talmännen. I gåvobrevet har förutsatts att staten tillträder fastigheten vid kommande årsskifte.

Enligt min mening erbjuder fastigheten en unik miljö för de ändamål som angivits i gåvobrevet. Genom sin belägenhet och sitt omfång kan lokalerna tjäna som ett värdefullt komplement till de representationslokaler för större sällskap som disponeras på Harpsund, Haga slott och i Arvfurstens palats. Min uppfattning är att staten bör ta emot donationen. Eftersom det är tänkt att fastigheten skall användas även av talmännen bör mottagandet underställas riksdagen.

Hela fastigheten är i ett mycket gott skick och bör kunna användas för avsett ändamål efter endast smärre kompletteringar och underhåll. Dessa åtgärder beräknas preliminärt medföra en engångskostnad av ca 500 000 kr. För löpande drift och underhåll av fastigheten beräknar byggnadsstyrelsen en årlig kostnad av ca 120 000 kr. Härtill kommer självfallet driftkostnader som uppstår till följd av den verksamhet som förläggs till lokalerna.

Statens fastigheter är normalt inte belånade. Jag räknar därför med att den inteckning om 600 000 kr. som belastar fastigheten bör lösas av staten vid ett mottagande av donationen. Medel för detta, liksom för de kompletteringsarbeten m. m. som jag har nämnt, kan av regeringen tas i anspråk från det anslag för byggnadsinvesteringar som för budgetåret 1981/82 har anvisats under åttonde huvudtiteln.

Det är enligt min mening naturligt att byggnadsstyrelsen vid ett mottagande av donationen anförtros uppdraget att förvalta fastigheten samt att utföra de nämnda kompletterings- och underhållsarbetena. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor så snart riksdagen har tagit ställning till gåvomottagandet.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag
att regeringen föreslår riksdagen att staten tar emot donationen.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Wikström såvitt avser punkterna 1–6 och
11–13; statsrådet Tillander såvitt avser punkterna 7–10

**Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt
avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde**

NIONDE HUVUDTITELN

A. Utbildningsdepartementet m. m.

[1] A 2. **Kommittéer m. m.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 18 458 000 kr.

Regeringen bör för riksdagen anmäla att den genom beslut den 11 juni 1981 har inrättat en tjänst, med beteckningen p. som generaldirektör till regeringens förfogande med placering i utbildningsdepartementet. Tjänsten är personlig för Birgitta Ulvhammar. Förordnande för henne har meddelats genom beslut samma dag. Upplysningsvis bör nämnas att Ulvhammar skall ha till uppgift att upprätthålla kontakter med invandrarorganisationer och med regeringar, myndigheter och organisationer i invandrararnas ursprungsländer i frågor rörande invandrarundervisning. Ulvhammar skall i dessa frågor även företräda Sverige vid förhandlingar och diskussioner med andra länder och i internationella organisationer.

Regeringen har genom beslut den 7 juli 1981 fastställt direktiv för en utredning om invandrarfrågor inom skolväsendets och vuxenutbildningens område (Dir. 1981: 49). Utredningen skall analysera olika frågor som aktualiserats på skolområdet och inom vuxenutbildningen med hänsyn till målen för invandrar- och minoritetspolitiken.

Med stöd av regeringens bemyndigande har statsrådet Tillander tillkallat Ulvhammar som särskild utredare.

Med hänsyn till ökade utredningskostnader och vad jag ovan har anfört bedömer jag i dag att anslaget Kommittéer m. m. bör uppräknas med 900 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad som i det föregående har anmälts om inrättande av en tjänst som generaldirektör.

2. till *Kommittéer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 900 000 kr.

B. Kulturändamål

[2] **B 9. Bidrag till Svenska riksteatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 81 790 000 kr. I tilläggsbudget II för budgetåret 1980/81 har till bidrag till Svenska riksteatern anvisats ett reservationsanslag av 5 659 000 kr. (prop. 1980/81:101. KrU 1980/81:21, rskr 1980/81:169) med hänsyn till kostnadsökningen med anledning av 1980 års avtal och ökade traktamentskostnader m. m. Riksteatern har gett in framställningar om ytterligare medel för budgetåret 1981/82 till följd av nyss nämnda avtal och ökade traktamentsersättningar m. m.

Föredraganden

Vid min anmälan av medelsbehovet under detta anslag i prop. 1980/81:100 (bil. 12 s. 32) anförde jag att jag avsåg att återkomma senare angående medelsbehov under budgetåret 1981/82 till följd av ökade löne-kostnader, ändrade sociala avgifter och höjda traktamenten. Med hänvisning till de kostnadsökningar som har redovisats i teaterns framställningar förordar jag att anslaget till bidrag till Svenska riksteatern höjs med 8 984 000 kr., varav för löner med högst 3 880 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare medelsbehov med anledning av 1981 års löneavtal m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Svenska riksteatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 8 984 000 kr.

[3] **B 10. Bidrag till Operan och Dramatiska teatern.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 161 660 000 kr. I tilläggsbudget II för budgetåret 1980/81 har teatern anvisats ett reservationsanslag av 13 843 000 kr. (prop. 1980/81:101, KrU 1980/81:21, rskr 1980/81:169) med hänsyn till kostnadsökningar med anledning av 1980 års avtal m. m. Operan och Dramatiska teatern har anhållit om ytterligare medel för budgetåret 1981/82 med hänsyn till kostnadsökningar med anledning av 1980 års och till viss del 1981 års avtal m. m.

Föredraganden

Då medelsbehovet under detta anslag anmäldes i prop. 1980/81:100 (bil. 12 s. 35) anförde jag att jag avsåg att återkomma senare angående medels-

behov under budgetåret 1981/82 till följd av ökade lönekostnader och ändrade sociala avgifter. Med hänvisning till det ökade medelsbehovet för löner m. m. för budgetåret 1981/82 med anledning av främst 1980 års avtal förordar jag att anslaget till bidrag till Operan och Dramatiska teatern höjs med 19 995 000 kr. resp. 6 679 000 kr., varav för löner högst 13 397 000 kr. resp. 4 577 000 kr. Jag har för avsikt att återkomma i annat sammanhang beträffande ytterligare medelsbehov med anledning av 1981 års avtal m. m.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till Operan och Dramatiska teatern* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 26 674 000 kr.

[4] **B 11. Rikskonsertverksamhet.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 35 527 000 kr. Institutet för rikskonserter har nu begärt ytterligare medel för budgetåret 1981/82 bl. a. med hänsyn till 1981 års löneavtal.

Föredraganden

Med hänvisning till kostnadsökningen till följd av 1981 års löneavtal samt ändrade sociala avgifter förordar jag att anslaget till Institutet för rikskonserter för innevarande budgetår höjs med 2 178 000 kr. Dessa kostnader har ej kunnat beaktas i prop. 1980/81:100.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Rikskonsertverksamhet* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 2 178 000 kr.

[5] **B 66. Bidrag till Nordiska museet.** I förordningen den 12 maj 1977 om statligt reglerad anställning hos stiftelsen Nordiska museet samt i de av regeringen den 14 maj 1981 fastställda stadgarna för Nordiska museet föreskrivs att museet skall besluta i olika frågor som rör tillsättning av tjänst och andra anställningsförhållanden vid museet.

Föredraganden

1967 års riksdag fattade beslut om statlig medverkan vid fastställande av anställnings- eller arbetsvillkor för vissa arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning (prop. 1967:131, SU 1967:134, rskr 1967:327). Av beslutet följer att sådana anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos Stiftelsen Nordiska museet som får bestämmas genom avtal skall fastställas under medverkan av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer. Lagen (1976:600) om offentlig anställning är enligt 1 § tredje punkten tillämplig på Nordiska museet. Verkställandet av de nyssnämnda uppgifter som tilldelats Nordiska museet avser därför offentliga tjänster och får enligt min mening anses innebära en form av myndighetsutövning.

Eftersom Nordiska museet är att anse som ett enskilt rättssubjekt, skall enligt 11 kap. 6 § tredje stycket regeringsformen Nordiska museets befogenhet att utöva myndighetsuppgifter ha stöd i lag. Stadgande härom bör tas in i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Inom utbildningsdepartementet har därför upprättats förslag till lag om ändring i denna lag. Förslaget bör fogas till protokollet som *bilaga 6.1*.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att anta förslaget till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

[6] **Radio och television.** Televerket har i skrivelser den 8 augusti och 24 september 1981 begärt ytterligare 7,6 milj. kr. av radiofondsmedel för budgetåret 1981/82 för kostnader i samband med programdistribution och avgiftsinkassering. Kostnaderna fördelas på följande poster.

1. Ett masthaveri i Sunne under år 1979 medför kostnader som med 2,7 milj. kr. överstiger de beräknade. De extra kostnaderna orsakas av ett mer omfattande reparationsarbete än vad som bedömdes erforderligt i samband med anslagsframställningen för budgetåret 1981/82.

2. För underhåll av Kaknästornet krävs under budgetåret 1981/82 1 milj. kr., enligt överenskommelse mellan televerket och Stockholms kommun.

3. Till följd av portohöjning med 10% ökar portokostnaderna för budgetåret 1981/82 med 1,8 milj. kr.

4. I samband med försöksverksamhet inom lokalradion har extra kostnader om 600 000 kr. uppstått för etablering av ny FM-sändare till följd av att försöksorten ändrats från Södertälje till Ljusdals kommun.

5. Medelstillelningen för budgetåret 1981/82 förutsatte en besparing på 4 milj. kr. genom minskade testbildsändningar. Televerket har sedermera funnit att en sådan minskning skulle få effekter som inte tidigare förutsetts. Verket har därför i samarbete med Sveriges Radio utarbetat en plan för testbildsändningar som ska i möjligaste mån tillgodose behovet av testbild vid installationsarbeten m. m. För att undvika att nedskärningarna blir alltför drastiska begär televerket ytterligare 1,5 milj. kr. för detta ändamål.

Föredraganden

Jag förordar att radiofondsmedel beräknas för portohöjningar om 1,8 milj. kr. Beträffande testbildsändningar är jag beredd att ompröva mitt tidigare ställningstagande eftersom det visat sig komma att medföra betydande svårigheter för radiohandeln om sändningarna skärs ner med 50%. En sådan nedskärning skulle dessutom försvåra mottagning av text-TV-sändningarna. I enlighet med televerkets och Sveriges Radios förslag förordar jag därför att nedskärningen bör ske med endast 30% och att 1,5

milj. kr. tilldelas televerket av radiofondsmedel för den ökade kostnaden. Jag räknar med att televerket i sitt fortsatta rationaliseringsarbete kan kompensera den på detta sätt uteblivna besparingen. Jag vill i sammanhanget erinra om vad jag tidigare i årets budgetproposition har anfört om rationaliseringskravet på televerket. Övriga av verket återopade kostnader räknar jag med kan finansieras med ordinarie investerings- eller driftmedel.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att Televerket för budgetåret 1981/82 tilldelas ytterligare 3 300 000 kr. av radiofondsmedel.

C. Skolväsendet

[7] C 8. **Fortbildning m. m.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 71 956 000 kr.

Inom skolöverstyrelsen (SÖ) har utarbetats ett handlingsprogram rörande datorn i skolan. I programmet behandlas bl. a. frågan om fortbildning av lärare inom dataområdet. SÖ har därvid ansett det lämpligt att fortbildningsinsatserna bör vara genomförda till läsåret 1986/87.

SÖ har för innevarande budgetår avsatt vissa medel för fortbildning av lärare inom dataområdet. Vidare sker viss utbildning av lärare därigenom att de beviljas lön med B-avdrag vid tjänstledighet för studier inom området.

Datadelegationen har inkommit med förslag till en utvidgad verksamhet i fråga om fortbildning på området. Delegationen framhåller betydelsen av att datautbildningen i ungdomsskolan igångsätts på bred front så snart som möjligt. Vidare anför delegationen bl. a.:

Delegationen vill även framhålla betydelsen av att utbildningens inriktning och kvaliteter i övrigt motsvarar viktiga samhällsintressen. Utbildningen bör bidra till att eleverna senare i arbetslivet och i sitt vuxna liv kan utnyttja datateknikens positiva potential. Av betydelse för att uppnå detta är att utbildning om datateknik kombineras med utbildning om de konsekvenser, som tekniken och dess användning kan leda till för människor, organisationer och samhälle.

Mot bakgrund härav förordar delegationen att vissa förberedande åtgärder vidtas för att åstadkomma en snabbare takt i genomförandet av SÖ:s handlingsprogram. Delegationen förordar vidare att fler lärare skall komma i åtnjutande av fortbildning om datorer och deras användning, samt en viss kvalitetshöjning av fortbildningen jämfört med SÖ:s handlingsprogram.

Förslagen innebär bl. a.

att utbildningstiden förlängs för de korta kurserna i förhållande till SÖ:s program från fyra till sju dagar,

att 2 500 sådana kurser anordnas under verksamhetsåret 1981/82.

att verksamheten bedrivs inom högskolan, fortbildningsavdelningarna och lokalt med skolstyrelsen som utbildningsanordnare.

att lokala kursledare och utbildare inom högskolan erbjuds utbildning.

att material utvecklas för fortbildningsverksamheten.

Delegationen har kostnadsberäknat sina förslag till ca 9,5 milj. kr.

Jag delar datadelegationens uppfattning att en ambitionshöjning vad gäller såväl genomförandetakt som kvalitet på fortbildningsinsatserna är angelägen. Enligt min bedömning är det emellertid inte möjligt att nu genomföra datadelegationens förslag för budgetåret 1981/82 i hela dess omfattning. Detta beror på den korta planeringstiden i kombination med de begränsningar i kapaciteten som ligger i tillgången på såväl utbildare som utrustning för utbildningen. Jag förordar därför att ett lägre belopp än det datadelegationen har föreslagit används för åtgärder inom fortbildningen i data, nämligen 600 000 kr. Genom omfördelning inom anslaget bör ytterligare 1,2 milj. kr. kunna användas för denna fortbildning. Detta kan ske på grund av att intresset för de s. k. reaktiveringskurserna för behöriga men inte yrkesverksamma lärare har varit så lågt att knappt några kurser enligt vad jag har inhämtat kommer till stånd. Kostnaderna för reaktiveringskurserna beräknades av min företrädare i 1981 års budgetproposition (prop. 1980/81: 100 bil. 12 s. 259) till 1,4 milj. kr. Vidare bör av reservationen på anslaget per den 1 juli 1981 1,2 milj. kr. kunna tas i anspråk. Jag avser att återkomma till regeringen härvidlag.

Sammanlagt innebär detta att 3 milj. kr. kan disponeras för fortbildningsinsatser inom dataområdet utöver vad som hittills har beräknats. Verksamheten bör bedrivas med huvudsakligen den inriktning datadelegationen har förordat. Denna verksamhet, finansierad enligt mitt förslag, innebär att viss utbildning av högskolans personal bekostas av medel anvisade för fortbildning av skolans personal. Riksdagens godkännande av ett sådant tillvägagångssätt bör inhämtas. Som jag ser det är emellertid detta den mest praktiska vägen att snabbt få till stånd en ändamålsenlig fortbildning av högskolans personal syftande till att även skolans personal skall få en adekvat fortbildning inom dataområdet. Att högskolans personal bibringas kunskaper om skolans behov i fråga om datafortbildning är nämligen, enligt min uppfattning, en förutsättning för att fortbildningen av skolans lärare inom området skall bli meningsfull. Genom att SÖ får ansvaret även för fortbildningen av högskolans personal kan dessutom en samordning komma till stånd med utbildningen av de lokala kursledarna.

Jag hemställer att regeringen

dels

1. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om omfördelning av medel inom anslaget Fortbildning m. m. från reaktiveringskurser till datafortbildning.

dels föreslår riksdagen att

2. godkänna att viss utbildning av högskolans lärare inom dataområdet bekostas av medel ur anslaget Fortbildning m. m.,
3. till *Fortbildning m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 600 000 kr.

[8] C 11. **Mångfaldigande av litterära och konstnärliga verk inom utbildningsväsendet.** Ur detta förslagsanslag utgår ersättning för den kopiering av upphovsrättsligt skyddade litterära och konstnärliga verk som sker för undervisningsändamål i bl.a. grundskolorna och gymnasieskolorna samt vid sådana lärarutbildningar som vid utgången av juni månad 1977 stod under tillsyn av skolöverstyrelsen (SÖ). Ersättningen avser också kopiering av skyddade fotografier. Hittills har ersättning utgått på grund av åren 1973, 1976 och 1978 träffade avtal om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande (prop. 1973:70, LU 1973:16, rskr 1973:178 resp. prop. 1976/77:25, UbU 1976/77:9, rskr 1976/77:73 samt prop. 1978/79:25, UbU 1978/79:15, rskr 1978/79:124). 1978 års avtal har förlängts att gälla t.o.m. den 30 juni 1981, utom i vad avser ersättningens storlek, genom avtal den 28 juni och den 5 juli 1979 resp. den 26 juni 1980. De hittillsvarande avtalen har i princip endast omfattat läroanstalter och utbildningar under SÖ:s tillsyn.

Ersättningen betalas ut till föreningen BONUS. Denna förening företräder de författare, konstnärer, fotografer och andra rättsinnehavare som berörs av kopieringen. Anslaget har för innevarande budgetår förts upp med 1 820 000 kr. Av detta belopp avser 1 760 000 kr. ersättning för själva kopieringen, medan återstoden avser arvoden till offentliga ledamöter i BONUS' styrelse m.m. Anslaget avser även ersättning för vissa utbildningar inom högskolesektorn, vilka tidigare stod under SÖ:s tillsyn.

I prop. 1979/80: 100 (bil. 12 s. 258) och prop. 1980/81: 100 (bil. 12 s. 268) anförde min företrädare att frågan om ersättningens storlek för sådant mångfaldigande som med stöd av gällande avtal skedde i skolorna under budgetåren 1979/80 resp. 1980/81 skulle behandlas vid förhandlingar om ett nytt avtal. Min företrädare angav vidare att anslaget borde föras upp med oförändrat belopp i avvaktan på resultatet av förhandlingarna om ett nytt avtal. Jag vill nu anmäla att ett nytt avtal har träffats. Detta avtal bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 6.2*.

Det nya avtalet är treårigt och gäller fr.o.m. den 1 juli 1981 t.o.m. den 30 juni 1984. Avtalet avser utbildning som har staten, kommun eller landstingskommun som huvudman och som står under tillsyn av SÖ, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet. Utbildningar som under avtalsperioden ställs under sådant huvudmannaskap resp. sådan tillsyn förs automatiskt in under avtalet.

Sakkunniga (U 1968:49) för förhandling om avtalsreglering av upphovsrättsliga frågor på undervisningsområdet, de s.k. AUU-sakkunniga, lade 1974 fram ett utkast till avtal om grafiskt och fotografiskt mångfaldigande

inom de högre utbildningsanstalterna, uppbyggt på samma principer som legat till grund för skolavtalet år 1973. Förhandlingar om ett högskoleavtal inleddes därefter mellan staten och de upphovsrättsliga intresseorganisationer som ingått skolkopieringsavtalet. Dessa förhandlingar har nu lett fram till ett avtal med samordnade regler för skol- och högskoleområdena.

Den principiella utformningen av det nya avtalet är i huvudsak densamma som för de tidigare skolkopieringsavtalen. De regler som gällt för kopieringen enligt 1978 års avtal har således i stort sett kunnat bibehållas oförändrade och kunnat göras tillämpliga även för högskoleområdet. För den högre musikundervisningen har det dock visat sig nödvändigt att meddela särskilda tilläggsbestämmelser (bilaga A). Enligt en särskild protokollsanteckning är parterna ense om att avtalet skall ses som ett försöksavtal för högskoleområdet och att man mot bakgrund av de erfarenheter som avtalet ger bl. a. kan behöva överväga om bestämmelserna om rätten att kopiera är lämpligt utformade för högskolornas del (bilaga D).

En betydelsefull nyhet är att kopiering nu får ske av utgivna litterära eller konstnärliga verk och fotografiska bilder, till vilka upphovsrätten innehas av någon eller några som inte är medlemmar i någon av de organisationer som har skrivit under avtalet. Det innebär att det t.ex. är tillåtet att kopiera även utländska uphovsmäns verk enligt avtalets regler. Detta har möjliggjorts genom ändringar per den 1 januari 1981 i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk resp. 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild. Rättsinnehavare kan dock hos någon av de avtalsslutande parterna meddela förbud mot sådan kopiering.

För att fastställa omfattningen av kopieringen på skolområdet och därmed ersättningens storlek har särskilda kopieringsundersökningar ägt rum åren 1973 och 1977 enligt regler i resp. avtal. Den i 1976 års avtal föreskrivna undersökningen, som ägde rum under första halvåret 1977, gav vid handen att den totala kopieringen då uppgick till ca 270 miljoner kopiesidor per läsår. Därav utgjorde ca 70 miljoner sådant upphovsrättsligt skyddat material som var ersättningsberättigat enligt avtalet.

1977 års undersökning lades även till grund för beräkningen av den ersättning som skulle utgå enligt 1978 års avtal. Den ersättningsberättigande kopiemängden beräknades härvid bl.a. med tillämpning av vissa uppräkningsfaktorer (jfr prop. 1978/79:25 s. 49) till avrundat 110 miljoner kopiesidor. Ersättningen per kopiesida bestämdes till 1,60 öre. Den totala ersättningen för kopieringen utgjorde därför enligt 1978 års avtal 1 760 000 kr. Därutöver skulle 40 000 kr. utgå till BONUS för egen redovisning eller för annat ändamål som hade samband med avtalet.

Enligt 1979 års avtal skulle ersättning för sådan kopiering som med stöd av avtalet skedde i skolorna under tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1980 utgå t. v. med 1,8 milj. kr. Motsvarande skulle enligt 1980 års avtal gälla beträffande ersättning för kopiering under tiden den 1 juli 1980—den 30 juni 1981. Frågan om ersättning för kopieringen under de båda perioderna

skulle enligt resp. avtal behandlas i samband med förhandlingar om kommande avtal. Enligt det nu ingångna avtalet betalar staten för kopieringen vid skolorna under åren 1979/80 och 1980/81, utöver vad som tidigare har erlagts, ersättning till BONUS med 2.5 milj. kr.

På uppdrag av AUU-sakkunniga utförde statistiska centralbyrån (SCB) under åren 1972–1973 en urvalsundersökning rörande omfattningen av kopieringens omfattning inom högskolorna. Undersökningen visade bl.a. att det totala antalet papperskopior av upphovsrättsligt skyddat material under ett år uppgick till ca 16,8 miljoner (felmarginal ca \pm 7 miljoner). Efter uppräknning till samtliga högskolor angavs siffran till ca 18,6 miljoner papperskopior. Den stora felmarginalen och den därav föranledda osäkerheten i resultatet berodde enligt SCB dels på att undersökningens mätperiod inte omfattade hela den tid som skattningarna avsåg, dels på att variationerna i kopieringen mellan olika institutioner var mycket stor.

För att få fram ett om möjligt säkrare underlag för bedömningen av hur mycket som kopierades i högskolorna beslöt förhandlingsparterna att låta göra en ny undersökning. I denna skulle även utredas bl.a. vad och varför man kopierade. Den nya undersökningen, som ägde rum under studieåret 1977–1978, visade bl.a. att det totala antalet papperskopior av upphovsrättsligt skyddat material uppgick till ca 19,9 miljoner. Därav utgjorde antalet kopior med utländsk förlaga ca 12,8 miljoner eller ca 64%. Motsvarande siffra för SCB-undersökningen var 55%.

För kopiering av verk eller del av verk vid högskolorna som skett före den 1 juli 1981 betalar staten ersättning till BONUS med 500 000 kr. Organisationerna åtar sig att bl.a. med användande av dessa medel verka för uppgörelse i godo av anspråk som grundas på kopiering av verk eller del av verk i högskolorna före nämnda datum.

Den ersättning som skall utgå för kopiering enligt det nya avtalet skall beräknas på grundval av en redovisning av kopieringen vid skolorna och högskolorna under det första halvåret 1982. Redovisningen skall genomföras av SCB i samarbete med BONUS och med SÖ och UHÄ som huvudansvariga för genomförandet inom resp. sektor. Den skall på SÖ-området omfatta ett urval på totalt 5% av samtliga skolenheter och på UHÄ-området ett urval på maximalt 10% av de utbildningsenheter som berörs av avtalet. Av kostnaderna för redovisningen svarar staten för 75% och upphovsrättsinnehavarnas organisationer för 25%. Närmare bestämmelser om redovisningssystemet har intagits i bilaga C till avtalet.

I avtalsbilaga B anges grunder för beräkning av ersättningen. Liksom tidigare skall vissa uppräkningsregler tillämpas. Sålunda räknas kopiesida med notskrift som fem kopiesidor, kopiesida ur tidning eller tidskrift som två och en halv kopiesidor, smådiabild som 125 kopiesidor och stordiabild som 75 kopiesidor. För framställning av stordiabild utgår dock ingen ersättning, om det från samma förlaga även görs papperskopior för att utdelas till eleverna eller de studerande.

Ersättningen per kopiesida har enligt 1981 års avtal bestämts till 4,5 öre för år 1981/82, 4,75 öre för år 1982/83 och 5,0 öre för år 1983/84. Detta innebär följande enligt de avrundningsregler som tillämpas i avtalet. I ersättning för varje fullt avrundat antal om fem miljoner kopiesidor som under resp. avtalsår har framställts vid skolorna utgår 225 000 kr. för år 1981/82, 237 500 kr. för år 1982/83 och 250 000 kr. för år 1983/84. För varje fullt avrundat antal om en miljon kopiesidor som under resp. avtalsår har framställts vid högskolorna utgår 45 000 kr. för år 1981/82, 47 500 kr. för år 1982/83 och 50 000 kr. för år 1983/84.

För sådan kopiering vid högskolorna av facklitteratur och vetenskapliga tidskrifter, som är särskilt känslig från upphovsrättslig synpunkt, utgår 200 000 kr. för hela avtalsperioden.

Ersättning för det första avtalsåret betalas ut till BONUS med 1,8 milj. kr. i juli 1981 och med 6,6 milj. kr. senast en månad efter det att riksdagen har godkänt avtalet. Ersättning för det andra avtalsåret betalas ut med 5,5 milj. kr. i juli 1982. Eventuellt återstående belopp för såväl det första som det andra avtalsåret betalas ut inom två månader efter det att resultatet av 1982 års redovisning föreligger. Ersättning för det tredje avtalsåret betalas ut i juli 1983. Om förskott överstiger slutligt fastställt belopp skall reglering ske på det sätt avtalet anger.

De medel som inflyter för kopiering av verk av utländska rättsinnehavare skall BONUS fördela och distribuera till vederbörande organisationer i resp. rättsinnehavares hemländer. Krav som framförs på ersättning för kopiering av verk av rättsinnehavare, som inte företräds av någon av de organisationer som har undertecknat avtalet, får endast riktas mot någon av dessa organisationer. Rättsinnehavaren skall i sådant fall få ersättning av BONUS ur det belopp som staten har betalat i anledning av avtalet.

I likhet med föregående skolkopieringsavtal innehåller 1981 års avtal en bestämmelse om åtagande för staten att tillsammans med upphovsrättsinnehavarnas organisationer utarbeta och sprida information till berörda skolor, högskolor och lärare om avtalet samt om aktuell upphovsrättslig lagstiftning.

För egen del vill jag anföra följande.

Först vill jag nämna att det numera har tillkommit ett antal kopieringsavtal i utlandet. För våra nordiska grannländers del gäller följande. I Norge slöts ett avtal i januari 1980. Det omfattar skolutbildning och viss lägre högskoleutbildning och gäller åren 1980 och 1981. Ersättning utgår för år 1980 med 7,25 norska öre per kopiesida och för år 1981 med det förhöjda belopp som följer av utvecklingen av konsumentprisindex. I Danmark ingicks ett avtal redan år 1978. Det avser enbart skolområdet. Frågan om ersättningens storlek hänsköts på grund av parternas oenighet till skiljedom. Denna meddelades i februari 1980 och innebär en ersättning om 8 danska öre per kopiesida för vart och ett av läsåren 1980/81 och 1981/82. I Finland träffades ett avtal i mars 1980 för både skol- och högskoleområ-

dena. I ersättning utgår 2 milj. mark för år 1980 och 3,5 milj. mark för år 1981. Dessa belopp är inte knutna till någon viss statistiskt beräknad kopiemängd.

Jag anser det utomordentligt värdefullt att det nu har kunnat slutas ett kopieringsavtal som även omfattar högskoleområdet. Avtalet bör enligt min mening ses mot följande bakgrund. Man har i högskolorna i minst lika hög grad som i skolan behov av att kunna kopiera ur böcker, tidningar och tidskrifter samt ur andra litterära och konstnärliga verk. Behov föreligger också av att kunna kopiera fotografier. I fråga om de verk och fotografier, till vilka skydd föreligger enligt upphovsrättslagen resp. fotografilagen, kan utbildningsanstaltens behov inte helt tillfredsställas inom ramen för de lagbestämmelser som ger rätt att kopiera utan rättsinnehavarens samtycke, främst 11 § första stycket upphovsrättslagen och 5 § fotografilagen. Den närmare innebörden av bestämmelserna är dessutom oklar. Det exakta antalet kopior som får framställas kan nämligen inte anges. Att i varje enskilt fall skaffa erforderligt medgivande är praktiskt ogenomförbart. För lärarna som har behov av att kopiera liksom för rättsinnehavarna är dessa förhållanden otillfredsställande.

Mot denna bakgrund finner jag det angeläget att det, på samma sätt som redan har skett för skolans del, skapas klarhet om kopieringsrättens omfattning inom det högre utbildningsväsendet. Det bör därvid också tillses att lärarnas behov tillfredsställs. Enligt min mening ger avtalet den klarhet som behövs. Avtalet torde även ge de berörda utbildningsanstalterna och lärarna den kopieringsrätt som kan anses erforderlig. Jag vill i detta sammanhang även peka på den genom ändringar i upphovsrättslagstiftningen öppnade möjligheten att på de villkor avtalet föreskriver kopiera ur verk av bl.a. utländska upphovsmän, vilket är av särskild betydelse just för högskoleutbildningen.

Liksom enligt de tidigare skolkopieringsavtalen skall ersättningen för kopieringen utges av staten. Det nya avtalet bör därför underställas riksdagen för godkännande i vad det avser skyldigheten för staten att utge ersättning.

All ersättning enligt det nya avtalet bör lämpligen utgå ur detta förslagsanslag. Detsamma bör gälla kostnaderna för den redovisning som skall ske under första halvåret 1982.

Jag har, i vad avtalet avser högskoleutbildning, samrått med cheferna för utbildnings- och jordbruksdepartementen.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att, såvitt gäller skyldigheten för staten att utge ersättning för kopiering, godkänna avtalet om kopiering i skolorna och högskolorna.

[9] C 12. **Bidrag till driften av grundskolor m. m.** F. n. finns elva Waldorfskolor i Sverige. Av dessa får Kristofferskolan i Stockholm statsbidrag

sedan år 1960. För budgetåret 1981/82 är bidraget beräknat till knappt 4,9 milj. kr. Bidraget utgår ur anslagsposten Bidrag till enskilda skolor under detta anslag. Övriga Waldorfskolor erhåller f. n. ej statsbidrag.

Frågan om statsbidrag till enskilda skolor på grundskolenivå, däribland Waldorfskolorna, behandlas i ett nyligen avlämnat delbetänkande (Fristående skolor, SOU 1981:34) från kommittén (U 1979:13) angående skolor med enskild huvudman (SEH-kommittén). Ett ställningstagande till kommitténs förslag innefattar flera såväl principiellt som tekniskt svåra bedömningar. Jag räknar därför inte med att regeringen skall kunna förelägga riksdagen förslag till beslut om principer för bl. a. statsbidrag till enskilda skolor som kan tillämpas före budgetåret 1983/84.

Den ekonomiska situationen vid de Waldorfskolor som ej erhåller statsbidrag har redovisats för dåvarande statsrådet Mogård vid en uppvaktning av företrädare för skolorna i april 1981.

Av material som överlämnades vid uppvaktningen framgår att antalet elever vid de nio ej statsunderstödda Waldorfskolorna som fanns läsåret 1980/81 – Johannaskolan i Örebro, Rudolf Steinerskolan i Lund, Martinsskolan i Stockholm, Rudolf Steinerskolan i Norrköping, Delsbo Waldorfskola, Umeå Waldorfskola, Örjansskolan i Järna, Nibbleskolan i Järna och Rudolf Steinerskolan i Göteborg – uppgick till 1043 under läsåret 1980/81.

Till skolorna utgår som jag nämnde inte något statsbidrag. Kommunalt stöd utgår i vissa fall och uppgick läsåret 1980/81 enligt redovisningen sammanlagt till 1 883 400 kr.

De sammanlagda kostnader, som redovisats av skolorna, uppgick till 7 802 000 kr., de sammanlagda intäkterna till 6 670 000 kr. Underskottet utgjorde således 1 132 000 kr.

Den ekonomiska situationen för skolorna är bekymmersam. Skolorna uppger att det är sannolikt att flera av skolorna måste upphöra med sin verksamhet. Eftersom eleverna befinner sig i skolpliktig ålder kommer de i så fall att återgå till det allmänna skolväsendet. Detta kommer att leda till ökade kommunala och statliga kostnader.

I vilken utsträckning de kommunala kostnaderna kommer att öka utöver de ca 1,8 milj. kr., som kommunerna nu frivilligt ger i bidrag, är svårt att bedöma. De statliga kostnaderna kommer att öka genom att eleverna från Waldorfskolor ger underlag för ökade statsbidrag.

Med hänsyn till de särskilda omständigheter som föreligger i detta fall finns det enligt min mening skäl att lämna ett särskilt bidrag för budgetåret 1981/82 till Waldorfskolorna i avvaktan på ställningstagande till SEH-kommitténs förslag. Detta bidrag bör utgå med 800 000 kr. Bidraget bör fördelas mellan skolorna av skolöverstyrelsen med hänsyn till deras redovisade underskott.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag har förordat i fråga om statsbidrag till Waldorfskolor.

[10] C 19. **Bidrag till driften av gymnasieskolor.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 3 584 milj. kr. Ur anslaget ersätts bl. a. kostnader för statsbidrag till driften av kommunernas gymnasieskolor.

Riksdagen beslutade den 4 juni 1981 om ett tillfälligt stimulansbidrag till utbildning inom industri och hantverk i gymnasieskolan (mot. 1980/81:2192, UbU 1980/81:41, rskr 1980/81:405). Utbildningsutskottet, till vars uttalanden riksdagen anslöt sig, anförde att stimulansbidraget borde knytas inte till klass utan till individ och avse faktisk ökning av intaget till sektorn för industri och hantverk. Bidraget borde kunna vara en stimulans till en utökning av både den utbildning som är förlagd till skola och den utbildning som är förlagd till företag eller institution. Utskottet erinrade i sammanhanget om att gymnasial yrkesutbildning i form av inbyggd utbildning och lärlingsutbildning minskar de kommunala investeringarna och driftkostnaderna samtidigt som eleverna i större utsträckning får inblick i förhållandena inom arbetslivet och ges ökade möjligheter att meritiera sig för yrkesverksamhet. Stimulansbidraget borde utgå för intagningsplatser inom den s. k. stora ramen, vilka tillkommit med stöd av organisationsbeslut efter utgången av maj månad 1981. Förslag om bidragets storlek och om erforderliga medel för budgetåret 1981/82 borde regeringen lägga fram i sin proposition med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för detta budgetår. Beträffande budgetåren därefter borde regeringen återkomma i senare sammanhang.

I syfte att sprida kännedom om riksdagens beslut och om möjligt skapa effekt av riksdagsbeslutet redan inför läsåret 1981/82 uppdrog regeringen den 25 juni 1981 åt skolöverstyrelsen (SÖ) att informera kommunerna om riksdagsbeslutet. SÖ har fullgjort uppdraget genom skrivelse den 17 juli 1981 till skolstyrelserna i de kommuner som har gymnasieskola.

Min företrädare fäste i budgetpropositionen 1981 uppmärksamheten på den oroväckande skillnaden mellan å ena sidan det av regering och riksdag medgivna antalet intagningsplatser på gymnasieskolans teoretiska linjer och å andra sidan antalet av SÖ utlagda och av kommunerna faktiskt ianspråktaga platser (prop. 1980/81:100 bil. 12 s. 232). I detta sammanhang erinrade hon också om svårigheten att på de yrkesinriktade linjerna ta i anspråk det medgivna antalet platser.

Mot bakgrund av dessa förhållanden och i syfte att hålla tillbaka ökningen av antalet elevplatser på de teoretiska studievägarna har regeringen genom förordning (SÖ-FS 1981:71) om elevplatser i gymnasieskolan budgetåret 1981/82 (ändrad SÖ-FS 1981:162) begränsat sitt bemyndigande till SÖ att göra viss omfördelning av elevplatser dels mellan studievägar inom gymnasieskolans s. k. stora och lilla ram, dels mellan dessa ramar. SÖ:s omfördelning av elevplatser får inte medföra att antalet elevplatser på de teoretiska linjerna med undantag av naturvetenskaplig och fyraårig teknisk linje överskrider det antal som regeringen särskilt beslutar om.

Jag har under hand erhållit uppgifter om antalet utlagda elevplatser i gymnasieskolan innevarande läsår enligt beslut t.o.m. den 21 augusti 1981. Med hjälp av dessa är det möjligt att göra följande sammanställning över antalet elevplatser på skilda sektorer inom gymnasieskolan läsåren 1979/80 – 1981/82. Av intresse i sammanhanget är det förslag om dimensionering av de berörda sektorerna läsåret 1982/83 som SÖ framför i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83.

	Ianspråktagna platser			Utlagda platser 1981-08-21	SÖ:s anslags- framställning för 1982/83
	1978-09-15	1979-09-15	1980-09-15		
A. Treårig ekonomisk linje	6 497	7 577	8 651	9 624	9 500
B. Treårig naturvetenskaplig och fyraårig teknisk linje	16 030	17 666	18 848	20 613	21 200
C. Treårig humanistisk och samhällsvetenskaplig linje samt de tvååriga teoretiska linjerna	26 482	27 283	29 814	28 715	26 900
D. Tvååriga yrkesinriktade linjer och näraliggande specialkurser	47 962	51 166	57 032	65 101	68 100

Av sammanställningen framgår att den hittillsvarande ökningen av de teoretiska linjerna – den naturvetenskapliga och den fyraåriga tekniska linjen undantagna – har bromsats. Förändringen mellan läsåren 1980/81 och 1981/82 kan komma att accentueras i någon mån, då antalet utlagda platser i allmänhet brukar vara något större än antalet faktiskt ianspråktagna. Jag ämnar föreslå regeringen att i budgetpropositionen 1982 visa fortsatt återhållsamhet i vad avser dimensioneringen av de i detta sammanhang aktuella teoretiska studievägarna. Jag utgår från att kommunerna och SÖ i den pågående planeringen inför läsåret 1982/83 inriktar sig på en fortsatt förbättring av balansen mellan gymnasieskolans yrkesinriktade studievägar och dess teoretiska studievägar.

Det förbättrade statsbidraget till inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel, varom riksdagen på regeringens förslag fattade beslut våren 1980 (prop. 1979/80:100 bil. 12, prop. 1979/80:145, UbU 1979/80:34, rskr 1979/80:363), har visserligen medverkat till en markant ökning av antalet platser på de yrkesinriktade studievägarna. Ökningen framgår av vad jag i det föregående anfört om elevplatsutvecklingen. Ytterligare åtgärder är emellertid nödvändiga under den tid då antalet 16-åringar är som störst för att minska obalansen mellan de teoretiska utbildningarna och de yrkesinriktade utbildningarna.

Åtgärderna bör inriktas på att i ökad utsträckning erbjuda ungdomarna sådan yrkesinriktad utbildning som arbetsmarknaden har mest behov av.

Den sektor av gymnasieskolan som närmast kommer i fråga för stimulansåtgärder är industri- och hantverkssektorn.

Att anordna utbildningar inom denna sektor i skolinstitutioner medför för kommunerna betungande investeringar i byggnader och utrustning. Det är begripligt att kommunerna med tanke på det kärva ekonomiska läget och det om ett par år minskade antalet 16-åringar drar sig för att investera i nya institutioner.

I likhet med utbildningsutskottet vill jag erinra om att gymnasial yrkesutbildning i form av inbyggd utbildning och lärlingsutbildning medför mindre investeringsbehov än om kommunen anordnar motsvarande utbildning i skolinstitution. Det finns alltså anledning att peka på möjligheten att i den nuvarande situationen, då det främst gäller att klara de påfrestningar på gymnasieskolan som är av temporär art, anordna utbildning som förläggs till företag.

Det tillfälliga stimulansbidraget bör av kommunen kunna användas för åtgärder som den finner lämpliga för att främja utbildningen i gymnasieskolan inom industri och hantverk, t. ex. för lokaler, utrustning eller utbildning av handledare i företag som tillhandahåller utbildningsplatser.

Stimulansbidrag för budgetåret 1981/82 bör utgå till kommun, om kommunen i sin gymnasieskola inom sektorn industri och hantverk anordnar ytterligare intagningsplatser på linje eller specialkurs eller inom gymnasial lärlingsutbildning. Bidraget bör utgå för sådana platser som på framställning gjord efter utgången av maj månad 1981 tilldelas kommunen ur gymnasieskolans s. k. stora ram enligt förordningen (SÖ-FS 1981:71) om elevplatser i gymnasieskolan bugetåret 1981/82 (ändrad SÖ-FS 1981:162). Bidraget bör utgå för sådana anordnade platser som tas i anspråk. För klarhetens skull vill jag poängtera att de i detta sammanhang berörda specialkurserna avser kurser inom stora ramen, sålunda minst ettåriga direkt grundskoleanknutna specialkurser.

Det bör få ankomma på regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att fastställa vilka studievägar och vilken gymnasial lärlingsutbildning som i detta sammanhang skall räknas till sektorn industri och hantverk.

Vad gäller bidragets storlek vill jag anföra följande.

Det ligger naturligtvis nära till hands att utgå från att effekten av det tillfälliga stimulansbidraget är direkt beroende av bidragsbeloppets storlek. Ju större bidrag som utgår, desto större insatser från kommunernas sida skulle kunna förväntas. Jag är emellertid övertygad om att samtliga utbildningsanordnare numera – efter den debatt som föranleddes av regeringens förslag om dimensionering av gymnasieskolans olika studievägar i budgetpropositionen 1981 – inser hur angeläget det är att ungdomarna efter grundskolan i så stor utsträckning som möjligt erbjuds sådan utbildning som näringslivet och samhället i övrigt efterfrågar. Allt tyder på att kommunerna f. n. gör stora ansträngningar för att hjälpa ungdomarna. Vad

det nu gäller är att bidra till att kommunerna om möjligt gör ytterligare insatser de år som antalet 16-åringar är som störst. Den ekonomiska situation som vi nu befinner oss i sätter en bestämd gräns för vad som kan utgå av extra bidrag innevarande budgetår. Enligt min mening bör ifrågavarande bidrag utgöra 1 500 kr. per elev. Detta innebär att en kommun för en ny klass om 16 elever, där alla platser tagits i anspråk, kan räkna med ett stimulansbidrag på 24 000 kr.

Jag utgår från att ca 3 000 bidragsgrundande platser kan anordnas. Medelsbehovet för ifrågavarande ändamål innevarande budgetår kan sålunda beräknas till 4,5 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de grunder för stimulansbidrag för budgetåret 1981/82 som jag har förordat,
2. medge att kostnaderna för bidraget ersätts ur anslaget Bidrag till driften av gymnasieskolor.

D. Högskola och forskning

[11] **D 26. Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.** I prop. 1980/81: 20 (bil. 8 s. 2) om besparingar i statsverksamheten m. m. (bil. 8 s. 22) framhöll jag att det var nödvändigt att söka vidta åtgärder som dämpar kostnadsutvecklingen för lokaler inom högskolan. Den neddragning av högskolans dimensionering som dithills skett och som jag då förordade borde, enligt min mening, leda till ett något minskat lokalbehov. Det var därför angeläget att skärpa prövningen av behovet av nya förhyrningar samt åstadkomma en minskning av redan existerande förhyrningar. Det ankom på högskolestyrelserna att i samverkan med byggnadsstyrelsen (KBS) vidta de nödvändiga åtgärderna härför. Jag räknade med att de omedelbara åtgärderna skulle leda till besparingar av 15 milj. kr. inom anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna redan under budgetåret 1981/82.

Vid behandlingen av denna del av propositionen konstaterade utbildningsutskottet (Ubu 1980/81: 12 s. 26) att det var angeläget att en minskning av lokalytan genomfördes på ett planmässigt sätt och utan negativa återverkningar på verksamheten inom högskolan. Utskottet hade svårt att bedöma om en besparing av den storlek som angetts gick att åstadkomma under sådana förutsättningar. Utskottet räknade med att högskolemyndigheterna och KBS vid sin planering skulle vidta alla åtgärder som fick anses rimliga i syfte att nå den besparingseffekt som angetts i propositionen.

Regeringen uppdrog den 16 oktober 1980 åt KBS att, i samråd med universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) och efter samråd med berörda högskolestyrelser, redovisa förslag till åtgärder som kunde beräknas leda till en besparing om sammanlagt minst 15 milj. kr. under anslaget Lokal-

kostnader m. m. vid högskoleenheterna för budgetåret 1981/82. Det ankom på högskolestyrelserna att samarbeta med KBS för att fullgöra uppdraget. De i prop. 1980/81: 20 föreslagna besparingarna under reservationsanslag till högskoleändamål hade beräknats med hänsyn till att angivna besparing under lokalkostnadsanslaget kunde genomföras. KBS skulle redovisa uppdraget till regeringen senast den 16 mars 1981.

I budgetpropositionen 1981 (prop. 1980/81: 100 bil. 12 s. 388) återkom jag till frågan om minskning av lokalkostnaderna inom högskolan. Jag framhöll härvid att besparingen om 15 milj. kr. var ett uttryck för den totala besparingseffekt som eftersträvades. Jag erinrade om att KBS och UHÄ utredde frågan om hur besparingen skulle genomföras. I avvaktan på resultatet av myndigheternas utredning borde regeringen inhämta riksdagens bemyndigande att slutligt avgöra huruvida besparingen skulle tas ut inom lokalkostnadsanslaget eller genom andra generella besparingsåtgärder.

Vid sin behandling av nyss nämnda förslag i budgetpropositionen fann utbildningsutskottet (UbU 1980/81: 20 s. 17) att det var angeläget att den avsedda besparingen om 15 milj. kr. inom lokalkostnadsanslaget genomfördes. Skulle denna besparing inte kunna realiseras i full omfattning under budgetåret 1981/82 borde enligt utskottet regeringen återkomma till riksdagen med kompletterande besparingsförslag, så att den samlade besparingseffekten inom anslagen till högskolan under budgetåret 1981/82 inte blev mindre än vad riksdagens beslut innebar. Utskottet föreslog att riksdagen som sin mening skulle ge till känna vad utskottet anfört.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag (rskr 1980/81: 246).

Med anledning av regeringens uppdrag den 16 oktober 1980 ålade KBS och UHÄ i en skrivelse den 27 oktober 1980 högskoleenheterna att pröva möjligheterna att friställa lokaler.

KBS och UHÄ bedömde att den föreslagna reduceringen, uttryckt i hyresgrundande bruksarea, BRA (H), borde fördelas så att enheter med fast forskningsorganisation skulle spara ca 2,5% och övriga enheter ca 4,5% av sina lokalinnehav. Denna skillnad motiverades av att forskarutbildning och forskning enligt regeringens direktiv för myndigheternas anslagsframställningar utgör ett prioriterat område. På grund av rådande lokalsituation undantogs de konstnärliga högskolorna i Stockholm, högskolan i Östersund samt högskoleutbildningarna i Halmstad och Skövde från lokalbesparingar.

KBS uppskattade att en besparing om 15 milj. kr. motsvarande en BRA (H) om ca 50000 m².

Högskoleenheternas prövning skulle avse i första hand förhyrda och i andra hand statligt ägda lokaler. Vid prövningen av reduktionsmöjligheterna fick enheterna tillgodoräkna sig besparingen om man avstod från beslutade men inte genomförda förhyrningar. Vid varje reduktion skulle förslagets konsekvenser för verksamheten vid resp. högskoleenhet redovisas.

I skilda skrivelser till regeringen har KBS redovisat besparingar på sammanlagt 32 552 m², vilket enligt KBS beräkningar skulle motsvara ca 8 631 500 kr.

UHÄ har i skrivelse till regeringen den 1 juni 1981 lämnat förslag om hur merparten av resterande del av de anbefallda besparingarna om 15 milj. kr. budgetåret 1981/82 skall ske. Förslaget innebär att de högskoleenheter som inte nått upp till de av KBS fastställda lokalbesparingarna skall av medel som står till enheternas förfogande leverera in sammanlagt 6 309 000 kr. till anslagsposten 3 Inkomster under anslaget Lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.

Beräkningen för varje högskoleenhet är gjord med utgångspunkt i ett belopp om 400 kr./m² för det inte uppnådda besparingsmålet. Det så beräknade beloppet har UHÄ, med hänsyn till kostnader för flyttning, minskat med 45 kr. för varje av KBS godkänd m² lokalbesparing. Fördelningen på högskoleenheter av besparingsmål, uppnådd besparing, ej uppnådd besparing och belopp som skall tillföras lokalkostnadsanslaget framgår av följande sammanställning som avser budgetåret 1981/82.

Högskoleenhet	Besparings- mål m ²	Uppnådd besparing m ²	kr.	Ej uppnådd lokalbesparing m ²	Medel som skall tillföras lokal- kostnadsanslaget
Universitetet i Stockholm	4 200	124	62 000	4 076	1 625 000
Tekniska högskolan i Stockholm	4 000	2 229	488 500	1 771	628 000
Karolinska institutet	2 600	1 698	538 600	902	296 000
Högskolan för lärar- utbildning i Stockholm	2 200	1 806	373 800	394	90 000
Universitetet i Uppsala	5 900	4 802	893 300	1 098	260 000
Högskolan i Eskilstuna/ Västerås	300	318	120 000	0	0
Högskolan i Falun/ Borlänge	400	401	144 700	0	0
Högskolan i Gävle/ Sandviken	300	294	76 000	0	0
Högskolan i Örebro	1 300	700	100 000	600	215 000
Universitetet i Linköping	2 200	954	205 700	1 246	463 000
Högskolan i Jönköping	400	400	170 000	0	0
Universitetet i Lund	9 000	5 140	980 000	3 860	1 360 000
Högskolan i Kalmar	500	695	297 000	0	0
Högskolan i Kristianstad	300	312	81 900	0	0
Högskolan i Växjö	700	585	69 000	115	25 000
Universitetet i Göteborg	5 700	5 083	1 564 000	617	59 000
Chalmers tekniska högskola	4 000	1 850	720 000	2 150	795 000
Högskolan i Borås	500	470	202 600	0	0
Högskolan i Karlstad	900	835	198 800	0	0
Universitetet i Umeå	3 400	2 370	1 005 600	1 030	325 000
Högskolan i Luleå	1 600	1 086	220 000	514	168 000
Högskolan i Sundsvall/ Härnösand	400	400	120 000	0	0
	50 800 m ²	32 552 m ²	8 631 500 kr.		6 309 000 kr.

Jag ansluter mig till UHÄ:s förslag att de högskoleenheter som inte nått upp till fastställd lokalbesparing genom besparingar inom andra områden skall tillföra lokalkostnadsanslaget sammanlagt 6 309 000 kr. Besparingen för budgetåret kommer – såvitt nu är i fråga – att uppgå till sammanlagt 14 940 000 kr. mot beräknade 15 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att godkänna vad som förordats i fråga om besparingar av lokalkostnader m. m. vid högskoleenheterna.

[12] **Svenskt deltagande i nytt projekt inom den europeiska organisationen för kärnforskning (CERN).** Den europeiska organisationen för kärnforskning upprättades genom en överenskommelse i Paris den 1 juni 1953. Sverige ratificerade överenskommelsen år 1954 (jfr prop. 1953: 127, SU 1953: 77, rskr 1953: 167). Förutom Sverige är följande länder medlemmar i CERN: Belgien, Danmark, Frankrike, Grekland, Italien, Nederländerna, Norge, Schweiz, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland samt Österrike.

Organisationen utgör europeiskt centrum för fredlig grundforskning inom partikel- och högennergifysik. Dess laboratorier i utkanten av Geneve är i dag världens största anläggning i sitt slag och det ger fysiker från organisationens medlemsländer möjlighet att bedriva forskning vid stora partikelacceleratorer.

Att definiera och undersöka de fundamentala beståndsdelarna i materia och energi samt att beskriva och förstå de krafter som styr processerna på en primär nivå är dominerande forskningsområden inom elementarpartikelfysiken. Experimentellt sker detta genom acceleration av strålar av olika partikelslag till höga hastigheter (energier) för kollision med andra partiklar eller fasta mål. Vid kollisionerna omlagras energin och nya partiklar kan skapas.

Vid laboratoriet finns nu följande maskiner:

600 MeV synkrotron (SC) 1957
28 GeV protonsynkrotron (PS)
28 + 28 GeV lagringsringar (ISR)
400 GeV protonsynkrotron (SPS)

Endast synkrotronen är en fristående accelerator, medan de tre övriga maskinerna är kopplade till varandra genom att protonsynkrotronen utöver att vara forskningsaccelerator i sig även tjänar som injektor till lagringsringar och till 400 GeV protonsynkrotronen.

CERN:s budget för år 1981 uppgår till drygt 610 milj. sfr. Medlemsländernas bidrag framräknas med utgångspunkt i nationalproduktens storlek. Sveriges bidragsandel utgör f. n. 4,3% och motsvarar 64 milj. kr. år 1981.

Universitet och högskolor samt forskningsråd ställer resurser till förfogande till de svenska forskningsgrupperna för löner, mätutrustningar etc. Dessa resurser motsvarade ca 20 milj. kr. under år 1980.

Endast ett fåtal av de forskare som använder CERN är också anställda av organisationen. De övriga användarna är gästforskare som normalt är stationerade i sina hemländer, men arbetar regelbundet vid CERN under kortare eller längre perioder.

Omkring hundra svenska vetenskapsmän och forskarstuderande är årligen engagerade i CERN:s forskning. Betydelsen av forskningen vid CERN för svensk forskarutbildning framgår av att 64 doktorsavhandlingar presenterats under åren 1971–1980 med material som i huvudsak har framtagits vid CERN.

LEP-projektet

Som ett led i forskningsutvecklingen vid CERN och organisationens strävan att anpassa de experimentella anläggningarna till forskningsfrontens utveckling har det s. k. LEP-projektet utformats. LEP är förkortning av Large Electron Positron Storage Ring – dvs. en stor lagringsring för kollisioner av elektroner och positroner.

Den vetenskapliga motiveringen för att bygga en lagringsring för mycket snabba elektroner och deras antipartiklar, positroner, är omfattande och oomtvistad i fackkretsar. De nuvarande synkrotronerna, PS och SPS, som hittills har accelererat protoner kommer att vid sidan av denna uppgift anpassas för acceleration av elektroner och positroner och därmed tjäna som injektor till LEP. Den föreslagna LEP-ringen skall svara för slutsteget i accelerationsprocessen. Av tekniska skäl måste LEP-ringen ges stora dimensioner. Den planeras bli förlagd i en underjordisk tunnel med 27 kilometers omkrets. Först därigenom kommer sådana energier att frigöras vid kollision mellan accelererade elektroner och positroner att materialets innersta byggstenar och de krafter som håller dessa samman kan studeras.

Anläggningen kommer att bli unik eftersom accelerators med hög energi som nu byggs eller planeras i andra världsdelar är av annan typ. Forskningsprogrammen i olika världsdelar kommer därför att komplettera varandra snarare än att konkurrera. För Europas del kommer LEP att bestämma huvudinriktningen av elementarpartikelforskningen under återstoden av 1900-talet.

Kostnader

Kostnaderna för att bygga LEP har av CERN beräknats till 900 milj. sfr. Härtill kommer lönekostnader för CERN:s personal, som nu successivt minskas för att hållas konstant fr. o. m. år 1985. Finansieringen av LEP-projektet avses ske genom en omfördelning av resurser mellan pågående forskningsprogram samt successiv nedläggning av vissa program. Genom detta förfarande kommer CERN:s budget under byggnadsperioden att i huvudsak kunna hållas på oförändrad nivå, dvs. omkring 610 milj. sfr. i 1981 års kostnader.

När CERN byggde 400 GeV protonsynkrotronen under 1970-talet

gjordes detta inom ramen för ett särprogram vid CERN med egen budget till vilket medlemsländerna fick ansluta sig. Anslutningen innebar bl. a. att varje land utfäste sig att delta i programmet under byggnadstiden. Sedan byggandet av acceleratoren hade avslutats fördes forskningsverksamheten vid denna in i och bildade en del av CERN:s basprogram i vilket varje medlemsland måste delta. Som redan har nämnts bygger LEP-projektet på förutsättningen att några av de nuvarande maskinerna vid CERN kan användas som injektorer i anslutning till LEP. Vidare bedömer CERN den allmänna ekonomiska situationen sådan att det inte är möjligt för medlemsländerna att finansiera LEP genom tillskott av nya resurser.

Mot denna bakgrund är det nödvändigt att låta LEP-projektet redan från början ingå som en del av CERN:s basprogram. Därigenom underlättas den tekniska och administrativa samordningen av LEP-projektet med annan verksamhet inom CERN och möjliggörs de resursmässiga omfördelningar inom CERN:s nuvarande budget som behövs för finansiering av projektet inom en i stort oförändrad total budget.

Inom CERN:s beslutande församling råder enighet om att LEP-projektet bör komma till stånd endast om alla medlemsländer godtar det och alla medlemsländer accepterar projektet som en del av CERN:s basprogram. Beslutsproceduren för ett ställningstagande till LEP påbörjades vid ett sammanträde med CERN:s beslutande församling i juni 1981 och skall vara avslutad under hösten 1981.

Åtta av de tolv medlemsländerna röstade då för LEP-projektet. Fyra länder, däribland Sverige, var inte färdiga med sin beredning av frågan och avsåg att avge sina röster under hösten.

Naturvetenskapliga forskningsrådet har vid två tillfällen behandlat frågan om ett framtida svenskt engagemang i LEP-projektet. Rådet uttalade i december 1980 en fullständig enighet om den starka vetenskapliga motiveringen för LEP-projektet. Rådets positiva bedömning gällde såväl valet av LEP som nästa stora europeiska samarbetsprojekt som kvaliteten på de forskningsprogram som avses bli utförda vid detta. Rådet fann det emellertid inte möjligt att biträda en svensk anslutning till projektet på de av CERN då angivna premisserna. Denna ståndpunkt grundade sig främst på tveksamhet om de ekonomiska konsekvenser en anslutning skulle få för övrig nationell naturvetenskaplig forskning.

Vid rådets förnyade behandling av ett svenskt engagemang i LEP, i juni 1981, ansåg sig rådet kunna godta ett svenskt deltagande i LEP. En förutsättning var dock att förändringar av den årliga medlemsavgiften till CERN inte borde få påverka rådets budget för den nationella forskningen. Rådet utgick vidare från att LEP skulle byggas inom en för CERN oförändrad budget.

Föredraganden

CERN utgör ett ledande internationellt forskningscentrum där forskning bedrivs inom elementarpartikelfysik – ett område grundläggande för såväl

fysiken i övrigt som på längre sikt för naturvetenskapen i sin helhet. Sveriges medlemskap i CERN har varit helt utslagsgivande för landets möjligheter både att nationellt verka och internationellt hävda sig inom forskningsområdet. Förutom att medlemskapet i CERN innebär tillgång till anläggningar, som är så resurskrävande att enbart USA och Sovjet har kunnat satsa nationellt i jämförbar storleksordning, har tillgången till den internationella forskningsmiljön stimulerat våra möjligheter till vetenskapligt samarbete även utanför CERN:s omedelbara forskningsfält. Själva forskningen vid CERN förutsätter uppbyggnad av tekniskt mycket avancerad apparatur. Därigenom har den också haft betydelse inte minst för den teknologiska utvecklingen.

LEP-projektet innebär en naturlig utveckling av forskningsinriktningen vid CERN och omfattas av största vetenskapliga intresse internationellt. För att svensk fysikforskning på ett av sina centrala områden skall kunna hålla kontakt med den internationella forskningsfronten anser jag det nödvändigt att Sverige även i fortsättningen deltar i CERN:s verksamhet och därmed också det nya forskningsprogrammet.

Den ekonomiska situationen i Sverige och i många av CERN:s övriga medlemsländer, liksom behovet av att stödja och utveckla andra forskningsområden nationellt, gör att stränga krav måste ställas på CERN att genomföra uppbyggnaden av LEP-projektet inom en över uppbyggnadskedet totalt sett i huvudsak oförändrad bidragsram uttryckt i 1981 års kostnadsläge. En annan förutsättning för ett svenskt deltagande i projektet är att alla CERN:s medlemsländer går med i det nya projektet. Även under dessa förutsättningar medför ett svenskt deltagande i LEP-projektet i praktiken en långsiktig ekonomisk bindning även om denna innebär i huvudsak oförändrade årliga ekonomiska förpliktelser. Jag anser det därför angeläget att regeringen bereder riksdagen möjlighet att ta del av regeringens ställningstagande i denna fråga.

Jag har viss förståelse för den tvekan som naturvetenskapliga forskningsrådet känt inför att ansvara för en så stor och långsiktig ekonomisk bindning som ett deltagande i LEP-projektet otvivelaktigt kommer att medföra. Det är rimligt att, vid ett så omfattande projekt som här är aktuellt, behov kommer att uppstå att anpassa det årliga medlemsbidraget till pågående uppbyggnadsfaser. Sådana fluktuationer i resursbehovet kan från forskningsrådets synpunkt te sig svårbemästrade, men bör i ett större ekonomiskt sammanhang vara möjliga att handha. Jag avser därför att i samband med budgetpropositionen återkomma med förslag till erforderliga budgettekniska förändringar inom ramen för anslaget Naturvetenskapliga forskningsrådet m. m. som förhindrar att rådets övriga verksamhet störs av temporära ändringar i Sveriges medlemsavgift till CERN.

Det naturvetenskapliga forskningsrådet bör alltså nära följa den vetenskapliga utvecklingen vid CERN samt inom ramen för anvisade medel ansvara för att svensk projektverksamhet inom forskningsområdet ges

sådana resurser för experimentell utrustning att det svenska medlemskapet i CERN kan utnyttjas på bästa sätt.

Jag hemställer att regeringen bereder riksdagen tillfälle

att ta del av vad jag har anfört i det föregående om fortsatt svenskt deltagande i CERN:s verksamhet.

E. Vuxenutbildning

[13] E 6. **Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik anvisats ett förslagsanslag av 104 324 000 kr. Från anslaget bestrids bl. a. kostnader för grundläggande undervisning i svenska språket med samhällsorientering för vuxna invandrare, vilka är stadigvarande bosatta i Sverige. Undervisningen som bedrivs som försöksverksamhet, får omfatta högst 675 000 studietimmar under budgetåret 1981/82. Av dessa får 150 000 studietimmar användas till undervisning som ges enligt lagen (1972: 650, ändrad 1976: 590) om rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning för invandrare och 525 000 studietimmar får användas för övrig invandrarundervisning. Undervisningen, som skall vara kostnadsfri för deltagarna, bedrivs av skolöverstyrelsen i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk och anordnas av studieförbunden.

Statsbidrag utgår vid undervisningen med 138:10 kr. per studietimme vid lagbunden undervisning och med 124:10 kr. vid övrig undervisning. Av nämnda bidrag får högst 66:60 kr. per studietimme användas till verifierade kostnader för cirkelledare. Ur bidraget får vidare utgå högst 4:50 kr. per studietimme i lagbunden undervisning och högst 4 kr. per studietimme i övrig undervisning till verifierade lönebikostnader.

Folkbildningsförbundet har inkommit med en skrivelse.

Föredraganden

Statsbidrag per studietimme i studieförbundens undervisning för invandrare i svenska språket m. m. har fr. o. m. den 1 januari 1981 utgått med 138:10 kr. för lagbunden undervisning och 124:10 kr. för övrig undervisning.

Avtal har nu slutits mellan Folkbildningsförbundet och Svenska facklärarförbundet om nya löne- och anställningsvillkor för cirkelledare i svenska med samhällsorientering för invandrare att gälla fr. o. m. den 1 juli 1981. Avtalet innebär bl. a. förbättrade lönevillkor för cirkelledare. Med hänsyn härtill förordar jag att den del av statsbidraget som avser att täcka cirkelledararvodet höjs med 3:95 kr. samt att bidraget till lönebikostnader höjs med 35 öre per studietimme.

I den lagbundna undervisningen räknar jag således med ett bidrag per studietimme om sammanlagt 142:40 kr. För övrig undervisning räknar jag med ett bidrag per studietimme om sammanlagt 128:40 kr. Bidraget bör fördelas enligt följande.

Bidrag per studietimme

Ändamål	Nuvarande bidrag		Föreslagna bidrag	
	Lagbunden	Övrig	Lagbunden	Övrig
Cirkelledararvode	66,60	66,60	70,55	70,55
Studiemateriel	8,00	8,00	8,00	8,00
Lokal administration, lokaler, uppsökande verksamhet	59,00	45,50	59,00	45,50
Lönebikostnader	4,50	4,00	4,85	4,35
Totalt	138,10	124,10	142,40	128,40

De höjda bidragen bör utgå fr. o. m. den 1 juli 1981. Den av mig förordade bidragsförändringen kan beräknas medföra ett ytterligare medelsbehov under detta anslag om ca 3,5 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att godkänna vad jag har förordat i fråga om höjning av statsbidragsbeloppet till undervisning för invandrare i svenska språket m. m.

Bilaga 6.1

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde skall införas en ny paragraf, 12 a §, av nedan angivna lydelse.

12 a § Nordiska museet får, i fråga om vid museet anställd personal, fatta sådana beslut som avser myndighetsutövning i den mån inte annat är föreskrivet.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Avtal om kopiering i skolorna och högskolorna

1981-06-11

Mellan staten, å ena sidan, och följande organisationer, nämligen Bildleverantörernas Förening, Fackförbundspressens Samorganisation, Factu, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Föreningen Svenska Populärauktörer, Föreningen Svenska Tecknare, Föreningen Svenska Tonsättare, Konstnärernas Riksorganisation, Läromedelsförfattarnas Förening, Pressfotografernas Klubb, Svenska Bokförläggareföreningen, Svenska Fotografernas Förbund, Svenska Journalistförbundet, Svenska Musikförläggareföreningen u.p.a., Svenska Tidningsutgivareföreningen, VECTU, Sveriges Författarförbund och Tidningarnas Arbetsgivareförening, å andra sidan, har träffats följande avtal om kopiering i skolorna och högskolorna¹.

Definitioner

1 § I avtalet förstås med

skola: den skolenhet eller liknande där utbildning som avses i 2 § 1 bedrivs

högskola: den högskoleenhet, läroanstalt, utbildningslinje eller liknande där utbildning som avses i 2 § 2 bedrivs

undervisning: undervisning och därmed jämförbar pedagogisk verksamhet i skola och högskola

lärare: varje person som undervisar

elev: den som studerar vid skola eller högskola

förlaga: det material som ligger till grund för kopieringen; förlaga kan vara

a) *verk*: litterärt eller konstnärligt verk eller del därav, till vilket upphovsrätt gäller enligt upphovsrättslagen, eller fotografisk bild, till vilken fotografirätt gäller enligt fotografilagen

b) *lärares egenproducerade förlaga*: verk som lärare framställer och som omfattar endast sådant material som läraren själv är upphovsman till och som läraren ej har utgivit

c) *blandad förlaga*: verk som lärare framställer och som omfattar dels återgivande av utgivet verk som faller under avtalet, dels sådant verk till vilket läraren själv är upphovsman och som läraren ej har utgivit

skrift: bok, häfte, kompendium, broschyr, notblad och liknande som innehåller ett eller flera verk samt tidning, tidskrift eller annan periodisk skrift

bild: allt bildmaterial, dock att sådana enkla grafiska framställningar av beskrivande art såsom schematiska kartor och diagram av icke konstnärligt slag skall anses som text

diabild: stor- eller smådiabild för projektion

arbetshäfte: verk som helt eller till övervägande del består av studie- och arbetsuppgifter, övningsuppgifter, laborations- eller instruktionsanvisningar (även sådana som innehåller noter)

¹ Avtalet berör vissa paragrafer i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild. Dessa lagar benämns i det följande upphovsrättslagen resp. fotografilagen.

blankett: sådan blankett eller sådant formulär som tillhandahålls i block eller bunt, som omfattar minst tio likadana exemplar och som innehåller tester och prov, kartlägger attityder och intressen eller utgör stimulansmaterial för samtal eller andra liknande uppgifter; detsamma gäller om ett antal olika blanketter eller formulär levereras som en enhet

kopiesida: en sådan kopia av verk som har format A 4 eller mindre; är formatet större än A 4 räknas som en sida varje påbörjad del motsvarande format A 4

rättsinnehavare: den som på grund av lag eller avtal innehar rätt att medge sådan kopiering som avses i detta avtal.

Avtalets tillämpningsområde

2 § Detta avtal gäller

1. utbildning som staten, kommun eller landstingskommun är eller under avtalsperioden blir huvudman för *och* som står eller under avtalsperioden ställs under tillsyn av skolöverstyrelsen, och

2. utbildning som staten, kommun eller landstingskommun är eller under avtalsperioden blir huvudman för *och* som står eller under avtalsperioden ställs under tillsyn av universitets- och högskoleämbetet eller styrelsen för Sveriges lantbruksuniversitet.

3 § Under avtalet faller alla utgivna litterära verk, konstnärliga verk och fotografiska bilder i fråga om vilka part på organisationssidan får upplåta rätt att kopiera enligt 4 och 7–11 §§ i detta avtal.

Avtalet tillämpas i enlighet med bestämmelserna i 15 a § upphovsrättslagen och 7 a § fotografilagen även i fråga om framställning av exemplar av utgivna svenska eller utländska litterära verk, konstnärliga verk och fotografiska bilder, i de fall då rättsinnehavare inte företräds av någon av de organisationer som har undertecknat avtalet. Detta gäller dock inte om rättsinnehavare hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot sådan framställning.

Med litterära verk, konstnärliga verk och fotografiska bilder som har utgivits jämställs sådana konstverk, av vilka rättsinnehavare har överlåtit exemplar, och fotografiska bilder, som har offentliggjorts.

4 § Avtalet omfattar alla former av grafisk, fotografisk eller liknande kopiering i den mån inte annat följer av 7–11 §§. Det gäller dock ej framställning av rörliga bilder.

Utgångspunkter för avtalet

5 § Parterna förutsätter att den rätt att kopiera för enskilt bruk som följer av 11 § första stycket upphovsrättslagen och 5 § fotografilagen inte tas i anspråk i stället för den rätt till kopiering som upplåts genom detta avtal.

Staten kommer att – i annan form än genom ändring av 11 § första stycket upphovsrättslagen och 5 § fotografilagen – verka för att nämnda förutsättning uppfylls.

6 § Avtalet berör ej den rätt att kopiera som följer av annan bestämmelse i upphovsrättslagen än 11 § första stycket och 15 a § eller av annan bestämmelse i fotografilagen än 5 § och 7 a §.

Rätt att kopiera enligt avtalet

7§ Lärare får på de villkor som föreskrivs i 8–11 §§ kopiera eller låta kopiera sådant verk som faller under avtalet, om framställningen sker endast för lärarens egen undervisning och företas med skolans eller högskolans utrustning eller eljest på det allmännas bekostnad.

I fråga om kopiering av notmaterial inom den högre musikutbildningen gäller även de bestämmelser som har tagits in i bilaga A.

8§ *Tre exemplar* av verk får utan tillstånd av rättsinnehavaren alltid framställas i form av papperskopior.

9§ *Fler än tre exemplar* av verk får utan tillstånd av rättsinnehavaren framställas i form av papperskopior i den mån läraren behöver upplagan under kalenderhalvåret för att komplettera vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel eller kurslitteratur för berörda elever.

Fler exemplar får inte framställas än som behövs för att lärarens elever skall få var sitt exemplar och läraren själv några exemplar.

10§ I fråga om sådana icke-periodiska skrifter – såsom fackböcker, läroböcker, kompendier, arbetshäften och nothäften – som finns tillgängliga på den svenska marknaden gäller dessutom

1. att en lärare normalt ej får kopiera eller låta kopiera.

a) ur sådant arbetshäfte eller nothäfte som omfattar 32 sidor eller mindre.

b) ur kör-, ensemble- eller orkestermaterial som består av partitur och lösa stämmor.

c) blankett.

2. att en lärare under samma kalenderhalvår och för samma elever normalt ej får kopiera eller låta kopiera

a) mer än sex sidor ur sådant arbetshäfte eller nothäfte som omfattar mer än 32 sidor.

b) större del av annan skrift än som motsvarar hälften av skriften, dock normalt ej mer än 20 sidor ur denna.

Vid tillämpning av första stycket jämföras med skrift sådan del av en skrift som också finns tillgänglig på den svenska marknaden som särtryck.

Lösa stämmor som inte finns tillgängliga på den svenska marknaden i särtryck får, oavsett vad som ovan sägs i 1 b, kopieras i kompletterings-syfte.

11§ Ett eller fler exemplar i form av diabild får utan särskilt tillstånd av rättsinnehavaren framställas i den mån läraren har behov därav under kalenderhalvåret för att komplettera vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel eller kurslitteratur för berörda elever. Duplikat av upphovsrättsligt skyddad diabild får dock inte framställas.

Av videogram eller film, som är avsedd att visas i form av rörliga bilder, får endast enstaka bild kopieras.

Ersättning för kopiering m. m.

12§ Staten utger ersättning till föreningen Bild, Ord, Not – Upphovsrättslig Samorganisation (BONUS) med följande belopp för varje avtalsår (tiden fr.o.m. den 1 juli t.o.m. den 30 juni nästföljande kalenderår) enligt följande:

1. För varje fullt antal om fem miljoner kopiesidor som under respektive avtalsår sammanlagt har framställts vid skolorna i landet utgår

- a) för år 1981/82 225 000 kr.
- b) för år 1982/83 237 500 kr.
- c) för år 1983/84 250 000 kr.

2. För varje fullt antal om en miljon kopiesidor som under respektive avtalsår sammanlagt har framställts vid högskolorna i landet utgår

- a) för år 1981/82 45 000 kr.
- b) för år 1982/83 47 500 kr.
- c) för år 1983/84 50 000 kr.

3. För sådan kopiering vid högskolorna av facklitteratur och vetenskapliga tidskrifter, som är från upphovsrättslig synpunkt särskilt känslig, utgår för hela avtalsperioden 200 000 kr.

Vid tillämpning av punkterna 1 och 2 avrundas antalet kopiesidor till närmaste hela antal om fem miljoner respektive en miljon kopiesidor. Antalet kopiesidor under två och en halv miljoner respektive 500 000 avrundas härvid nedåt och annat antal uppåt.

I fråga om grunderna för beräkning av ersättningen gäller närmare bestämmelser enligt bilaga B.

13 § För kopiering av verk eller del av verk vid skolorna under åren 1979/80 och 1980/81 betalar staten, utöver vad som tidigare har erlagts, ersättning till BONUS med 2 500 000 kr.

14 § För kopiering av verk eller del av verk vid högskolorna under förfluten tid betalar staten ersättning till BONUS med 500 000 kr.

Organisationerna åtar sig att – bl.a. genom anlitan­de av medel som avses i första stycket – verka för uppgörelse i godo av anspråk som grundas på kopiering av verk eller del av verk i högskolorna under förfluten tid.

15 § Ersättning för det första avtalsåret betalas ut till BONUS med 1 800 000 kr. i juli 1981 och med 6 600 000 kr. senast en månad efter det att riksdagen har godkänt avtalet. Eventuellt återstående belopp för första avtalsåret betalas ut inom två månader efter det att resultatet av den i 16 § nämnda redovisningen föreligger.

Ersättning för det andra avtalsåret betalas ut med 5 500 000 kr. i juli 1982. Eventuellt återstående belopp betalas ut samtidigt med motsvarande belopp för det första avtalsåret.

Ersättning för det tredje avtalsåret betalas ut i juli 1983.

Om förskott överstiger det belopp som skall utgå i ersättning, skall det överskjutande beloppet dras av vid utbetalningen av ersättningen nästa avtalsår.

16 § Redovisning av kopieringen vid skolorna och högskolorna skall ske under tiden den 1 januari 1982 – den 30 juni 1982. Redovisningen skall ske till den myndighet som staten bestämmer.

Av kostnaderna för redovisningen svarar staten för 75 procent och organisationerna genom BONUS för 25 procent.

Närmare bestämmelser om redovisningen finns i bilaga C.

Särskilda bestämmelser

17 § Organisationerna förbinder sig att verka för att inte någon rättsinnehavare själv eller genom någon organisation på organisationsidan uppställer förbud mot kopiering enligt detta avtal beträffande något av hans verk. Detta åtagande gäller även i fråga om sådan rättsinnehavare som inte är medlem i organisation på organisationsidan.

18 § Organisationerna skall till den myndighet som staten bestämmer snarast lämna uppgift på sådant verk beträffande vilket rättsinnehavare, som är medlem i en organisation, har meddelat förbud mot kopiering enligt detta avtal.

En organisation som får kännedom om ett förbud mot kopiering, som någon rättsinnehavare, vilken inte är medlem i någon av organisationerna, har meddelat, skall till den myndighet som staten bestämmer snarast lämna uppgift om förbudet.

19 § Krav som enligt 15 a § tredje stycket upphovsrättslagen eller 7 a § fotografilagen framförs på ersättning för kopiering i skola eller högskola av verk av rättsinnehavare, som inte företräds av någon av de organisationer som har undertecknat avtalet, får endast riktas mot någon av dessa organisationer. Rättsinnehavaren skall i sådant fall få ersättning av BONUS ur det belopp som staten har betalat i anledning av avtalet.

20 § Har ett verk, som inte omfattas av något av avtalen den 5 mars 1973, den 23 juni 1976, den 26 juni 1978, den 28 juni och den 5 juli 1979 eller den 26 juni 1980 om skolornas grafiska och fotografiska mångfaldigande, före den 1 juli 1981 kopierats vid skola eller högskola och kan ersättning därför anses ha utgått enligt något av avtalen, skall rättsinnehavaren, om han begär ersättning, få sådan av BONUS ur det belopp som staten har betalat i anledning av avtalen. Bestämmelserna i 19 § avtalet den 5 mars 1973, 18 § avtalet den 23 juni 1976 samt 16 § avtalet den 26 juni 1978 gäller fortfarande.

21 § Staten åtar sig att i samarbete med organisationerna i erforderlig utsträckning informera berörda skolor, högskolor och lärare om detta avtal samt om berörda delar av upphovsrättslagen och fotografilagen.

Avtalstid m. m.

22 § Avtalet gäller från och med den 1 juli 1981 till och med den 30 juni 1984.

23 § Om väsentligt ändrade förhållanden inträder, skall på begäran av part förhandlingar inledas om de justeringar av avtalet som de ändrade förhållandena bör föranleda.

Vad i detta avtal sägs skall dock gälla även om upphovsrättslagen eller fotografilagen ändras.

Vid förhandlingar enligt första stycket får en begränsning av kopieringen vid skolorna eller högskolorna inte åberopas som grund för en höjning av ersättningen per kopiesida.

För giltig framställning om förhandlingar från organisationernas sida krävs att flertalet organisationer har begärt förhandlingar. Framställning skall i sådant fall anses gjord på samtliga organisationers vägnar.

24 § Regeringen kommer – under förutsättning att riksdagen fattar de beslut som behövs härför – att slutligt godkänna avtalet.

25 § Parterna har enats om vissa protokollsanteckningar. Dessa biläggs detta avtal som bilaga D och är avsedda att tjäna som vägledning vid tillämpningen av avtalet.

Stockholm den 11 juni 1981

För staten:	För Bildleverantörernas Förening Fackförbundspressens Samorganisation Factu
Arvid Sanmark	Föreningen Svenska Läromedelsproducenter Föreningen Svenska Populärauktorer Föreningen Svenska Tecknare Föreningen Svenska Tonsättare Konstnärernas Riksorganisation Läromedelsförfattarnas Förening Pressfotografernas Klubb Svenska Bokförläggareföreningen Svenska Fotografernas Förbund Svenska Journalistförbundet Svenska Musikförläggareföreningen u.p.a. Svenska Tidningsutgivareföreningen VECTU Sveriges Författarförbund och Tidningarnas Arbetsgivareförening: Olof Storm enligt fullmakter

Bilaga A

till avtal om kopiering i
skolorna och högskolorna
1981-06-11

Tilläggsbestämmelser om rätt att kopiera notmaterial inom den högre musikutbildningen

1 § Tilläggsbestämmelserna i denna bilaga avser kopiering av notmaterial för användning vid

a) följande allmänna utbildningslinjer, nämligen musikleärlinjen, kyrkomusikerlinjen, musikerlinjen och musikdramatiska linjen samt de allmänna utbildningslinjer som kan tillkomma inom den högre musikutbildningen,

b) eventuella påbyggnadslinjer inom den högre musikutbildningen,

c) eventuella enstaka kurser inom den högre musikutbildningen.

2 § När notmaterial kopieras enligt 8 § avtalet får papperskopior användas av elever endast om notmaterialet inte finns tillgängligt på den svenska marknaden i särtryck.

3 § I fråga om bestämmelserna i 10 § avtalet gäller följande undantag.

a) Om en lärare av pedagogiska skäl behöver kunna presentera kortare avsnitt ur sådant verk som omfattar 32 sidor eller mindre får kopiering ske enligt följande:

<i>Verkets omfattning</i>	<i>Antal sidor ur verket som får kopieras</i>
1–3 sidor	Ingen kopiering
4–10 sidor	1 sida
11–19 sidor	2 sidor
20 sidor eller mer	högst 10% av sidorna

Sådan kopiering får inte omfatta en hel sats eller ett helt avsnitt av ett verk.

b) För att för eleverna vid musikleärlinjen, kyrkomusiker- och musikerlinjerna i metodikundervisningen åskådliggöra pedagogiska problemställningar vid demonstrationer av läromedel och vid kompendieframställning får kopiering ur sådant verk som omfattar 32 sidor eller mindre ske enligt följande:

<i>Verkets omfattning</i>	<i>Antal sidor ur verket som får kopieras</i>
1–3 sidor	Ingen kopiering
4–10 sidor	1 sida
11–19 sidor	2 sidor
20 sidor eller mer	högst 10% av sidorna

4 § I det fall notmaterial inte finns tillgängligt på den svenska marknaden för köp utan endast tillhandahålls för förhyrning är det tillåtet för en lärare och hans elever att i materialet göra för undervisningen nödvändiga anteckningar med blyerts. Anteckningarna skall i görligaste mån uträdas före återlämnandet.

Bilaga B

till avtal om kopiering i
skolorna och högskolorna
1981-06-11

Ersättningsgrunder

I denna bilaga finns bestämmelser om grunderna för beräkning av ersättningen. I bilaga C finns bestämmelser om den redovisning som krävs för att beräkna kopieringens omfattning.

A. Grunder för beräkning av ersättningen

1. För kopiering enligt 8 § avtalet utgår ingen ersättning, i den mån inte annat följer av punkt 2 nedan.

2. Staten utger ersättning för kopiering i följande fall, nämligen för

a) kopiering enligt 9 § avtalet,

b) sådan framställning av diabilder som läraren med stöd av 11 § avtalet gör eller låter göra med skolans eller högskolans apparatur eller eljest på det allmännas bekostnad.

För framställning av stordiabild utgår dock ingen ersättning, om samtidigt från samma förlaga framställs papperskopior för utdelning till eleverna.

B. Beräkning av antalet ersättningsberättigande kopiesidor

1. Antalet ersättningsberättigande kopiesidor enligt 12 § avtalet beräknas för varje avtalsår på grundval av den redovisning som nämns i 16 § avtalet.

2. Vad som avses med kopiesida framgår av 1 § avtalet. Därutöver gäller följande:

a) Sådan kopiesida som har framställts direkt ur en bok eller ur en tidskrift och som omfattar mer än en av bokens respektive tidskriftens sidor skall räknas som det antal kopiesidor som motsvarar antalet boksidor respektive tidskriftssidor som helt eller delvis återges på förlagan.

Kopieras i oförändrat skick kopia som avses i föregående stycke skall på motsvarande sätt omräkning göras.

Kopieras en sådan sida av en förlaga som har sammanställts genom sammanklippning av flera sådana kopior som avses i närmast föregående stycke skall också motsvarande omräkning göras. Om förlagan utgör blandad förlaga gäller dock f) nedan.

b) Kopiesida med notskrift räknas som fem kopiesidor. I fråga om blandad förlaga gäller dock f) nedan.

c) Smådiabild räknas som 125 kopiesidor.

d) Stordiabild räknas som 75 kopiesidor, om ersättning skall utgå enligt

A.

e) Kopiesida som har framställts för att återge text direkt ur tidning eller tidskrift räknas som två och en halv kopiesidor.

f) Vid kopiering av blandad förlaga utgår ersättning för kopieringen av verk som avses i 3 § i vad det avser

1) bild,

2) varje sammanhängande avsnitt av noter som omfattar mer än fyra takter (motsvarande),

3) varje sammanhängande avsnitt av text som omfattar mer än en halv sida ur det återgivna verket eller mer än 1 000 typrum.

Vid tillämpning av punkt 3 anses 16 rader lyrik utgöra en halv sida.

Varje kopia av ersättningsberättigat avsnitt enligt punkterna 1–3 räknas som en kopiesida.

Vad som sägs i första och andra styckena gäller i stället för 14 § upphovsrättslagen. Avsikten är att uppställa i praktiken lätt tillämpbara regler om ersättning och inte att definiera innebörden i begreppet citat.

Bilaga C

till avtal om kopiering i
skolorna och högskolorna
1981-06-11

Redovisningssystem*A. Inledning*

Redovisning enligt 16 § avtalet skall ske enligt redovisningssystem som anges i det följande. Skolöverstyrelsen (SÖ) respektive Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) har huvudansvaret för redovisningens genomförande inom respektive myndighetsområde. Arbetet skall utföras av Statistiska Centralbyrån (SCB) och ske i samarbete med BONUS.

Avgörande för om en viss utbildning skall föras till SÖ-området respektive UHÄ-området skall vara vilken myndighet som är tillsynsmyndighet för respektive utbildning vårterminen 1982. Detta innebär bl. a. att kommunal högskoleutbildning skall föras till SÖ-området.

Önskar någon av parterna göra kompletterande studier i samband med redovisningen eller speciell bearbetning av resultaten får detta ske om parterna är överens om att de inte inverkar störande på redovisningen. Initiativtagaren skall dock stå för alla kostnader och själv sluta erforderliga avtal med SCB.

B. Undersökningspopulation och urvalsstorlek

Registrering av mångfaldigande skall ske vid ett urval enheter inom berörda utbildningssektorer. Urvalet skall göras av SCB i samråd med SÖ, UHÄ och BONUS enligt följande huvudprinciper.

För skolformer under SÖ dras ett urval på totalt 5% av samtliga skolenheter. Fördelningen av urvalet på olika skolformer bestäms av SCB och skall grundas på den väsentliga delen av skolformer och skolor, som ingår i avtalsområdet.

Inom UHÄ-området dras ett urval på maximalt 10% av de utbildningsenheter, som berörs av avtalet. Härvid bör dock marginella utbildningar (med mycket få elever, endast sporadiskt förekommande och liknande) undantas vid urvalet.

C. Registrering vid urvalsenheterna

Registrering skall ske vid varje tillfälle då mångfaldigande sker i enlighet med detta avtal under den överenskomna redovisningsperioden (1 januari–30 juni 1982).

I huvudsak skall beträffande enheter under SÖ registrering ske på likartat sätt som 1977, dock med hänsyn tagen till de erfarenheter som då gjordes och till de praktiska justeringar som parterna enas om.

Beträffande redovisningen inom högskolesektorn skall i princip tillämpas den modell som försöksvis prövades under höstterminen 1980.

D. Uppräkning

Det i urvalet erhållna resultatet skall för skolornas del uppräknas att representera alla skolformer inom avtalsområdet under mätperioden. Upp-

räkningen skall göras till antalet årselever inom hela avtalsområdet under samma period. Som årselev räknas person som deltagit i undervisningen under 40 veckor. För skolformer med kortare kurser än ett år skall därför en omräkning av elevantal till helårselever ske enligt ovanstående definition.

Uppräkning till helt avtalsår skall ske genom att resultaten för mätperioden multipliceras med 2.

Uppräkningen inom högskoleområdet skall ske på i princip samma sätt, med hänsyn tagen till utbildningens organisation, kursernas längd osv.

E. Resultatredovisning

Resultaten skall redovisas i en tabellplan som utarbetas i samarbete mellan SCB, SÖ, UHÅ och BONUS. Resultatens tillförlitlighet skall anges. Resultatredovisningen skall lämnas av SCB till utbildningsdepartementet och BONUS.

F. Bearbetning av redovisning

Den bearbetning av redovisningen som fordras för att bestämma *dels* antalet ersättningsberättigande kopiesidor enligt 12 § avtalet och bilaga B, *dels* fördelningen på olika förlagekategorier verkställs av SÖ och UHÅ, envar för sitt område. Bearbetning skall ske i samarbete med BONUS.

Bilaga D

till avtal om kopiering i
skolorna och högskolorna
1981-06-11

Protokollsanteckningar*Allmän protokollsanteckning*

Parterna är ense om att detta avtal i vad det avser högskoleområdet har karaktär av försöksavtal. Mot bakgrund av de erfarenheter som avtalet ger kan parterna sålunda bl.a. behöva överväga om bestämmelserna om rätten att kopiera enligt 7–11 §§ är lämpligt utformade.

Protokollsanteckningar till resp. paragrafer i avtalet

Till 1 §. De rättigheter som enligt detta avtal tillkommer lärare gäller inte för arbetsenhets- eller klasskonferens. När eleverna för sitt arbete i skolan eller högskolan behöver kopiera anses detta ske enligt avtalet, om kopieringen sker på uppdrag av elevernas lärare.

Såsom med undervisning jämförbar pedagogisk verksamhet *i skola* menas bl.a. fria aktiviteter (5 kap. 3 a § andra stycket skolförordningen), meddelande av studie- och yrkesorientering, ledning av timme till förfo- gande och skilda organisationers information till eleverna.

Såsom med undervisning jämförbar pedagogisk verksamhet *i högskola* avses all verksamhet som hör samman med utbildningen. Man har exempelvis rätt att kopiera för seminarier och examinationstillfällen.

Till 2 §. Punkten 2 innebär bl.a. att avtalet innefattar forskarutbildning. Denna omfattas dock inte av den kopieringsredovisning som skall ske enligt bilaga C.

Till 3 §. Om en rättsinnehavare har meddelat förbud mot kopiering av hans verk hos staten eller någon av de avtalslutande organisationerna är avtalet inte tillämpligt. Detta gäller vare sig rättsinnehavaren är medlem i någon av organisationerna eller ej. Meddelade förbud publiceras i SÖ-FS och UHÅ-FS.

Paragrafen avser alla verk som har utgivits, även verk till vilka läraren själv har upphovsrätten. Eftersom avtalet omfattar endast verk som har utgivits, kommer det material som en lärare producerar direkt för sin undervisning i allmänhet inte att falla in under avtalet.

Till 7 §. Lärare får inte kopiera eller låta kopiera annat än *för sin egen undervisning*. Med låta kopiera åsyftas att lärare uppdrager åt annan, exempelvis vaktmästare, elev, kollega, repro- eller läromedelscentral att verkställa själva kopieringen. Däremot får lärare inte kopiera för att tillgo- dose annan lärares behov annat än om de båda har gemensamt planerat undervisningen.

Till 8 §. Det finns inga begränsningar när det gäller det antal sidor som får kopieras med stöd av 8 §.

Till 9 §. I fråga om upplagor om mer än tre exemplar gäller begränsning- arna i 9 § *hela upplagan*, alltså även de tre första exemplaren.

Behovet att kopiera skall föreligga trots att det vid skolan eller högsko- lan finns *en normal tillgång på läromedel resp. kurslitteratur*.

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra om kravet på *normal tillgång på läromedel i skolan* är uppfyllt. Avgörande är pedagogiska hänsyn och tillgången på läromedel på marknaden. Följande exempel kan tjäna som vägledning. Om det för ett visst ämne i en viss årskurs finns flera godtagbara läroböcker, är kravet på normal tillgång på läromedel i detta ämne och i denna årskurs alltid uppfyllt så snart varje elev disponerar ett exemplar av en av de nämnda läroböckerna, även om detta inte täcker hela lärokursern.

Med formuleringen "för att komplettera vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel för berörda elever" har avsetts att markera att lärarna inte genom kopiering får framställa sådana läromedel som avses med begreppet "normal tillgång på läromedel för berörda elever". De får inte heller genom kopiering av delar ur två eller flera verk framställa läromedel som avses med begreppet "normal tillgång på läromedel för berörda elever". Detta innebär en viss begränsning av rätten att kopiera ur läromedel av skilda slag. Kopiering ur andra böcker och ur tidningar och tidskrifter begränsas däremot så gott som aldrig av den aktuella föreskriften, då all kopiering ur sådana verk regelmässigt sker "för att komplettera vad som kan anses vara en normal tillgång på läromedel för berörda elever".

De nu anförda synpunkterna ger ledning även för bedömningen av vad som kan anses utgöra *komplettering av normal tillgång på kurslitteratur i högskolan*. Om det t. ex. i en kurslitteraturlista upptas alternativa böcker är kravet på normal tillgång på kurslitteratur i ämnet alltid uppfyllt så snart varje studerande disponerar ett exemplar av någon av böckerna. Kopiering får då ske ur den eller de alternativa böckerna. I sådana ämnen där egentlig kurslitteratur ännu inte har utgivits kan kopiering ske i enlighet med bestämmelserna i detta avtal.

Till 8 och 9 §§. Lärare som i sin undervisning kopierar enligt detta avtal är skyldig att på kopian *ange upphovsmannens resp. fotografens namn* eller muntligen nämna detta (jfr bestämmelserna i 3 § första stycket upphovsrättslagen resp. 2 § första stycket fotografilagen om upphovsmannens "ideella rätt"). Om läraren inte känner till namnet, behöver han inte efterforska det.

Till 10 §. Enligt paragrafen skall rätten att kopiera normalt begränsas i vissa hänseenden. Begränsningen gäller endast skrifter som *finns tillgängliga på den svenska marknaden*. Med detta uttryck menas att skrifterna finns tillgängliga i Sverige hos utgivaren eller den distributör från vilken skolan eller högskolan normalt förvärvar läromedel resp. kurslitteratur som är avsedd för den utbildningslinje som berörs. Kravet på tillgänglighet är uppfyllt endast om utgivaren eller distributören vid förfrågan förklarar sig kunna leverera önskat antal exemplar av skriften inom några dagar.

Reklambroschyrer och informationsmaterial som tillhandahålls gratis från organisationer och politiska partier får kopieras utan de inskränkingar som eljest gäller enligt detta avtal.

Paragrafen innehåller vidare en regel som begränsar rätten att kopiera ur annan skrift än arbetshäfte eller nothäfte till att normalt gälla *högst hälften av skriften, dock normalt ej mer än 20 sidor ur denna*.

Genom att inskjuta ordet "normalt" har parterna markerat att kopieringen i vissa fall kan få avse mer än hälften eller mer än 20 sidor. Om det exempelvis föreligger behov att kopiera ett visst avsnitt (kapitel eller liknande) ur en bok och detta omfattar någon eller några få sidor mer än hälften resp. 20 sidor får kopieringen avse hela avsnittet.

Till 12 och 15 §§. De medel som inflyter för kopiering av verk av utländska rättsinnehavare skall BONUS fördela och distribuera till vederbörande organisationer i respektive rättsinnehavares hemländer.

Till 15 §. Beloppet 6 600 000 kr. i första stycket har beräknats enligt 12 § punkt 3, 13 och 14 §§ samt, med tillämpning av 15 § punkt 1, som förskott för kopiering, i skolorna med 4 500 000 kr. och i högskolorna med 700 000 kr., med avdrag för tidigare utbetalda 1 800 000 kr.

Beloppet 5 500 000 kr. i andra stycket har beräknats, med tillämpning av 15 § punkt 2, som förskott för kopiering, i skolorna med 4 800 000 kr. och i högskolorna med 700 000 kr.

Till 17 §. BONUS skall informera organisationerna om vikten av att åtagandena enligt denna paragraf iakttas.

Till 21 §. Statens åtagande enligt denna paragraf innebär att den tillsammans med organisationerna utarbetar och sprider information om aktuella lagar och detta avtal. Det innebär vidare att samma frågor kontinuerligt behandlas i lärarutbildning och fortbildning.

Parterna förutsätter att information om avtalet finns anslagen samt att vikarier och andra som tillfälligt leder undervisning informeras om de rättigheter och skyldigheter som tillkommer lärare enligt avtalet.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde

TIONDE HUVUDTITELN

G. Utbildning och forskning

[1] **G 6. Inredning och utrustning av lokaler vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m.** På statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna anslagsrubrik för utrustning anvisats ett reservationsanslag av 22 milj. kr. Anslagsbehovet avseende inredning har beräknats till 0 kr. Beloppet disponeras av utrustningsnämnden för universitet och högskolor enligt en särskild utrustningsplan.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att för budgetåret 1981/82, om arbetsmarknadsläget kräver det, enligt vissa villkor besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1980/81: 150 bil. 2, FiU 1980/81: 40, rskr 1980/81: 420).

Med stöd av detta bemyndigande har regeringen den 23 april 1981 bl. a. beslutat att från reservationsanslaget G 5. Byggnadsarbeten vid Sveriges lantbruksuniversitet m. m. får – utöver vad regeringen i annat sammanhang föreskrivit – bestridas utgifter med högst 23,9 milj. kr.

Genom beslut den 21 maj 1981 har regeringen uppdragit åt byggnadsstyrelsen att genomföra utbyggnad m. m. av fiskeriförsöksanstalten i Kälarne, nybyggnad för Sveriges lantbruksuniversitet av djurstallar inkl. anordningar för utgödsling i Öjebyn samt ny- och ombyggnad av maskin- och lagerutrymmen m. m. för Sveriges lantbruksuniversitet i Röbbäcksdalen. För dessa projekt som ingått i byggnadsstyrelsens investeringsreserv har kostnaderna för inredning och utrustning inte förts upp i planerna.

Inredning

Byggnadsstyrelsen har redovisat förslag till ny kostnadsram för anskaffning av inredning av viss utrustning till fiskeriförsöksanstalten i Kälarne. Inredningskostnaden beräknas till 700 000 kr. vid leverans fjärde kvartalet 1982.

Kostnaderna för den fasta utrustningen har beräknats till 2,7 milj. kr. vid anskaffningstillfället. Övrig utrustning som av fiskeristyrelsen beräknats kosta 2 425 000 kr. kommer att upphandlas av styrelsen i samråd med utrustningsnämnden för universitet och högskolor. De sammanlagda kostnaderna för inredning och utrustning uppgår därmed till 5 825 000 kr.

Verket föreslår att en kostnadsram av 5 825 000 kr. förs upp i inredningsplanen budgetåret 1981/82.

Utrustning

Utrustningsnämnden för universitet och högskolor redovisade i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 förslag till utrustningsprogram för djurstallar m. m. i Öjebyn och föreslog en definitiv kostnadsram av 1 185 000 kr. Utrustningskostnaderna var beräknade i förväntat prisläge augusti 1981. Av redovisningen framgår bl. a. att utrustningsbehov föreligger enbart för potatislagerhuset och för spannmålslagret. Projektering, upphandling och installation av utrustningen bör ske i nära anslutning till uppförande av byggnaden. Byggnadsstyrelsen räknar nu med att djurstallarna skall vara färdigställda i oktober 1982. Utrustningskostnaderna bör därför räknas upp med 165 000 kr. Utrustningsnämnden föreslår att en definitiv kostnadsram av 1 350 000 kr. förs upp i utrustningsplanen för budgetåret 1981/82.

Utrustningsnämnden redovisade i sin anslagsframställning för budgetåret 1981/82 förslag till utrustningsprogram för maskin- och lagerutrymmen i Röbbäcksdalen och föreslog en definitiv kostnadsram av 650 000 kr. Utrustningskostnaderna var beräknade i förväntat prisläge augusti 1981. Av redovisningen framgår att projektet omfattar totalt 1 103 m² programarea och fördelar sig på djurstallar samt foderförvaring och beredning. Dessutom ingår utrustning i anslutning till en övergång från nuvarande flytgödselhantering till fastgödselhantering. Byggnadsstyrelsen räknar nu med att lokalerna skall vara färdigställda i maj 1982. Utrustningskostnaderna bör därför räknas upp med 50 000 kr. Utrustningsnämnden föreslår att en definitiv kostnadsram av 700 000 kr. nu förs upp i utrustningsplanen för budgetåret 1981/82.

Föredraganden

Med utgångspunkt i byggnadsstyrelsens och utrustningsnämndens förslag förordar jag att följande kostnadsramar förs upp i gällande inrednings-

och utrustningsplaner under detta anslag. Vid beräkningen av kostnadsramarna har jag beaktat tidpunkterna vid vilka anskaffningen av inredning och utrustning kommer att ske.

Inredningsplan (1 000-tal kr.)

Inredningsobjekt	Förordad ram	Kostnadsram definitiv
<i>Kälarne</i>		
Fiskeriförsöksanstalt	+ 5 825	5 825

Utrustningsplan (1 000-tal kr.)

Utrustningsobjekt	Förordad ram	Kostnadsram definitiv
Sveriges lantbruksuniversitet		
<i>Öjebyn</i>		
Djurstallar m. m.	+ 700	700
<i>Röbäcksdalen</i>		
Maskin- och lagerutrymmen m. m.	+ 1 350	1 350

Jag förordar att de ökade utgifter som hänger samman med här behandlade inrednings- och utrustningsobjekt får bestridas av tillgängliga medel på anslaget.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att besluta om anskaffning av viss inredning och utrustning inom de kostnadsramar jag har förordat i det föregående.
2. godkänna vad jag har förordat i det föregående angående bestridande av utgifterna för viss inredning och utrustning.

Utdrag
ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Andersson

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

TOLFTE HUVUDTITELN

D. Invandring m. m.

[1] **D 3. Åtgärder för invandrare.** I en skrivelse den 18 september 1980 har statens invandrarverk hemställt att särskilda medel anvisas för informationsinsatser riktade till invandrare inför 1982 års kommunalval. I framställningen begärs sammanlagt 3 975 000 kr., varav 1 975 000 kr. avser allmän och valteknisk information, bl. a. via Invandrantidningen. Resterande 2 milj. kr. avses till lika delar fördelas såsom projektbidrag till lokala informationsprojekt i samarbete mellan kommuner och invandrarorganisationer och till invandrarorganisationerna själva.

Regeringen har i regleringsbrev för budgetåret 1981/82 föreskrivit att högst 1,5 milj. kr. under andra huvudtitelns anslag H 5. Vissa kostnader i anledning av allmänna val får användas av riksskatteverket och invandrarverket i samråd för allmän och valteknisk information till invandrare inför 1982 års val. Medlen avses bl. a. täcka ett specialnummer av Invandrantidningen m. m.

Vid 1982 års kommunalval kommer för tredje gången sedan reformen genomfördes år 1976 invandrare, som bott i Sverige i minst tre år, att kunna rösta och väljas till kommunala församlingar. Särskilda resurser bör även denna gång anvisas till information till invandrare för att stimulera dem att utnyttja sin rösträtt.

Informationsinsatserna bör i huvudsak utformas enligt de riktlinjer som gällde inför 1979 års val. Jag förordar att 5 milj. kr. anvisas som en särskild anslagspost under tolfte huvudtitelns reservationsanslag D 3. Åtgärder för invandrare för stöd till politiska partier för deras information. Det bör liksom inför 1979 års val ankomma på regeringen att fördela medlen efter samråd mellan de i riksdagen företrädde politiska partierna.

Vidare förordar jag att anslagsposten Bidrag till avgränsade projekt m. m., under anslaget D 3. Åtgärder för invandrare under innevarande budgetår tillförs 1 milj. kr. att användas för stöd till informationsprojekt inför 1982 års val. Det bör ankomma på invandrarverket att fördela medlen enligt gällande föreskrifter. Bidrag bör därvid enligt min mening i första hand utgå till informationsprojekt med lokal förankring.

Slutligen förordar jag att 500 000 kr. anvisas som en särskild anslagspost under reservationsanslaget D 3. Åtgärder för invandrare, att användas för en undersökning av expertgruppen (A 1975:05) för invandrarforskning (EIFO) rörande invandrares valdeltagande och partisympatier i samband med 1982 års val.

Mot bakgrund av det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder för invandrare* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 6 500 000 kr.

BOSTADSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Friggebo

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser bostadsdepartementets verksamhetsområde

TRETTONDE HUVUDTITELN

B. Bostadsförsörjning m. m.

[1] **B 15. Byggnadsforskning.** Under denna anslagsrubrik har i statsbudgeten för innevarande budgetår anvisats ett anslag om 8,5 milj. kr.

Den statliga byggnadsforskningen finansieras i stora delar genom en särskild byggnadsforskningsavgift. Avgiftsskyldigheten regleras i lagen (1960: 77) om byggnadsforskningsavgift.

Riksdagen har beslutat (prop. 1980/81: 178, SfU 1980/81: 28, rskr 1980/81: 406) att lagen skall upphöra att gälla i och med utgången av år 1981 och att byggnadsforskningen därefter skall finansieras genom anslag över statsbudgeten.

Jag vill nu ta upp frågan om anslag till byggnadsforskning för återstoden av innevarande budgetår m. m.

Nuvarande ordning

Byggnadsforskningsavgiften betalas av arbetsgivare som sysselsätter arbetstagare i yrkesmässig byggnads- eller anläggningsverksamhet liksom av kommuner som bedriver husbyggnads- eller anläggningsverksamhet. Avgiften beräknas på löner som utges till arbetstagare i arbete som är hänföra till näringsgrenen byggnadsindustri i näringsgrensindelningen för yrkesskadestatistik. Genom dessa begränsningar intar byggnadsforskningsavgiften en särställning bland de arbetsgivaravgifter som debiteras och uppbärs av riksförsäkringsverket. Avgiften debiteras och uppbärs i samma administrativa ordning som socialförsäkringsavgifter. Staten betalar ingen byggnadsforskningsavgift utan bidrar till forskningen genom anslag över budgeten bl. a. över förevarande anslag. Avgifterna och anslagsmedlen tillförs fonden för byggnadsforskning.

Statens råd för byggnadsforskning har att fördela i fonden tillgängliga medel dels till verksamheten vid statens institut för byggnadsforskning, dels till andra forskningsinstitutioner, företag och enskilda forskare. Vidare skall delar av rådets kanslikostnader m. m. täckas med dessa medel.

Verksamhetens omfattning m. m.

De resurser som rådet disponerar för byggnadsforskning och för rådets egen verksamhet uppgår under innevarande budgetår till sammanlagt 308,4 milj. kr. För den energiinriktade verksamheten kan därvid disponeras 169,5 milj. kr. och för den icke energiinriktade verksamheten 138,9 milj. kr.

Den energiinriktade verksamheten finansieras huvudsakligen genom anslag över statsbudgeten. Den icke energiinriktade verksamheten finansieras däremot till större delen via avgifterna till fonden. Omfattningen av den över statsbudgeten finansierade verksamheten bestäms i första hand av olika bemyndiganden i form av beslutsramar. Det tillgängliga utrymmet under budgetåret 1981/82 uppgår till sammanlagt 165,5 milj. kr. För den avgiftsfinansierade verksamheten gäller mer allmänt formulerade riktlinjer. I beslut den 18 juni 1981 har regeringen sålunda föreskrivit att rådet i avvaktan på tilläggsbudget bör planera den avgiftsfinansierade verksamheten på sådant sätt att omfattningen av denna verksamhet för hela budgetåret 1981/82 inte överstiger 143 milj. kr.

I och med att finansieringen av den hittills avgiftsfinansierade verksamheten nu flyttas över till statsbudgeten bör rådets möjligheter att göra åtaganden inom detta område bestämmas genom bemyndiganden av samma typ som används inom andra områden. Jag finner för egen del inte skäl att nu föreslå någon annan omfattning på denna verksamhet än vad som har angetts i regeringens tidigare nämnda beslut. Jag förordar således att rådet bemyndigas att besluta om stöd under budgetåret 1981/82 inom det hittills avgiftsfinansierade området inom en kostnadsram av 143 milj. kr. Från denna ram bör därvid avräknas det stöd som rådet har beslutat under tiden före den 1 januari 1982. Kostnadsramen bör vidare belastas med den del av kostnaderna för rådets kansli m.m. som hänför sig till detta verksamhetsområde. Rådet har i skrivelse den 28 augusti 1981 redovisat att de beslut om stöd till avgiftsfinansierad verksamhet som kommer att fattas fram till utgången av år 1981 kan bedömas omfatta 90% av de medel som preliminärt har budgeterats för budgetåret 1981/82, eller ca 129 milj. kr. För den andra delen av budgetåret återstår därmed ett beslutsutrymme av ca 14 milj. kr.

Stödet avser inte sällan projekt som sträcker sig över längre tid. Rådet bör också i fortsättningen kunna göra åtaganden som innebär att stöd lämnas under ett eller flera påföljande budgetår. Bemyndigande att göra sådana långsiktiga åtaganden bör avvägas på sådant sätt att rådets framtida rörelseutrymme bevaras. Jag vill i sammanhanget erinra om att jag vid min

anmälan av anslaget till byggnadsforskning i årets budgetproposition (prop. 1980/81: 100 bil. 16 s. 96) framhöll att rådet bör planera sin verksamhet på sådant sätt att den icke energiinriktade verksamheten budgetåret 1984/85 inte överstiger 117 milj. kr. i det prisläge som råder under budgetåret 1981/82. Detta förutsätter en successiv neddragning med 4–5% per år, främst inom den hittills avgiftsfinansierade verksamheten. Jag vill också erinra om att jag tidigare detta år har uppdragit åt en särskild utredare att utvärdera och se över verksamheten vid rådet och vid statens institut för byggnadsforskning. Mot denna bakgrund förordar jag att ramar för de långsiktiga åtaganden som rådet redan nu bör få göra inom det hittills avgiftsfinansierade området bestäms till 110 milj. kr. för budgetåret 1982/83, 80 milj. kr. för budgetåret 1983/84 och 50 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

Det bör ankomma på regeringen att utfärda de ytterligare föreskrifter som kan visa sig nödvändiga i fråga om utnyttjandet av de ramar som jag nu har föreslagit.

Medelsbehovet m. m.

När det gäller behovet av medel för de utbetalningar som faller på innevarande budgetår har rådet bedömt att detta under den andra delen av budgetåret kommer att uppgå till ca 74 milj. kr., inkl. kostnaderna vid rådets kansli. Kassabehållningen i fonden för byggnadsforskning uppgick per den 19 oktober 1981 till ca 46 milj. kr. Härtill kommer fondens placeringar med varierande löptider med ett bokfört värde av ca 94 milj. kr. vid samma tidpunkt. Jag bedömer mot denna bakgrund att ytterligare medel inte behöver anvisas över statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

I och med att byggnadsforskningsavgiften försvinner bör också fonden för byggnadsforskning upplösas. I stället bör ett särskilt reservationsanslag till byggnadsforskning föras upp i statsbudgeten och för framtiden ersätta det nuvarande obetecknade anslaget med samma rubrik. Till detta reservationsanslag – som nu bör föras upp med endast ett formellt belopp av 1 000 kr. – bör föras över den kassabehållning som finns i fonden vid utgången av år 1981. Detta anslag bör vidare tillföras sådana debiterade men ännu obetalda byggnadsforskningsavgifter som inflyter efter den 1 januari 1982 samt räntor, amorteringar och försäljningslikvider som hänför sig till fondens placeringar och inflyter efter sistnämnda dag. Till anslaget bör slutligen också föras återbetalningar av förskott eller andra utbetalningar som har gjorts från fonden.

Intäkterna från försäljningen av rådets publikationer m. m. bör fortsättningsvis tillföras det nya reservationsanslaget. Det bör ankomma på regeringen att meddela föreskrifter om användningen av dessa intäkter.

Från det nya reservationsanslaget till byggnadsforskning bör bestridas dels utgifterna för de beslut som efter den 1 januari 1982 belastar den av mig förordade ramen för den hittills avgiftsfinansierade verksamheten,

dels – fr. o. m. samma dag – de kvarstående utgifterna för alla åtaganden som dessförinnan har gjorts med anlitande av fonden för byggnadsforskning.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att beslut om stöd till byggnadsforskning inom det hittills avgiftsfinansierade området får meddelas inom en ram av 143 000 000 kr. under budgetåret 1981/82,
2. medge att beslut om stöd till byggnadsforskning preliminärt får meddelas inom en ram av 110 000 000 kr. under budgetåret 1982/83, 80 000 000 kr. under budgetåret 1983/84 och 50 000 000 kr. under budgetåret 1984/85,
3. godkänna vad jag har förordat om avveckling av fonden för byggnadsforskning och om överförande av fondens medel,
4. till *Byggnadsforskning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett anslag av 1 000 kr.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Åsling såvitt avser punkterna 1, 3–6; statsrådet Eliasson såvitt avser punkten 2

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser industridepartementets verksamhetsområde

FJORTONDE HUVUDTITELN

B. Industri m. m.

[1] **B 22. Teckning av aktier i AB Svensk Exportkredit.** AB Svensk Exportkredit (SEK) bildades år 1962 (prop. 1962: 125, SU 1962: 110 och BaU 1962: 22, rskr 1962: 272 och 275) med uppgift att medverka vid finansieringen av svensk export. Härigenom skapades institutionella förutsättningar för att bättre lösa exportnäringens finansieringsproblem. SEK:s aktiekapital, som f. n. uppgår till 400 milj. kr. ägs till hälften av staten och till hälften av affärsbankerna. Ytterligare medel för sin verksamhet skaffar SEK genom upplåning på den utländska och den svenska kapitalmarknaden. SEK får låna upp medel eller ikläda sig garantiförpliktelser till ett belopp som högst får motsvara summan av *dels* bolagets kassa och banktillgodohavanden, *dels* nio tiondelar av fordringar med exportkreditnämndens garanti eller fartygskreditgaranti, *dels* ett belopp som motsvarar tio gånger bolagets eget kapital inkl. lagstadgade fonder och balanserade vinstmedel.

När SEK:s bildades förutsågs att finansieringen av fartygskrediter skulle bli en av bolagets huvuduppgifter. Under senare år har behovet ökat av refinansiering genom SEK av medel- och långfristiga exportkrediter för större anläggningar och annan kapitalvaruutrustning. De flesta OECD-länderna liksom vissa andra länder erbjuder idag refinansiering av sådana exportkrediter till särskilt förmånliga villkor. Sedan den 1 juli 1978 har SEK kunnat ställa statsstödda exportkrediter till förfogande för svenska exportörer. SEK lånar upp medel på kapitalmarknaderna till marknads-mässiga räntor och lånar ut till lägre ränta. Staten står för mellanskillnaden. Med stöd av lagen (1978: 403) om beslutanderätt för svenskt kreditaktiebolag i fråga om exportkredit i vissa fall har regeringen överlämnat till

SEK att besluta om sådana statsstödda krediter. Dessa krediter utgår enligt vad som föreskrivs i förordningen (1981:665) om exportkreditgivning med statlig stöd.

Riksdagen har nyligen tagit ställning till systemet med statsstödda exportkrediter (prop. 1980/81: 130, NU 1980/81: 58, rskr 1980/81: 426).

AB Svensk Exportkredit

I skrivelser den 23 september och den 15 oktober 1981 framhåller SEK att den kraftiga expansionen av bolagets utlåning, den ökade upplåningen utomlands och ett allt högre utnyttjande av den i bolagsordningen fastställda upplåningsrätten gör det önskvärt att höja SEK:s eget kapital. Följande tabell visar SEK:s upplåning och utlåning.

SEK:s upplåning och utlåning (milj. kr.)

	Vid utgången av			Vid halv- årsskiftet 1981
	1978	1979	1980	
Utestående upplåning	3 479	4 617	6 543	9 272
Utnyttjad upplåningsrätt	55 %	66 %	79 %	94 %
Utestående lån	3 712	4 843	6 497	8 471

Bolaget anför att anledningen till att upplåningen har ökat snabbare än utlåningen är att bolaget måste hålla en större kassa än tidigare för att kunna möta kundernas berättigade anspråk på snabb utbetalning. Den höga utnyttjandegraden av upplåningsrätten och den förväntade fortsatta expansionen gör det således enligt SEK nödvändigt att öka bolagets upplåningsrätt och egna kapital. SEK har beslutat vidta olika åtgärder för att uppnå detta. En av dessa åtgärder är att be aktieägarna öka aktiekapitalet genom nyemission. SEK anser att aktiekapitalet bör höjas med 200 milj. kr. till 600 milj. kr. och att hälften av beloppet bör inbetalas före 1981 års utgång.

Föredraganden

SEK fyller en central roll i samband med finansiering av svensk kapitalvaruexport. För den svenska kapitalvaruexporterande industrin är tillgång till dessa finansieringsmöjligheter av mycket stor betydelse. SEK svarar för finansiering av medel- och långfristiga exportkrediter. Statsmakterna har ålagt SEK att svara för den statsstödda exportkreditgivningen. Den utredning som bolaget har lagt fram visar att en förstärkning av SEK:s resurser är nödvändig för att vidmakthålla SEK:s utlåningskapacitet. I likhet med SEK anser jag att en höjning av bolagets aktiekapital med 200 milj. kr. till 600 milj. kr. nu erfordras. En kapitalökning förutsätter att staten som hälftenägare i bolaget är beredd att teckna aktier till ett värde av 100 milj. kr. Enligt vad jag har inhämtat är affärsbankerna för sin del beredda att teckna aktier för 100 milj. kr.

Jag förordar därför att staten tecknar aktier i bolaget till ett belopp av 100 milj. kr. under förutsättning att motsvarande aktieteckning sker från affärsbankernas sida.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Teckning av aktier i AB Svensk Exportkredit* på tilläggsbudget

I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.

E. Energi

[2] **E 1. Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.** I statsbudgeten för budgetåret 1981/82 har under denna anslagsrubrik anvisats ett reservationsanslag av 2 498 milj. kr. (prop. 1980/81:90 bil. 1 s. 414, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381).

Statens vattenfallsverks investeringsram för innevarande budgetår uppgår till 2 609,5 milj. kr. inkl. 50 milj. kr. som under budgetåret har anvisats i sysselsättningsfrämjande syfte med stöd av finansfullmakten och 49,7 milj. kr. som vid budgetårets ingång återstod av medel som tidigare har anvisats i sysselsättningsfrämjande syfte.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att teckna borgen för lån till bolag i vilka vattenfallsverket förvaltar statens aktier intill sammanlagt 7 833 milj. kr., varav högst 180 milj. kr. för lån till eldistributionsföretag. Av borgensramen har 7 200 milj. kr. motiverats av behov av borgensteckning för lån till Forsmarks Kraftgrupp AB.

I anslagsframställningen för budgetåret 1982/83 har vattenfallsverket för innevarande budgetår bl. a. hemställt dels om 36 milj. kr. på tilläggsbudget för kaptialtillskott till Ljusfors Kraft AB, dels om att ramen för borgensteckning skall höjas med 50 milj. kr.

I särskilda framställningar har vattenfallsverket vidare

- den 16 mars 1981 anmält att en överenskommelse har träffats med Gränges AB om förvärv av bolagets kraftrörelse.
- den 23 mars 1981 hemställt om att få försälja vissa mark- och vattenområden i anslutning till Forsmarks kraftstation till Forsmarks Kraftgrupp AB,
- den 30 juli 1981 hemställt om godkännande av ett konsortialavtal mellan verket och Fiskeby AB om bildande av Ljusfors Kraft AB,
- den 5 augusti 1981 hemställt om godkännande av ett mellan verket och Jokkmokks kommun träffat konsortialavtal om bildande av ett gemensamt bolag för värmeförsörjning i Jokkmokks tätort samt att för detta ändamål få disponera 3,5 milj. kr. från anslaget Kraftstationer m. m. och
- den 23 september 1981 hemställt om att ramen för borgensteckning skall höjas med ytterligare 200 milj. kr. under budgetåret 1981/82.

Föredraganden

Av skrivelsen om *förvärv av Gränges AB:s kraftrörelse* framgår bl. a. följande.

Gränges AB bedriver en förhållandevis omfattande produktion och distribution av elektrisk kraft inom en särskild division vid företaget, Gränges Kraft. Verksamheten omfattar ett antal mindre vattenkraftstationer med en total stationseffekt på 17 MW¹ och en normalårsproduktion på ca 75 GWh², värmekraftanläggning för mottrycks- och kondensproduktion baserad på gas och olja på 65 MW i Oxelösund, nyttjanderätt till gasturbinanläggning på samma plats, ca 60 km 130 kV ledningar, 150 km 50 kV ledningar, 8 km 10 kV ledningar samt ett antal transformatorstationer i Ludvika-, Nyby- och Oxelösundsområdena för transformering mellan spänningsnivåerna 200/130 kV, 130/50 kV och 50/10 kV med tillhörande utrustning.

Till kraftverksrörelsen hör även aktier med därmed sammanhängande andelskraft dels i Korsselbränna AB med 35 % aktieandel och andelskraft på 417 GWh vattenkraft under normalår, dels i AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning (BGK) med en aktieandel på 23,6 % och andelskraft på 116 GWh vattenkraft, dels i Västerdalelfvens Kraft AB med 50 % aktieandel och 145 GWh andelskraft vattenkraft. Aktieandelen i BGK medför också del i detta företags egen kraftförsörjningsrörelse. För Korsselbränna AB och Vesterdalelfvens Kraft AB gäller att dessa levererar all sin produktion till aktieägarna som andelskraft. Kraftleveransavtal för tillfällig disposition av vissa krafttillgångar finns i Korsselbränna AB. Gränges Kraft äger vidare 500 aktier i Kraftdata AB.

Efter förhandlingar har en överenskommelse om att vattenfallsverket tar över Gränges kraftverksrörelse träffats med förbehåll för regeringens godkännande. Övertagandet avser samtliga anläggningar, tillgångar, avtal, rättigheter m. m., som hänför sig till den rörelse för produktion och distribution av elektrisk kraft som Gränges AB har bedrivit med undantag av aktierna i Vesterdalelfvens Kraft AB och en mindre del av aktierna i Korsselbränna AB.

En överlåtelse förutsätter att vattenfallsverket utöver vad som här har angivits tar över samtliga de rättigheter och, med friskrivande av Gränges AB, samtliga de skyldigheter per överlåtelsedagen som enligt gällande vattendomar, koncessioner och andra tillstånd samt avtal med abonnenter, leverantörer och andra tillkommer resp. åvilar Gränges AB inom kraftverksrörelsen. Till sådana avtal hör leveransavtal avseende elektrisk kraft, värme m. m., konsortial- och samarbetsavtal, transiteringsavtal, hyres-, arrende- och servitutsavtal samt skötsel- och serviceavtal.

Vattenfallsverket förbinder sig enligt överenskommelsen att tillse att

¹ 1 MW (megawatt) = 1 000 kW (kilowatt)

² 1 GWh (gigawattimme) = 1 000 000 kWh (kilowattimme)

den personal som är anställd i kraftverksrörelsen erhåller anställning fr. o. m. överlåtelsedagen enligt gällande kollektivavtal och i övrigt på för tjänstemän, arbetsledare och arbetare på överlåtelsedagen gällande anställningsvillkor, varvid de anställda skall tillgodoräknas sin anställningstid hos Gränges AB. Vattenfallsverket skall vidare dels ta över alla de lånefordringar som Gränges har mot personal som övergår i verkets tjänst, dels medverka till att vattenfallsverket med friskrivande av Gränges AB tar över alla borgensförbindelser som Gränges AB har iklätt sig för personal som övergår i verkets tjänst och att detta sker på för låntagarna oförändrade villkor.

Köpeskillingen för de anläggningar och tillgångar som ingår i förvärvet exkl. aktieinnehaven i Korsselbränna AB och BGK skall vara 120 milj. kr. För aktierna i Korsselbränna AB skall köpeskillingen enligt överenskommelsen vara 510,857 milj. kr. och för BGK-aktierna 380 milj. kr. Härtill kommer övertagande av finansieringsfordran på Korsselbränna AB på 13,410 milj. kr. Den sammanlagda överlåtelsesumman blir härvid 1 024,267 milj. kr.

Betalningsvillkoren för övertagandet har anpassats till den särskilda finansiering som föreslås i det följande. Enligt överenskommelsen i dess ursprungliga lydelse skulle 344,267 milj. kr. erläggas på överlåtelsedagen och återstoden i form av skuldebrev förfallande till betalning med 170 milj. kr. den 1 juli under vart och ett av åren 1982, 1983, 1984 och 1985. Sedermera har överenskommelsen ändrats på så sätt att ytterligare 170 milj. kr. skall erläggas kontant på överlåtelsedagen mot att den likvid på samma belopp som skulle ha betalats den 1 juli 1982 utgår. Skuldebreven löper med ränta motsvarande diskonto plus en procentsats anpassad till vad som tillämpas för banklån med skuldebrev av angivet slag som säkerhet. Räntan skall fastställas före överlåtelsedagen genom särskild överenskommelse mellan parterna.

För aktierna i Korsselbränna AB och i BGK samt i Kraftdata AB gäller hembud enligt resp. bolags bolagsordning. Aktieägarna i Korsselbränna AB har emellertid på begäran skriftligen förklarat att de inte kommer att begagna sig av sin lösenrätt till de aktier som omfattas av överlåtelsen till Vattenfall. Någon motsvarande bekräftelse från aktieägarna i BGK och i Kraftdata AB har inte erhållits varför dessas rätt att lösa aktuella aktier kvarstår.

Gränges-koncernen är sedan länge vattenfallsverkets näst största kraftkund. Gränges Kraft har en kraftomsättning på 1 500 GWh per år, varav mer än hälften köps från vattenfallsverket. Gränges Aluminium förbrukar årligen ca 1 500 GWh, som helt tillgodoses genom köp från vattenfallsverket. Verket svarar således för ca 75 % av Gränges-koncernens kraftbehov. Avsikten är att vattenfallsverket, sedan Gränges AB har avvecklat sin kraftdivision, skall stå som leverantör av all kraft som erfordras för Gränges AB:s kvarvarande verksamhet. Verket skulle också bli kraftleverantör till Gränges Krafts nuvarande kunder.

Gränges Kraft bedriver ingen detaljdistribution utan verkar endast som distributör av högspänd kraft. Verket kommer efter ett övertagande att erbjuda Gränges tidigare kunder samma villkor som gäller för verkets övriga kunder. Villkor i övertagna avtal kommer dock att gälla avtalstiden ut. En viss produktionsökning torde kunna erhållas i Gränges Krafts egna små vattenkraftstationer genom en upprustning och effektivisering av i första hand de äldre enheterna.

Verksamheten i Oxelösund innefattar bl. a. leveranser av värme till Oxelösunds kommun. En utökning av värmeleveransen även till Nyköping är möjlig i samband med en av Gränges planerad ombyggnad av verket till koleldning. Vattenfallsverket undersöker f. n. förutsättningarna för en lokalisering av en kolbaserad produktionsanläggning i Oxelösund. Ett förvärv av Gränges anläggningar i Oxelösund skulle ge en möjlighet till att effektivisera kolutnyttningen genom att bygga ut detta verk för mottrycksdrift och till en successiv uppbyggnad av erfarenheter rörande kolhantering och kolförbränningsteknik. En samordning med vattenfallsverkets planer och en långsiktig lösning av värmeförsörjningen i regionen baserad på en helhetssyn kan enligt verket nås.

Den hittills av Gränges Kraft bedrivna verksamheten kommer att inordnas i vattenfallsverkets förvaltningsorganisation, men avses som hittills bli bedrivna med hög grad av självständighet. Rationaliseringsvinster kan enligt verket uppnås genom samordnad administration för ifrågavarande verksamhet och verkets övriga verksamhet. Vissa arbetsuppgifter inom nuvarande Gränges Krafts organisation kan härvid bortfalla men å andra sidan kan denna tillföras nya arbetsuppgifter och utnyttjas för t. ex. projektering av småkraftstationer inom verket i övrigt. All personal bedöms kunna beredas sysselsättning inom verket. Antalet anställda i Grängesberg kommer inte att minska i samband med övertagandet. Vid förhandling enligt 11 § lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet mellan Gränges och berörda personalorganisationer har de senare godkänt försäljningen av angivna delar till verket.

Beträffande finansiering av förvärvet anför verket följande.

Förvärv av anläggningar och aktier finansieras för verkets del normalt över anslaget Kraftstationer m. m. och belastar statens budget. För det aktuella förvärvet föreslås emellertid en annan finansiering, nämligen att medel som är disponibla genom särskilda avsättningar för framtida utgifter för hantering av utbränt kärnbränsle och för avveckling av kärnkraftanläggningar utnyttjas. Hittills avsatta medel härför har endast i begränsad utsträckning behövt disponeras för utgifter för avsett ändamål och är i övrigt insatta på räkning hos riksgäldskontoret. Utgifter hittills har främst avsett förskottsbetalningar avseende upparbetningstjänster. Under de närmaste åren kommer avsevärda medel att erfordras, förutom för ytterligare förskott gällande upparbetningstjänster, för anläggningsinvesteringar bl. a. i centralt lager för använt bränsle (CLAB). Föreliggande prognoser pekar

dock enligt vattenfallsverket mot att stigande överskott av likvida medel kommer att vara disponibla under överskådlig tid för andra ändamål. Utgifter för t. ex. slutförvaring av utbränt kärnbränsle och avveckling av kärnkraftanläggningar faller ju först mycket långt fram i tiden.

I prop. 1980/81:90 om riktlinjer för energipolitiken föreslås att medel avsedda för framtida utgifter för kärnbränslecykelns slutsteg och kärnkraftanläggningarnas avveckling skall betalas in till en särskild statlig myndighet som har att fondera dessa medel. Samtidigt föreslås emellertid också att kärnkraftföretagen eller dess ägare skall ha möjlighet att mot säkerhet återlåna medlen från fonderna för investeringar inom av kraftföretagen bedriven verksamhet.

Mot bakgrund av detta föreslår verket att förvärvet av Gränges Kraft finansieras genom av verket disponerade och av verket framgent återlånade medel hänförliga till avsättningar och fonderingar för framtida kostnader för hantering av utbränt kärnbränsle och avveckling av kärnkraftanläggningar. Härigenom utnyttjas fonderade medel för längre bort i tiden liggande utgifter för kärnkraftens restkostnader och dessa får en värdebeständig placering. Statsbudgeten belastas härvid inte heller av förvärvet av Gränges Kraft. Betalningsplanen för förvärvet har som nämnts också anpassats till uppkomsten av likvida medel i verksamheten.

Statens industriverk (SIND) har i sitt yttrande över det planerade förvärvet konstaterat det skulle innebära en möjlighet att utnyttja ledningssystemen bättre inom den del av Bergslagen där Gränges Kraft nu distribuerar råkraft samt en möjlighet till samordning av elförsörjningen i andra områden där både Gränges Kraft och vattenfallsverket är verksamma.

När det gäller förvärvets ekonomiska aspekter framhåller SIND svårigheterna att göra någon närmare analys med hänvisning bl. a. till att värdet av krafttillgångarna torde komma att skilja sig kraftigt åt mellan den relativt långa tid under 1980-talet när tillgängliga elproduktionsresurser inte utnyttjas till fullt och tiden därefter när en utbyggnad av elproduktionskapaciteten aktualiseras. SIND betecknar med denna reservation köpeskillingen som "rimlig eller möjligen något i överkant". Av större betydelse än det exakta priset är enligt SIND att det överskott som genereras i vattenkraftproduktionen utnyttjas för produktiva industriinvesteringar. Från den utgångspunkten tillstyrker SIND förvärvet.

I en skrivelse den 12 juni 1981 har Svenska kommunförbundet framfört vissa synpunkter på köpeskillingen för Gränges Kraft. Kommunförbundet anser att köpeskillingen är för hög vid en jämförelse med kostnaden för vissa pågående och planerade vattenkraftutbyggnader med hänsyn till att de i förvärvet ingående vattenkraftanläggningarna till stor del är avskrivna. Detta bekräftas enligt förbundet också av att alla aktieägare inte har utnyttjat den hembudsklausul som gäller för viss del av aktierna. Enligt kommunförbundet borde vid fastställandet av köpeskillingen det finansieringsbidrag beaktas som elkonsumenterna kan sägas ha svarat för genom

att eltaxan inkluderar kapitalkostnader i form av avskrivningar. Eftersom värderingen av Gränges Kraft är grundad på marknadsvärdet synes detta enligt förbundet inte ha beaktats i överenskommelsen mellan vattenfallsverket och Gränges AB. Om det skulle finnas särskilda skäl att i detta fall godta ett onormalt högt pris bör överpriset enligt kommunförbundet med hänsyn till elabbonenternas intressen finansieras över statsbudgeten.

I sitt yttrande över kommunförbundets skrivelse framhåller vattenfallsverket att potentialen för tillåtna vattenkraftutbyggnader är så liten att kostnaden för utbyggnad av de vattenkraftstationer som f. n. är förmånligast inte kan tas till utgångspunkt för en värdering av vattenkraften. En riktigare uppfattning om värdet av ny vattenkraft erhålls enligt verket om man i stället utgår från kostnaden för de dyraste vattenkraftstationerna som f. n. är under uppförande eller avses bli uppförda.

Vidare framhåller vattenfallsverket att det överenskomna priset för Gränges AB:s anläggningar baseras på kraftproduktionens marknadsvärde, vilket inte påverkas av i vilken utsträckning anläggningarna är avskrivna. Däremot är anläggningarnas förslitning samt behov av modernisering och ombyggnad av betydelse och har beaktats i det överenskomna priset.

Vattenfallsverket påpekar också att förvärvet sker till en kostnad som är lägre än för tillgängliga alternativa produktionsutbyggnader. För vattenfallsverket medför det därför på sikt lägre produktionskostnader och därmed för kunderna en lägre eltariff än om förvärvet inte genomförs. Genom att vattenfallsverket är prisledande bör detta komma även landets övriga elkonsumenter till godo. Det finns därför enligt verket ingen anledning till speciell finansiering över statsbudgeten.

Enligt överenskommelsen mellan vattenfallsverket och Gränges AB förutsattes ursprungligen att överlåtelsen skulle ske per den 1 juli 1981. Med anledning av att förhandlingar under våren 1981 inleddes mellan staten, Statsföretag AB och de privata delägarna i SSAB Svenskt Stål AB, bland vilka Gränges AB då var den ena och numera är den enda, om kapitaltillskott till SSAB bedömdes det från regeringens sida vara ändamålsenligt att ta ställning till överlåtelseavtalet i anslutning till beredningen av bl. a. denna fråga. Då förhandlingarna om kapitaltillskott till SSAB inte kunde slutföras före den 1 juli 1981 enades vattenfallsverket och Gränges AB om att överlåtelseavtalets giltighet skulle förlängas ett halvt år.

Förhandlingarna om SSAB har nu lett till ett avtal mellan staten, Statsföretag AB och Gränges AB i vilket det bl. a. förutsätts att överlåtelsen av Gränges AB:s kraftrorelse genomförs enligt villkoren i det överlåtelseavtal som jag här har redogjort för. Frågan om kapitaltillskott till SSAB kommer senare att behandlas av chefen för industridepartementet i prop. 1981/82: 56.

När det gäller den energipolitiska och strukturella bedömningen av vattenfallsverkets förvärv kan skilda aspekter anläggas.

Såväl vattenfallsverket som SIND har pekat på värdet av att förvärvet skapar förutsättningar för ett bättre utnyttjande och en mera rationell utbyggnad av ledningsnäten i Bergslagen. Även jag finner detta vara värdefullt.

När det sedan gäller det långsiktiga värdet av de krafttillgångar, främst vattenkraftverken, som förvärvet avser måste det bedömas mot bakgrund av förutsättningarna för framtida elproduktion. Med tanke på de begränsningar som föreligger i fråga om kärnkraftens framtida användning och ytterligare vattenkraftutbyggnad kan man räkna med att det framtida värdet av vattenkrafttillgångar ökar väsentligt. Värdet kommer ytterst att bestämmas av kostnaden för att framställa elkraft i tillkommande fastbränslebaserade anläggningar. Jag kan från denna utgångspunkt inte finna att den avtalade köpeskillingen är för hög.

Den överenskomna köpeskillingen har framkommit efter förhandlingar mellan Gränges AB och vattenfallsverket. Med hänvisning till vad svenska kommunförbundet har anfört om villkoren för förvärvet vill jag framhålla att det ligger i sakens natur att både säljare och köpare måste finna köpeskillingen acceptabel och förenlig med sina resp. affärsintressen för att en överenskommelse skall komma till stånd på frivillig grund. Att bedömningarna i samband härmed är knutna till det framtida värdet av anläggningarna i fråga snarare än till historiska kostnader och finansieringsförhållanden anser jag vara naturligt och riktigt.

Med tanke på att vattenfallsverket spelar en prisledande roll inom kraftproduktionen bör enligt min mening förvärvet från konsumentsynpunkt bedömas med hänsyn till hur vattenfallsverkets långsiktiga konkurrensförmåga påverkas av det. Eftersom värdet av vattenkrafttillgångar, som jag tidigare har anfört, kan förväntas öka i takt med att kostnaderna för annan kraftproduktion ökar bör förvärvet bidra till att begränsa den framtida prisstegringen på elenergi och från denna synpunkt gagna elkonsumenterna.

Genom att tillämpa den föreslagna finansieringsmodellen, dvs. att anpassa betalningsvillkoren till vattenfallsverkets möjligheter att disponera medel som har avsatts för att täcka framtida utgifter för omhändertagande av använt kärnbränsle och radioaktivt avfall, kan förvärvet genomföras utan att medel anslås över statsbudgeten. Som jag tidigare har berört har en förskjutning av likviderna till Gränges AB överenskommit i anslutning till förhandlingarna om SSAB. Den ökning av kontantandelen som denna förskjutning medför kan täckas genom temporärt utnyttjande av balanserade medel enligt vattenfallsverkets bokslut från budgetåret 1980/81.

Med hänvisning till vad jag här har anfört förordar jag att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att godkänna överenskommelsen om förvärv av Gränges AB:s kraftrörelse i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser.

Av skrivelsen om försäljning av vissa mark- och vattenområden i anslutning
7 Riksdagen 1981/82. I saml. Nr 25

ning till Forsmarks kraftstation framgår att vattenfallsverket under 1970-talet successivt har förvärvat erforderliga markområden för driften av kraftstationen. De fastigheter på vilka själva kraftstationsbyggnaderna är belägna har därefter överlåtits till Forsmarks Kraftgrupp AB. Avsikten har varit att bolaget också skulle förvärva övriga för driften erforderliga områden. Att så inte har skett redan tidigare beror enligt vattenfallsverket på den osäkerhet som har förelegat om fullföljandet av utbyggnadsetapp 2.

Vattenfallsverket och bolaget har nu träffat ett avtal som innebär att verket för en köpeskilling av 2,6 milj. kr. till bolaget överlåter fastigheterna Forsmark 8:2, 8:3, 8:4 och 3:18 samt delar av land- och vattenområden av Forsmark 6:2 och Ön 1:1, allt beläget inom Östhammars kommun. Köpeskillingen är så beräknad att den motsvarar vad vattenfallsverket tidigare har lagt ut för att förvärva områdena jämte räntekostnader beräknade enligt en räntesats som med en och halv procentenheter överstiger vid varje tillfälle gällande diskonto.

Jag finner det för egen del naturligt att de områden som krävs för driften av kärnkraftstationen i Forsmark överlåts till det för ändamålet bildade bolaget och har inget att erinra mot att överlåtelsen sker på de angivna villkoren.

Av skrivelsen om bildande av *Ljusfors Kraft AB* framgår bl. a. följande.

Fiskeby AB äger och driver Skärblacka, Ljusfors och Fiskeby kraftstationer samt äger den ej utbyggda fallhöjden vid regleringsdammen i Kimstad, allt beläget i Motala Ström inom Norrköpings kommun.

Produktionen i kraftstationerna uppgår till ca 38 GWh per år. Anläggningarna är gamla och en ombyggnad under 1980-talet bedöms önskvärd. Fiskeby AB och vattenfallsverket har genomfört en förstudie beträffande ombyggnad av Skärblacka och Ljusfors kraftstationer och nybyggnad i Kimstad. Dessutom har ombyggnadsmöjligheterna för Fiskeby kraftstation studerats översiktligt. Det bedöms som möjligt att öka medelårsproduktionen på aktuella fallsträckor med 24 GWh genom ombyggnad och 12 GWh genom nybyggnad till sammanlagt 74 GWh.

Fiskeby AB har erbjudit vattenfallsverket att köpa fallhöjden och befintliga vattenkraftanläggningar. Efter förhandlingar har en preliminär uppgörelse träffats om formerna för överlåtelsen och köpesummans storlek m. m.

Konsortialavtal om bolagsbildning har träffats med förbehåll för regeringens godkännande.

Uppgörelsen innebär i korthet följande. Fiskeby AB och vattenfallsverket bildar ett bolag, Ljusfors Kraft AB, vari verket äger 99% av aktierna och Fiskeby AB 1%. Bolaget förvärvar vattenkrafttillgångarna för 35 milj. kr. Befintliga kraftstationer utarrenderas till Fiskeby AB tills ombyggnaden är genomförd. När stationerna har byggts om, övertar vattenfallsverket produktionen till självkostnad.

Ombyggnaden beräknas ske så att 50 GWh kan utvinnas i en ny station fr.o.m. år 1988. Återstående om- och nybyggnad bör anpassas så att bolagets resurser utnyttjas på bästa sätt. Kostnaden för elenergin i den ombyggda stationen bedöms jämförbar med andra pågående och planerade utbyggnader.

Vattenfallsverket har hemställt om godkännande av det med Fiskeby AB träffade konsortialavtalet samt om att 36 milj. kr. skall anvisas på tilläggsbudget I från anslaget Kraftstationer m. m. för förvärv av de befintliga vattenkrafttillgångarna samt för teckning av aktier i Ljusfors Kraft AB.

Den framtida tillförseln av energi och utbyggnaden av energiproduktionsanläggningar kommer, inte minst när det gäller elenergi, att möta problem på grund av knapphet på vissa energiråvaror, ökande kostnader och miljöproblem. Den beslutade avvecklingen av kärnkraften ställer krav på särskilda insatser inom bl. a. elförsörjningens område. Jag finner det mot denna bakgrund vara angeläget att hushålla med energi och att så långt möjligt förbättra befintliga energiproduktionsanläggningar.

Vattenfallsverket fick i september 1979 i uppdrag att verka för åtgärder som syftar till bättre utnyttjande av befintliga energiproduktions- och distributionsanläggningar samt av redan utbyggd vattenkraft. Därvid framhölls bl. a. att bland de åtgärder som kunde komma i fråga var att i vattenkraftanläggningar minska fallförlusterna genom att göra vattenvägarna större, utföra tillbyggnader för att minska spill, byta ut äldre maskinell utrustning mot nyare med högre verkningsgrad, se över bestämmelser om tvångstappning etc. Det framhölls att även utbyggnad av smärre älvsträckor mellan befintliga anläggningar som möjliggör en ökad energiutvinning i detta sammanhang kunde ses som en energibesparande åtgärd.

Jag finner att bildandet av Ljusfors Kraft AB skapar förutsättningar för att genomföra effektiviserings- och besparingsåtgärder av det slag som enligt uppdraget till vattenfallsverket är angelägna. Som framgår av vattenfallsverkets redogörelse bedöms det vara möjligt att utöka energiproduktionen i de aktuella fallsträckorna med 36 GWh per år till en kostnad som inte är högre än vad som gäller för andra pågående och planerade utbyggnader.

En av de i förvärvet ingående kraftstationerna är belägen inom Fiskeby Bruks fabriksområde. Detta ställer, enligt vad jag har erfarit, särskilda anspråk på samordning mellan bruket och det föreslagna kraftföretaget, främst i samband med arbetena för att modernisera kraftstationen. För att underlätta denna samordning har det bedömts lämpligt att Fiskeby AB deltar som minoritetsdelägare i Ljusfors Kraft AB. Detta är anledningen till att Fiskeby AB enligt den träffade överenskommelsen avses äga 1 % av aktierna i det föreslagna bolaget.

För förvärv av de befintliga vattenkrafttillgångarna samt för teckning av aktier i Ljusfors Kraft AB har vattenfallsverket hemställt att 36 milj. kr.

skall anvisas på tilläggsbudget. För egen del finner jag att förvärvet delvis bör kunna finansieras genom omprioriteringar inom gällande investeringsram för innevarande budgetår. Behovet av ramökning och av tilläggsanslag bör därigenom kunna begränsas till 20 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört om bildandet av Ljusfors Kraft AB förordar jag att regeringen föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att godkänna det mellan vattenfallsverket och Fiskeby AB träffade konsortialavtalet samt att till Kraftstationer m. m. anvisa 20 milj. kr. på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

Av vattenfallsverkets skrivelse om deltagande tillsammans med Jokkmokks kommun i ett aktiebolag för fjärrvärmeförsörjning inom Jokkmokks tätort framgår bl. a. följande.

I Jokkmokks tätort finns för närvarande ett mindre fjärrvärmenät. Värmeproduktionen sker i en oljeeldad hetvattencentral.

För några år sedan aktualiserades frågan om ersättning av nuvarande hetvattencentral. Avsikten var att skapa förutsättningar för att på ett långsiktigt och tekniskt-ekonomiskt tillfredsställande sätt etablera värmeförsörjningen för tätorten och för den inom kommunen bedrivna industriverksamheten. Den nya hetvattencentralen skulle baseras på fasta bränslen (flis, avfall från trävaruindustri m. m.).

Olika alternativ för värmeförsörjningen har studerats. Bästa alternativet har därvid enligt vattenfallsverket bedömts vara en fastbränsleeldad värmecentral. Studien har också visat att ett genomförande av projektet bör ske i samarbete mellan vattenfallsverket och kommunen.

Den planerade anläggningen är avsedd att utföras som en fastbränsleanläggning med en panna som medger såväl ång- som hetvattenproduktion. Pannan avses bli dimensionerad för en effekt av 17,4 MW. Som bränsle skall användas flis och avfallsprodukter från tillverkning av spånplattor. På sikt kan också torv komma i fråga. I värmecentralen installeras dessutom en elpanna om 4 MW som reserv och för tillfällig produktion av ånga och hetvatten.

Den planerade värmecentralen avses enligt vattenfallsverket dels leverera hetvatten för uppvärmning av vissa lokaler i tätorten, dels leverera ånga och hetvatten till en trävaruindustri, varvid leveranserna för uppvärmningsändamål beräknas öka från 8 000 MWh inledningsvis till 15 000 MWh år 1985 och leveranserna till trävaruföretaget beräknas uppgå till 34 100 MWh vid en inom detta företag beräknad årlig produktion av 20 000 ton spånplattor.

Värmecentralen beräknas kosta ca 13,1 milj. kr.

Mellan vattenfallsverket och Jokkmokks kommun har ett konsortialavtal om samarbete inom projektets ram träffats. Överenskommelsen, som har träffats med förbehåll för regeringens godkännande, innebär att verket och kommunen går samman i ett bolag med ändamål att producera, försälja och distribuera fjärrvärme inom Jokkmokks tätort. Verksamheten är avsedd att påbörjas den 1 januari 1982.

Kommunen äger ett aktiebolag, Jokkmokks Värmeverk AB, vilket bedriver den nuvarande fjärrvärmedistributionen. Detta bolag har f. n. ett aktiekapital på 500 000 kr. fördelat på 500 aktier på vardera 1 000 kr. Enligt överenskommelsen skall kommunen den 1 januari 1982 försälja 250 av dessa aktier till vattenfallsverket till nominellt värde. Dessutom skall aktiekapitalet i bolaget höjas med 1.5 milj. kr. genom att 1 500 nya aktier på vardera 1 000 kr. ges ut. Kommunen resp. vattenfallsverket skall vardera teckna 50 % av de nyemitterade aktierna. Likvid för de nyemitterade aktierna erlaggs kontant vid aktieteckningen.

Finansieringen av den planerade värmecentralen beräknas kunna ske genom att aktiekapitalet ökas med 1,5 milj. kr., att delägarna tillsammans lånar ut 5 milj. kr. till bolaget, att 4,6 milj. kr. lånas externt samt att ett bidrag på 2 milj. kr. som regeringen beviljat från anslaget Bidrag till sysselsättningsfrämjande åtgärder i Norrbottens län (1979/80 XIV C5) utnyttjas.

Genomförda kalkyler visar enligt vattenfallsverket att en fastbränsleanläggning enligt de i det föregående angivna förutsättningarna sannolikt ger visst driftunderskott under första året men att lönsamheten på längre sikt är god. En förutsättning härför är dock att produktionsutvecklingen vid det på orten etablerade trävaruföretaget sker någorlunda planenligt. Vidare förutsätts att finansieringen ej avviker väsentligt från upprättad kalkyl. Även prisutvecklingen på flis är givetvis av betydelse. Utformningen av värmecentralen ger dock flexibilitet genom att såväl el som torv kan ersätta flis i viss utsträckning.

Sammantaget innebär projektet enligt vattenfallsverket ett visst mått av risktagande. Det aktuella trävaruföretaget bedöms emellertid ha hyggliga framtidsutsikter. Sannolika skäl anges därför tala för att förutsatt försäljningsvolym kan uppnås.

Som skäl för att genomföra projektet anger vattenfallsverket att mellan 5 000 och 6 000 m³ olja per år kommer att ersättas av inhemska och förnybara energiråvaror samtidigt som en energiförsörjning på goda ekonomiska villkor tryggas för den i Jokkmokk etablerade trävaruindustrin. Vidare skulle projektet medföra en sysselsättningsökning inom kommunen med inmot 15–20 personer per år, i huvudsak i anslutning till flis- och transporthanteringen.

För vattenfallsverkets egen del bedöms projektet dessutom vara värdefullt genom att det ger erfarenheter från ett pilotprojekt avseende fastbränsleledning samt erfarenhet av direkt ägarinflytande i renodlad hetvattenproduktion och distribution. Verket påpekar också att projektet ligger i linje med statsmakternas intentioner om samarbete med kommunerna inom energiförsörjningsområde.

Jag finner för egen del den föreslagna samverkan mellan vattenfallsverket och Jokkmokks kommun kring fjärrvärmeförsörjningen i Jokkmokks tätort vara ett värdefullt initiativ från energipolitisk utgångspunkt. Att ta

till vara de möjligheter som finns för att ersätta olja med andra bränslen har länge betecknats som huvuduppgift inom energiförsörjningen. Att oljan i detta fall kan ersättas med inhemskt bränsle är särskilt tillfredsställande.

I prop. 1980/81: 90 Riktlinjer för energipolitiken framhålls särskilt det otillfredsställande i det höga oljeberoendet inom byggnadsuppvärmningen. Föredraganden anger det i det sammanhanget vara naturligt att den resurs som vattenfallsverket utgör tas i anspråk för att i samarbete med kommunerna främja en övergång från oljeanvändning till användning av andra bränslen eller uppvärmningsformer. Den form för samarbete mellan vattenfallsverket och Jokkmokks kommun som här har föreslagits utgör enligt min mening ett exempel på hur en sådan övergång kan åstadkommas.

Jag vill vidare framhålla projektets betydelse från sysselsättningssynpunkt genom dels den direkta effekt som uppnås genom sysselsättning i anslutning till bränslehantering m. m. för den planerade värmecentralen, dels den mera långsiktiga effekt som ligger i att den fastbränslebaserade energiförsörjningen till den i Jokkmokk etablerade trävaruindustrin rimligen medför förbättrade förutsättningar för denna att på sikt vara konkurrenskraftig.

Med hänvisning till vad jag här har anfört om planerna på samarbete mellan vattenfallsverket och Jokkmokks kommun kring en fastbränslebaserad fjärrvärmeförsörjning inom kommunen förordar jag att regeringen föreslår riksdagen att dels godkänna det mellan verket och kommunen träffade konsortialavtalet, dels medge att 3,5 milj. kr. inom ramen för gällande investeringsram för innevarande budgetår får disponeras från anslaget Kraftstationer m. m. för förvärv av aktier och aktieteckning i samt lån till det planerade gemensamma fjärrvärmebolaget.

Vattenfallsverket har hemställt om att *ramen för borgensteckning* för bolag i vilka verket förvaltar statens aktier skall höjas med 250 milj. kr. Behovet av ramökning redan under innevarande budgetår beror enligt verket dels på att den tidigare aviserade upplåningen av AB Kärnkraftutbildning (prop. 1980/81: 90 bil. 1 s. 411 och 413) för att anskaffa ytterligare en simulatoranläggning nu beräknas ställa betydligt större krav på borgensteckning från vattenfallsverkets sida än vad som tidigare har förutsetts, dels på ökat behov av upplåning av Forsmarks Kraftgrupp AB.

Den totala investeringskostnaden för simulatoranläggningen beräknas efter offertinfordran till 130–140 milj. kr. i stället för 75–80 milj. kr., som en preliminär bedömning tydde på. Bl. a. den höga dollarkursen har bidragit till den kraftiga fördyringen. Den gynnsammaste lånefinansieringen kan komma att utgöras av lån från allmänna pensionsfonden, vilket i så fall ställer krav på att vattenfallsverket tecknar borgen för hela denna upplåning mot att övriga delägare tecknar underborgen motsvarande sina andelar i AB Kärnkraftutbildning. Behovet av borgensteckning från vattenfallsverkets sida i samband med anskaffningen av simulatoranläggningen beräknas härigenom komma att uppgå till högst 105 milj. kr. Härav utgör 50

milj. kr. den andel som högst beräknas behöva tecknas under innevarande budgetår.

Statens borgensåtagande för Forsmarks Kraftgrupp AB uppgår per den 31 augusti 1981 till ca 6 571 milj. kr. Av det belopp som i borgensramen har beräknats för borgensteckning för lån till Forsmarks Kraftgrupp AB återstår ca 629 milj. kr. Enligt finansieringsplanen för Forsmarks Kraftgrupp AB erfordras borgen under budgetåret 1981/82 för ytterligare högst 829 milj. kr.

Borgensramen har tidigare beräknats med viss marginal med tanke på att förändringar och förskjutningar av såväl kapitalbehov som upplåningstidpunkter kan förekomma. Anledningen till att denna marginal nu inte räcker är främst att borgen har tecknats för ett lån på 60 milj. amerikanska dollar som kommer att lyftas successivt i den takt som obligationer kan säljas på den amerikanska kapitalmarknaden till acceptabla villkor. Av beloppet har endast ca 6,5 milj. amerikanska dollar utbetalats hittills, medan ramen för borgensteckning har belastats med hela beloppet.

Devalveringen av den svenska kronan och andra kursförändringar har också enligt verket bidragit till att avsevärt större belopp i svenska kronor nu bedöms komma att avräknas mot borgensramen än vad som tidigare har beräknats.

Vattenfallsverket hemställer att ramen för borgensteckning skall räknas upp med 200 milj. kr. med hänsyn till det beräknade behovet av borgensåtaganden gentemot Forsmarks Kraftgrupp AB under innevarande budgetår.

Jag förordar mot denna bakgrund att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att höja ramen för borgensteckning med (50+200) 250 milj. kr. till 8 083 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att godkänna den mellan statens vattenfallsverk och Gränges AB träffade överenskommelsen om förvärv av bolagets kraftrörelse i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser.
2. bemyndiga regeringen att medge att de för driften av Forsmarks kärnkraftstation erforderliga mark- och vattenområdena får avyttras till Forsmarks Kraftgrupp AB,
3. bemyndiga regeringen att godkänna det mellan statens vattenfallsverk och Fiskeby AB träffade konsortialavtalet i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser.
4. bemyndiga regeringen att godkänna det mellan statens vattenfallsverk och Jokkmokks kommun träffade konsortialavtalet i vad staten därigenom ikläder sig ekonomiska förpliktelser.
5. bemyndiga regeringen att tecka borgen för lån till bolag i vilka statens vattenfallsverk förvaltar statens aktier intill sammanlagt

8 083 000 000 kr., varav högst 180 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,

6. till *Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m.* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr.

G. Statsägda företag

[3] **G 3. Förenade fabriksverken: Byggnader och utrustning.** I statsbudgeten för innevarande budgetår har under denna rubrik förts upp ett reservationsanslag av 69,7 milj. kr.

Förenade fabriksverken

Förenade fabriksverken (FFV) har i skrivelse till regeringen den 25 augusti 1981 hemställt om tilläggsanslag för budgetåret 1981/82 för kostnader i samband med omstrukturering av verksamheten vid Gevärsfaktoriet i Eskilstuna samt införande av ett nytt kruthanteringssystem vid Vanäsverken i Karlsborg. Av skrivelsen framgår i huvudsak följande.

Gevärsfaktoriet med ca 400 anställda ingår som en produktionsenhet inom sektor FFV Försvarsmateriel och bedriver tillverkning av främst finkalibriga vapen inom försvarsmaterielområdet, jakt- och sportskyttevapen samt vissa civila produkter.

Sedan någon tid pågår inom FFV Försvarsmateriel ett projekt för att öka och effektivisera den civila verksamheten varvid det anses nödvändigt att renodla civil och militär verksamhet, att koncentrera den civila verksamheten till en produktionsenhet samt att inrikta denna verksamhet på ett begränsat antal större projekt.

Orsaken till dessa åtgärder är att den minskade orderingången från det svenska försvaret har försämrat kapacitetsutnyttjandet inom sektorn och därmed gjort det svårt att på sikt upprätthålla en tillfredsställande lönsamhet. De åtgärder som har genomförts för att öka exporten av försvarsmateriel har varit framgångsrika men har ändå endast till en del kunnat kompensera nedgången i beställningar från det svenska försvaret.

Det är därför nödvändigt att vidta åtgärder för att bättre utnyttja sektorns produktionskapacitet samtidigt som en översyn och en successiv anpassning av resurserna genomförs.

Den civila verksamheten inom FFV Försvarsmateriel kommer att koncentreras till Gevärsfaktoriet i Eskilstuna som är en modern mekanisk verkstadsindustri. Gevärsfaktoriet är den enhet inom FFV som förutsätts få den mest markanta nedgången beträffande orderingång av försvarsmateriel. Nedgången motsvarar en reducering av den nuvarande beläggningen

med minst 50 %. Det är därför nödvändigt att kompensera detta bortfall med annan produktion med acceptabel lönsamhet och därmed varaktigt sysselsättning. Med hänsyn till FFV:s nuvarande planer inom försvarsmaterielområdet bedöms detta vara möjligt endast genom en utökning av den civila verksamheten. Gevärsfaktoriet har goda förutsättningar att anpassa produktionen till den civila marknadens krav. En omstrukturering mot en i huvudsak civil verksamhet beräknas kunna genomföras under första hälften av 1980-talet. För att uppnå en god konkurrenskraft och därmed förutsättningar för en lönsam verksamhet och tryggad sysselsättning krävs omfattande åtgärder för omorganisation och anpassning till den civila marknadens annorlunda krav. Omstruktureringen kommer under de närmaste åren att medföra betydande kostnader för att söka och utvärdera nya civila projekt, förändringar av organisation och verkstads-layout, omskolning av personal, förluster vid startande av ny produktion m. m. De sammanlagda kostnaderna för dessa åtgärder beräknad under en femårsperiod komma att uppgå till ca 30 milj. kr. Kostnaderna är av extraordinär karaktär och anses av FFV inte böra belasta det ordinarie rörelseresultatet.

För omstruktureringen avser FFV i första hand att söka träffa långsiktiga samarbetsavtal med svensk industri. FFV avser därvid sträva efter att få produktionsansvar för produkter medan samarbetspartnern har produkt- och marknadsföringsansvar. Härigenom kan en tidsödande egen utveckling av civila produkter undvikas och det ekonomiska risktagandet begränsas. FFV har redan ingått vissa avtal om långsiktigt produktions-samarbete med svensk industri.

En förutsättning för att Gevärsfaktoriet skall kunna uppnå en internationell konkurrenskraft inom ramen för en bibehållen affärsverksform är att tillverkningen baseras på produkter som kräver en högmekaniserad och kapitalintensiv produktion. Nödvändiga investeringar i ny produktionsutrustning för den civila verksamheten i Gevärsfaktoriet beräknas under budgetåret 1981/82 uppgå till 23,6 milj. kr. och under de fyra därpå följande åren till sammanlagt ca 78 milj. kr. Det finns inte någon möjlighet att finansiera investeringarna för de nya civila projekten genom omprioritering inom redan beviljade ramar för främst militära projekt.

Vanäsverken i Karlsborg med ca 270 anställda ingår som en produktionsenhet inom sektor FFV Försvarsmateriel och är den enda tillverkaren i Sverige av militär handvapenammuniton.

Den allvarliga explosionsolycka som inträffade vid ammunitionsfabriken i Lappo i Finland år 1976 har studerats av sprängämnesinspektionen och andra berörda svenska myndigheter och industrier, speciellt beträffande konsekvenser och eventuella behov av åtgärder vid motsvarande explosiv-ämneshantering inom svensk industri. Härav har framkommit att riskerna vid hantering av aktuella krutsorter är betydligt större än vad som tidigare har antagits. Inom FFV-gruppen har därför i samråd med sprängämnesin-

spektionen och länsstyrelsen i Skaraborgs län vidtagits omfattande åtgärder för att minska krutmängderna i arbetslokaler och förråd vid Vanäsverken. Motsvarande åtgärder har vidtagits vid Åkers krutbruk i Åkers Styckebruk och FFV Norma AB i Åmotfors.

En ytterligare reducering av krutmängderna är dock en förutsättning för en långsiktig fortsatt verksamhet med laddning av handvapenammunition vid Vanäsverken. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har i skrivelse den 19 december 1980 lämnat Vanäsverken tillstånd att fortsätta verksamheten med nuvarande kruthanteringssystem t. o. m. december 1982. En fortsatt verksamhet efter denna tidpunkt förutsätter en ytterligare reduktion av krutmängderna i arbetslokaler och förråd. Nuvarande arbetsmetoder och utrustning vid Vanäsverken medger inte den ytterligare minskning av krutmängderna som erfordras. För att uppfylla de av länsstyrelsen uppställda villkoren för en fortsatt verksamhet efter år 1982 krävs därför ett införande av ett helt nytt kruthanteringssystem. FFV har i likhet med ammunitionsfabriken i Lappo och några andra utländska ammunitionsindustrier valt att övergå till ett system där krut i små mängder via ett vacuumsystem överförs från avskilt belägna förråd till laddningsmaskinerna i arbetslokalerna. Detta kräver emellertid utöver själva transportanläggningen även att nya förråd byggs samt att vissa förändringar vidtas i arbetslokalerna. Vid Vanäsverken måste investeringar i sådana nya anläggningar för kruthantering genomföras såväl vid huvudfabriken som vid den avskilt belägna fabriken inom Hästbouddsområdet, som tillverkar s. k. lös ammunition. Det nya kruthanteringssystemet har kostnadsberäknats till 7,8 milj. kr. och måste tas i bruk för intrimning och kontroll av berörda myndigheter senast under hösten 1982. Detta innebär att investeringen måste genomföras under budgetåret 1981/82.

FFV hemställer om tilläggsanslag för budgetåret 1981/82 på 31,4 milj. kr., varav 23,6 milj. kr. för investeringar i maskiner för ny civil produktion vid Gevärshuset och 7,8 milj. kr. för investering i ett nytt kruthanteringssystem vid Vanäsverken.

I skrivelse den 18 september 1981 har FFV hemställt om tillstånd att teckna och förvärva aktier i JAS AB. JAS AB är det bolag som formellt har offererat ett nytt flygplanssystem till försvarets materielverk. Som delägare i JAS AB ingår Saab-Scania AB, Volvo Flygmotor AB, Telefon AB L M Ericsson och SRA Communications AB. Aktiekapitalet avses fördelat på lika delar mellan de fem delägarna. I avvaktan på ställningstagandet till offerten uppgår aktiekapitalet till 50 000 kr.

Föredraganden

Frågan om ökad civil produktion vid de verkstäder som ingår i sektor Försvarsmateriel inom FFV har varit aktuell under en lång följd av år. Förhållandet har varit detsamma inom övrig svensk försvarsmaterielindustri. Så har t.ex. på regeringens uppdrag en särskild delegation (I 1978:09) tillkallats för att bereda frågor om civilt utnyttjande av flygindu-

striella resurser. Denna delegation som arbetat under namnet Flygindustri-delegationen redovisade i januari 1980 sitt betänkande. Delegationens betänkande har resulterat i att statsmakterna beslutat om lån till civila projekt vid Saab-Scania AB och Volvo Flygmotor AB. Frågan om planering av alternativ produktion och sysselsättning inom de delar av försvarsmaterielindustrin som inte omfattas av den militära flygindustrin utreds f. n. på regeringens uppdrag av en särskild utredare (I 1979:02). Enligt vad jag erfarit kommer utredaren att lägga fram ett betänkande efter årsskiftet 1981/82.

FFV har varit en av de försvarsmaterielindustrier som fått vidkännas kraftiga nedgångar i orderingången från det svenska försvaret under den senaste treårsperioden. Flera av FFV:s produktionsanläggningar har en kapacitet som vida överstiger den kapacitet som i fredstid efterfrågas av det svenska försvaret. Inom vissa av FFV:s verkstäder har detta beläggningsgap kunnat fyllas genom export av försvarsmateriel. FFV har också vid sina enheter haft s. k. legoproduktion av civila produkter.

I syfte att öka beläggningen av civil produktion inom FFV:s försvarsmaterielsektor bildades år 1979 FFV Industriprodukter AB. Inom detta bolag bedrivs utveckling och marknadsföring av ett antal civila produkter. FFV har emellertid konstaterat att de åtgärder som hittills vidtagits för att öka beläggningen av civila produkter vid FFV:s verkstäder inte varit tillräckliga. FFV har därför genomfört en omfattande studie rörande FFV:s framtida möjligheter på detta område. Verket har funnit att det föreligger stora svårigheter att i FFV:s verkstäder blanda produktion avsedd för militära och civila kunder. Verkets förslag är därför att avsätta en av FFV:s verkstäder till att i huvudsak beläggas med produktion för civila kunder. Den enhet inom FFV som är bäst lämpad för detta ändamål är Gevärsfaktoriet i Eskilstuna.

Förutsättningarna för att det föreslagna programmet skall kunna genomföras är att FFV erhåller investeringsmedel för en omstrukturering av främst maskinparken samt att FFV kompenseras för vissa kostnader i samband med omläggningen till civil produktion. Alternativet till den av FFV förordade omstruktureringen är en successivt minskad beläggning vid Gevärsfaktoriet, vilken skulle medföra dålig lönsamhet och minskat antal sysselsatta.

För egen del anser jag det vara viktigt att en omstrukturering av den svenska försvarsmaterielindustrin sker i riktning mot en ökad andel tillverkning för civila kunder. Ansvaret för denna omstrukturering ligger på företagets ägare och verkställande ledning. Eftersom FFV är ett statligt företag bör det ankomma på staten att ställa resurser till FFV:s förfogande för att genomföra den föreslagna omstruktureringen av Gevärsfaktoriet. Med hänsyn till att vissa projekt befinner sig i ett läge där fullständigt beslutsunderlag ännu inte föreligger förordar jag att 13,6 milj. kr. nu tas upp för detta ändamål.

FFV:s produktionsenhet Vanäsverken i Karlsborg är numera landets enda tillverkare av finkalibrig handvapenammunition för militärt bruk. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har förelagt FFV att före 1982 års utgång genomföra vissa förändringar i det nuvarande systemet för kruthantering vid Vanäsverken. Med hänsyn till att ett nytt kruthanteringssystem är nödvändigt för den fortsatta driften vid Vanäsverken anser jag att erforderliga medel, 7,8 milj. kr., bör ställas till FFV:s förfogande härför.

För att genomföra de två investeringsprojekten vid Gevärsfaktoriet resp. Vanäsverken erfordras därför sammanlagt 21,4 milj. kr. Jag förordar därför att ett reservationsanslag av 21,4 milj. kr. för ändamålet tas upp på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

FFV har deltagit i det konsortium som avgett offert till försvarets materielverk gällande ett nytt flygplanssystem, kallat JAS. Konsortiet skall såsom leverantör uppträda i aktiebolagsform. FFV bör därför ges tillfälle att teckna aktier i ett sådant aktiebolag. Medel för ändamålet bör enligt min mening tas av FFV:s driftmedel. I det konsortialavtal som upprättats med de övriga företagen i konsortiet (Saab-Scania AB, Volvo Flygmotor AB, Telefon AB L M Ericsson och SRA Communications AB) skall FFV äga 20 % av aktiekapitalet i det nya bolaget, JAS AB. Aktiekapitalet uppgår till att börja med till 50 000 kr. Jag förordar att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att medge FFV rätt att teckna och förvärva aktier i JAS AB.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp en annan fråga med anknytning till FFV. FFV fick huvuddragen av sin nuvarande organisation och verksamhetsinriktning efter riksdagens beslut vid riksmötet 1975/76 (prop. 1975/76: 122, NU 1975/76: 62, rskr 1975/76: 420). I beslutet gav riksdagen regeringen till känna som sin mening vad näringsutskottet anfört beträffande företagsform för FFV och behovet av en utredning med syfte att framlägga förslag om lämplig företagsform för den statliga affärsdrivande verksamhet som bedrivs i konkurrens med andra företag. En sådan utredning borde enligt utskottet ha kommit till stånd vid en tidpunkt som möjliggjorde att underlag fanns för ett beslut när frågan om företagsform för FFV ånyo skulle tas upp om 3–5 år.

Frågan om lämplig företagsform för olika statliga verksamheter är föremål för kontinuerlig uppmärksamhet av regeringen. Exempel på detta är besluten om ändrad organisationsform för den verksamhet som bedrivs vid statens industriverks enhet för företagsutveckling (prop. 1979/80: 88, NU 1979/80: 41, rskr 1979/80: 274) och om bl. a. samordning och överförande till bolagsform av televerkets verkstadsrörelse (prop. 1980/81: 66, TU 1980/81: 9, rskr 1980/81: 132). Frågan om lämplig företagsform för statens geologiska undersökning (SGU), statens vattenfallsverk och domänverket har också varit föremål för uppmärksamhet inom regeringens kansli. Det utredningsarbete som har bedrivits visar att det är lämpligast att behandla företagsformen separat för olika statliga myndigheter och verk. Någon

samlad utredning är knappast ändamålsenlig. Jag anser därför att det inte finns något behov av en särskild utredning i dessa frågor.

Frågan om samverkan mellan olika affärsdrivande verk och myndigheter behandlas delvis av utredningen (K 1976: 01) om samverkansmöjligheter hos vissa affärsverk och myndigheters verkstadsrörelse m. m.

Regeringen bör ge riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om en samlad utredning om lämplig företagsform för olika statliga verksamheter.

I beslutet om verksamhetsinriktning m. m. för FFV våren 1976 godtog riksdagen regeringens förslag att, trots att den bästa verksamhetsformen för verket ansågs vara aktiebolagsformen, FFV t. v. skulle behålla affärsverksformen ytterligare en tid, men att frågan skulle tas upp till förnyad prövning efter 3–5 år. I betänkandet (SOU 1978: 85) Statligt företagande i samhällets tjänst föreslogs att verksamhetsformen för FFV skulle vara aktiebolag. För egen del anser jag att de åtgärder som vidtagits sedan år 1976, bl. a. bolagsbildning av sektorerna Industriprodukter och Allmateriel till FFV Industriprodukter AB resp. FFV Allmateriel AB är steg mot en aktiebolagsbildning för hela verket i enlighet med riksdagens principiella uttalande år 1976. Jag är dock inte beredd att föreslå en ändring av företagsform för hela verket. Jag anser emellertid att verksamheten vid Gevärsfaktoriet med hänsyn till att verksamheten kommer att få en övervägande civil inriktning borde bedrivas i bolagsform. Jag avser att föreslå regeringen att låta utreda denna fråga.

Jag hemställer att regeringen

1. bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om en samlad utredning om lämplig företagsform för olika statliga verksamheter,
2. föreslår riksdagen att
 - a) bemyndiga regeringen att medge att förenade fabriksverken får teckna och förvärva aktier i JAS AB,
 - b) till *Förenade fabriksverken: Byggnader och utrustning* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 21 400 000 kr.

[4] **G 11. Lån till mindre och medelstora varv.** En kommission (I 1979: 04) med uppdrag att utreda frågor om de mindre och medelstora varvens strukturanpassning och behov av stöd avgav i november 1979 betänkandet (Ds I 1979: 16) Mindre och medelstora varv som bl. a. låg till grund för regeringens prop. 1979/80: 165 om vissa varvsfrågor, m. m. Enligt vad som däri framhölls kunde den för de mindre och medelstora varven nödvändiga omställningen mot export och nya produkter inte med någon framgång komma till stånd utan vissa statliga stödinsatser. Behovet av sådana insatser ansågs påtagligt främst när det gällde kostnader för exportmarknads-satsningar och för åtgärder i samband med anbudsgivning.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1979/80: 165, NU 1979/80: 69, rskr

1979/80:405) anvisades 20 milj. kr. på statsbudgeten under fjortonde huvudtiteln för budgetåret 1980/81 reservationsanslaget G 11. Lån till mindre och medelstora varv, avsett för exportmarknadssatsningar och för åtgärder i samband med anbudsgivning avseende åren 1980 och 1981. Enligt beslutet skulle det ankomma på regeringen att ange villkoren för stödet. Frågan om ytterligare stöd under åren 1982 och 1983 borde tas upp till prövning framdeles då de erfarenheter som vunnits under de två första åren kunde beaktas.

Närmare bestämmelser om stödet återfinns i förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m. m. Syftet är att stärka marknadsföringsresurserna hos varvsföretag med mindre än 1 700 anställda. Stöd kan utgå för kostnader för marknadsundersökningar eller marknadsbearbetningar som avser utländska marknader eller framtagande av anbud till utländska beställare. Stöd lämnas endast för åtgärder som avser avsättning av produktion av fartyg som har en bruttodräktighet överstigande 300 registerton och får avse kostnader under tiden den 1 juli 1980—den 31 december 1981. Stödet lämnas i form av lån som motsvarar högst 70% av kostnaderna för marknadsundersökningar och marknadsbearbetningar samt högst 50% av kostnaderna för framtagande av anbud. Skyldigheten att betala tillbaka ett lån som har tagits för kostnader för att ta fram ett anbud kan efterges om anbudet inte leder till avtal.

Nämnden för fartygskreditgarantier, som beslutar i ärenden om stöd för exportfrämjande åtgärder, har i skrivelse till industridepartementet den 24 augusti 1981 redogjort för stödverksamheten och lämnat vissa synpunkter på stödet. Av skrivelsen framgår att nämnden hittills har beviljat stöd avseende lån till exportfrämjande åtgärder för ca 4,8 milj. kr. av totalt anvisade 20 milj. kr. Några ytterligare ansökningar om stöd finns f. n. inte. Nämnden anser dock att intresset för export har ökat genom införandet av nämnda stödform. Flera företag har till nämnden aviserat marknadsförings- och anbudsinsatser inom en snar framtid. Tidsperioden för stödet bör därför enligt nämnden förlängas. Någon ytterligare ökning av medelramen behöver enligt nämndens bedömning inte göras vid en tidsmässig förlängning av stödet t. o. m. den 31 december 1983.

Jag delar nämndens för fartygskreditgarantier bedömning att perioden för lån till mindre och medelstora varv avseende exportfrämjande åtgärder bör förlängas för att även i fortsättningen göra det möjligt för de mindre och medelstora varven att komma in på exportmarknaden.

Med hänsyn till att övriga stödformer för svensk varvsindustri sträcker sig till utgången av år 1983 anser jag att även stödet till mindre och medelstora varv bör förlängas till den 31 december 1983.

Jag förordar därför att riksdagens godkännande inhämtas till en sådan förlängning.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna att giltighetstiden för nuvarande riktlinjer för att lämna lån till mindre och medelstora varv för exportfrämjande åtgärder utsträcks t. o. m. år 1983.

[5] G 12. **Förvärv av aktier i Luxor AB.** Något anslag för detta ändamål finns inte upptaget i statsbudgeten för budgetåret 1981/82.

Luxor AB (Luxor) övertogs av staten efter beslut av riksdagen våren 1979 (prop. 1978/79: 192, NU 1978/79: 52, rskr 1978/79: 445) i samband med att en likviditetskris hotade företagens fortbestånd. Samtidigt genomfördes en finansiell rekonstruktion av företaget genom dels en ackordsuppgörelse, dels statliga kapitaltillskott. Ackordsuppgörelsen innebar att Luxors skulder reducerades med ca 75 milj. kr. Det statliga kapitaltillskottet omfattade dels 75 milj. kr. i förlusttäckningsbidrag, dels 100 milj. kr. i nytt bundet ägarkapital.

I nämnda proposition om finansiellt stöd till Luxor framhöll föredraganden att de analyser av företaget som gjorts visade att det hade betydande styrkefaktorer i form av kunnig personal, modern produktionsapparat, aktuellt produktsortiment och god marknadsposition. Förutsättningarna för att företaget skulle kunna överleva bedömdes som goda, förutsatt att en rekonstruktion av såväl dess finansiella ställning som verksamhet kunde genomföras. Sveriges Investeringsbank AB åtog sig på statens uppdrag att svara för den övergripande förvaltningen av Luxor och genomföra rekonstruktionen av verksamheten. Det statliga ägartillskottet skulle tillsammans med ackordsresultatet ge företaget en finansiell bas för att påbörja omstruktureringen. Det framhölls i propositionen att stor osäkerhet dock förelåg vid en bedömning av det framtida ekonomiska utfallet. Resultatprognoserna pekade på fortsatt behov av statliga medel.

Luxor har i skrivelse den 10 april 1981 till regeringen hemställt om en förstärkning av företagets egna kapital med 200 milj. kr. Företaget har därefter lämnat kompletterande upplysningar. Av företagets redogörelser framgår bl. a. följande.

En rad åtgärder har hittills vidtagits inom företaget som ett led i rekonstruktionen av verksamheten. Inom området konsumentelektronik, vilket dominerar Luxors verksamhet, har skett en fortsatt satsning på television och angränsande produkter. Aktuella nya produkter för företaget att nu ta upp och vidareutveckla är bl. a. text-TV, bildbandspelare, bildskiva och satellit-TV. Företagets egen tillverkning av radio- och stereoapparater har däremot upphört. Genom försäljningsavtal med andra företag finns dessa produkter emellertid fortfarande i Luxors sortiment.

Konsumentelektronikområdet beräknas för företagets innevarande verksamhetår, som omfattar tiden den 1 september 1980 – den 31 december 1981, svara för ca 80% av dess omsättning eller ca 800 milj. kr. Televisionsapparater utgör den dominerande delen. Verksamheten är emellertid förlustbringande. I syfte att minska beroendet av främst marknaden för televisionsapparater har företaget genomfört en produkt- och marknadsbreddning, främst till områdena industrielektronik och smådatorer.

Inom industrielektronikområdet marknadsförs Luxors nuvarande pro-

duktion av elektronikkomponenter. Genom företagets utvecklingsresurser och kapacitet för tillverkning av kompletta elektroniska funktionsenheter i långa serier kan även nya och kundanpassade produkter erbjudas. Verksamheten riktar sig främst till industriföretag och svarar för knappt 10 % av Luxors omsättning eller ca 75 milj. kr. under innevarande verksamhetsår. Verksamheten har utvecklats mycket positivt och bedöms som ett betydelsefullt tillväxtområde.

Mot bakgrund av utvecklingen inom elektronikområdet samt ett alltmer ökat behov i samhället av databehandling har Luxor i sitt produktprogram tagit upp tillverkning av smådatorer. Företagets produkter svarar i dag, i konkurrens med främst nordamerikanska och japanska tillverkare, för ca 60 % av den svenska marknaden. Omsättningen beräknas för innevarande verksamhetsår till ca 70 milj. kr., och den fortsatta utvecklingen bedöms av företaget som positiv.

Trots Luxors satsningar på nya områden kommer produktionen inom konsumentelektronikområdet att vara dominerande för företaget även under de närmaste åren. Den svenska marknaden för televisionsapparater har emellertid under senare år stagnerat och omfattar främst s. k. utbytesköp. Luxors svenska försäljningsvolym beräknas knappast kunna ökas i någon avgörande utsträckning vad avser televisionsapparater. Genom satsningar på främst den nordiska marknaden samt genom nya produkter bedömer Luxor emellertid att en positiv utveckling på sikt kan uppnås även inom konsumentelektronikområdet. I syfte att förbättra företagets konkurrenskraft inom området pågår även samarbetsdiskussioner med andra företag.

Genom utvecklingen inom elektronikområdet mot bl. a. miniatyrisering och ökad integration har arbetsinnehållet i Luxors produkter kontinuerligt minskat. Detta gäller även för branschen i övrigt. Företagets satsningar på nya produkter har inte kunnat motverka en obalans mellan företagets arbetsstyrka och arbetskraftsbehovet. Neddragningar av sysselsättningsnivån inom företaget har mot denna bakgrund samt till följd av omorganisationer bedömts som oundvikliga för att företaget skall kunna återfå lönsamhet och konkurrenskraft. Luxors svenska produktion har numera koncentrerats till Motala genom att företagets tillverkningsenhet i Karlsborg lades ned sommaren 1981. Även i Motala har arbetsstyrkan minskats. Uppsägningar har nyligen skett av ca 300 anställda, varav 240 kollektivanställda. Till detta kommer att Luxors butikskedja i Sverige, med ca 160 anställda, är under avveckling. Nuvarande sysselsättning inom Luxors svenska verksamhet beräknas genom nämnda inskränkningar samt genom tidigare s. k. naturlig avgång komma att minska från ca 2400 personer, varav 2100 i Motala och 100 i Karlsborg, år 1979 till ca 1700 personer, huvudsakligen i Motala, i början av år 1982. Ytterligare personalinskränkningar kan enligt företaget bli nödvändiga.

Förutom sin svenska verksamhet har Luxor även en tillverkningsenhet i

Singapore samt utländska försäljningsbolag, främst i de nordiska länderna. Flera förlustbringande försäljningsbolag i utlandet har emellertid avvecklats som ett led i rekonstruktionen av verksamheten. Luxor sysselsätter f. n. ca 340 personer i utlandet.

Trots det omfattande rekonstruktionsarbete som f. n. pågår inom Luxor har lönsamhet i verksamheten ännu inte uppnåtts. För verksamhetsåren 1978/79 och 1979/80 uppgick förlusterna till ca 80 milj. kr. vardera året. Genom det statliga förlusttäckningsbidraget samt ackordsvinsten i samband med företagets finansiella rekonstruktion år 1979 har förlusterna i stort kunnat täckas. Vid ingången av det innevarande verksamhetsåret 1980/81, som omfattar 16 månader, var bolagets egna kapital om ca 100 milj. kr. härigenom intakt. Resultatet för detta år beräknas emellertid av företaget till ca -60 milj. kr. Härigenom kommer företagets soliditet att kraftigt minska. Ett sammandrag över Luxors balansräkningar och resultaträkningar för de två föregående åren samt innevarande verksamhetsår (prognos) bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10.1*.

Genom bl. a. vidtagna strukturåtgärder bedömer företaget det möjligt att uppnå en sådan resultatförbättring för år 1982 att förlustnivån kan minska avsevärt. Enligt företaget är emellertid fortsatta strukturåtgärder nödvändiga för att nå lönsamhet. Den beräknade förlusten för innevarande verksamhetsår innebär, som nämnts, att en stor del av Luxors kapital kommer att vara förbrukat vid utgången av år 1981. För att företaget skall bibehålla nödvändig stabilitet i sina relationer till kunder, leverantörer och samarbetspartners samt för att ta till vara de utvecklingsmöjligheter som finns måste enligt Luxor dess finansiella ställning förbättras. Ett kapitaltillskott på 200 milj. kr. genom nyemission bedöms av företaget som erforderligt.

Föredraganden

Den statliga satsningen i Luxor år 1979 motiverades främst med att förutsättningar syntes finnas för en fortlevnad för företaget, förutsatt att en rekonstruktion av verksamheten kom till stånd. De av Luxor vidtagna åtgärderna efter år 1979 har också syftat till att åstadkomma en verksamhet med sådan konkurrenskraft och lönsamhet att den av egen kraft kan fortleva. F. n. pågår en effektivisering av Luxors produktion inom konsumentelektronikområdet. Produktionen är dock fortfarande förlustbringande och fortsatta effektiviseringsåtgärder synes vara angelägna. Omstruktureringen av företaget har hittills visat att dess kunniga personal och moderna produktionsapparat även kan utnyttjas vid en breddning till nya produktområden. Denna breddning synes ha gett lovande resultat. Luxor bedömer emellertid att konsumentelektronikområdet även under de närmaste åren kommer att utgöra den dominerande delen av företagets verksamhet. Avgörande för företagets utveckling blir därmed dess konkurrenskraft inom detta område. Industriverket analyserar f. n. på regeringens uppdrag utvecklingen inom bl. a. hem- och fordonselektronikområdet.

Verket beräknar att lämna en slutrapport under slutet av år 1981. Enligt vad jag erfarit anser man inom utredningsgruppen att en allmän ökning i försäljningsvolymen för konsumentelektronik är att vänta under 1980-talet. Luxor bör enligt min mening med hjälp av sitt kunnande samt sin moderna och flexibla produktionsapparat ha möjligheter att på sikt ta till vara en sådan marknadsutveckling.

Enligt vad jag erfarit pågår f. n. diskussioner mellan Investeringsbanken, Luxor och skilda intressenter om såväl utvecklings-, produktions- och marknadssamarbete som satsningar inom företaget på nya produkter. Jag bedömer dessa aktiviteter som viktiga inslag i strävandena att nå en konkurrenskraftig och lönsam verksamhet inom Luxor. Eftersom olika samarbetsformer kan bli aktuella vill jag i sammanhanget nämna att jag inte ser det statliga ägarengagemanget i Luxor som någonting som måste bestå. Av avgörande betydelse är att de ekonomiska satsningar som sker i företaget kan trygga en fortsatt verksamhet med affärsmässigt riktiga förutsättningar.

Hittillsvarande strukturarbete har av Luxor bedömts ge avgörande effekter först på längre sikt. Samtidigt synes hittills uppkomna förluster i verksamheten på ett allvarligt sätt komma att försvaga företagets ekonomi. Jag delar Luxors bedömning att de finansiella resurserna i företaget nu bör ökas i syfte att skapa en grund för den fortsatta omstruktureringen av verksamheten. Jag anser det härvid väsentligt att Luxor får möjlighet att på ett flexibelt sätt anpassa sig till utvecklingen inom företagets skilda produktområden. Staten bör nu som en slutlig ägarsatsning i Luxor medverka till detta genom att lämna ett kapitaltillskott till företaget. Tillskottet bör ha en sådan omfattning att utrymme ges för offensiva satsningar för att nå lönsamhet. Tillskottet måste emellertid även medge möjligheter till en ordnad avtrappning av verksamheten om lönsamhetsmålet och därmed förutsättningarna för stabil sysselsättning inte kan uppnås. För att sålunda stärka Luxors förmåga att på egen hand finansiera de åtgärder som företagets styrelse och Investeringsbanken finner lämpligast i syfte att fullfölja omstruktureringen bedömer jag att företagets egna kapital bör ökas med 175 milj. kr. Jag förordar därför att staten lämnar Luxor ett medelstillskott om 175 milj. kr. för teckning och förvärv av ytterligare aktier i bolaget. Aktierna bör tecknas till en överkurs som det ankommer på regeringen att bestämma.

Som jag redan nämnt pågår diskussioner om samarbete med andra företag inom elektronikområdet. Det bör inte uteslutas att ett sådant samarbete ges formen av ett samgående med ett eller flera andra företag. Detta kan innebära att staten helt eller delvis bör avyttra sina aktier i Luxor. Riksdagens bemyndigande härtill bör inhämtas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. till *Förvärv av aktier i Luxor AB* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 175 000 000 kr.,
2. bemyndiga regeringen att överlåta statens aktier i Luxor AB.

[6] **Preferensaktierna i Svenska Tobaks AB.** Från år 1915 till utgången av år 1966 var tillverkningen av tobaksvaror i vårt land underkastad statligt monopol. Detta monopol utövades enligt avtal med staten av det i huvudsak statsägda AB Svenska Tobaksmonopolet, numera Svenska Tobaks AB.

Med hänsyn till att den nämnda verksamheten bedrevs av ett statligt monopolföretag med rent fiskala intressen infördes genom beslut av riksdagen, främst år 1930 (prop. 1930: 195, BeU 1930: 20 och 26, rskr 1930: 258) vissa regler för företagets organisation m. m. i avsikt att stärka det allmännas inflytande och insyn i företaget. Dessa regler avsåg främst att enskilda personer kunde inneha preferensaktier i bolaget, storleken av utdelningen på preferensaktierna, sättet för utseende av styrelse och utövandet av revisionen.

Enligt ett avtal som år 1930 träffades mellan staten och bolaget förband sig bolaget bl. a. att inbjuda av Kungl. Maj:t anvisade personer att teckna preferensaktier i bolaget till ett belopp av sammanlagt 1 milj. kr. Med stöd av riksdagens bemyndigande träffade Kungl. Maj:t samma år avtal med preferensaktieägarna i bolaget angående preferensaktiekapitalet. Enligt detta avtal tillförsäkrades staten rätt att till parikurs inlösa preferensaktierna. Enligt prop. 1930: 195 förutsattes att lägst 20 och högst 40 personer skulle utses till preferensaktieägare. Kungl. Maj:t utsåg 40 personer som var och en förvärvade en aktiepost om 250 aktier à 100 kr. per aktie.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1966: 122, 3LU 1966: 54, rskr 1966: 314) upphörde statsmonopolet på tillverkning av tobaksvaror att gälla vid utgången av år 1966. I fråga om preferensaktieägarna uttalades i propositionen att avtalet med dessa alltjämt borde finnas kvar men att de aktieägare som så önskade kunde få sina aktier inlösta av staten.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1969: 121, SU 1969: 168, rskr 1969: 381) överlät staten per den 1 januari 1970 samtliga sina stamaktier i Svenska Tobaks AB till det då nybildade Statsföretag AB.

Sedan år 1970 har regeringen, efter hand som preferensaktieägare begärt och fått sina aktieposter inlösta av staten, godkänt Statsföretag såsom preferensaktieägare i enlighet med avtalet med preferensaktieägarna och överlätit aktieposterna till bolaget. Antalet enskilda preferensaktieägare har härigenom minskat till ett tjugotal.

Under våren 1980 bildade Statsföretag ett förvaltningsbolag med firmanamnet Investment AB Procordia, i vilket Statsföretag äger samtliga aktier. Procordia har från Statsföretag övertagit aktierna i Svenska Tobaks AB och dess dotterbolag.

Det torde inte längre föreligga några skäl för att regeringen skall utse preferensaktieägare i Svenska Tobaks AB och med dem träffa särskilda avtal om utdelning och inlösen. Staten bör därför i enlighet med gällande avtal med enskilda aktieägare lösa in deras aktier. Aktierna bör därefter av staten överlåtas till Statsföretag eller Investment AB Procordia för inlösen-

värdet utan att nya avtal träffas. I konsekvens härmed kommer även avtalen mellan staten och Statsföretag avseende Statsföretags nuvarande innehav av preferensaktier att upphävas. Bemyndigande av riksdagen att upphäva avtalen och överlåta preferensaktierna bör inhämtas.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att bemyndiga regeringen att upphäva gällande avtal i fråga om preferensaktierna i Svenska Tobaks AB och att överlåta aktierna.

Bilaga 10.1

Resultaträkning Luxor-koncernen (tusen kr.)

	1978-09-01– 1979-08-31	1979-09-01– 1980-08-31	1980-09-01– 1981-12-31 (prognos)
<i>Rörelsens intäkter</i>			
Fakturerad försäljning	688 494	729 440	1 100 000
Övriga rörelseintäkter	<u>11 748</u>	<u>700 242</u>	<u>15 607</u>
		745 047	
<i>Rörelsens kostnader</i>			
Rörelseresultat före avskrivn.	<u>-24 956</u>	<u>-764 524</u>	<u>-1 113 000</u>
<i>Avskrivningar enligt plan</i>			
Maskiner och inventarier	- 7 081	- 8 815	
Fastigheter	<u>- 1 333</u>	<u>- 8 414</u>	<u>- 10 334</u>
Rörelseresultat efter avskrivn.	- 33 370	- 29 811	- 26 000
<i>Finansiella intäkter och kostnader</i>			
Ränteintäkter	19 345	14 321	21 000
Räntekostnader	- 51 844	- 38 496	<u>-66 000</u>
Kursdifferenser	<u>- 3 204</u>	<u>3 535</u>	<u>- 20 640</u>
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	- 69 073	- 50 451	- 71 000
<i>Extraordinära intäkter</i>			
Realisationsvinst vid fastighetsförsäljning	-	599	
Ackordsvinst	74 941	-	
Förlusttäckningsbidrag	50 000	25 000	
Upplöst reserv för omstruktureringsskostnad m. m.	-	49 300	
<i>Extraordinära kostnader</i>			
Nedskrivning av utländsk kundfordringar	- 9 408	- 5 000	
Avsättning till reserv för omstruktureringsskostnader m. m.	- 49 300	-	
Kostnader för omstrukturering m. m.	<u>-</u>	<u>66 233</u>	<u>44 312</u>
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	- 2 840	- 6 139	
<i>Bokslutsdispositioner</i>			
Skilnad mellan planenliga och bokförda avskrivningar	6 100	6 829	8 000
Förändring av lagerreserv	- 127	- 1 183	
Ianspråktaga medel ur brandskadefond	760	1 768	
ur arbetsmiljöfond	121	21	
Avskrivning mot ianspråktaga fondmedel	- 881	- 1 174	
Upplösning av överavskrivningar vid försäljning av anläggningstillgångar	<u>-</u>	<u>5 973</u>	<u>41</u>
		<u>6 302</u>	<u>8 000</u>
Resultat före skatt		3 133	163
Skatt	<u>- 1 065</u>	<u>- 579</u>	<u>- 63 000</u>
Årets resultat	<u>2 068</u>	<u>- 416</u>	<u>- 63 000</u>

Balansräkning Luxor-koncernen (tusen kr.)

Verksamhetsår	1979-08-31	1980-08-31	1981-12-31 (prognos)		
Tillgångar					
<i>Omsättningstillgångar</i>					
Kassa och bank	22 682	11 817		10 000	
Växelfordringar	7 901	14 731		18 000	
Kundfordringar	226 129	204 962		290 000	
Skattefordran	3 204	—		12 000	
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	11 297	10 581			
Övriga fordringar	13 327	30 967		15 000	
Varulager	<u>256 813</u>	<u>541 353</u>	<u>278 144</u>	<u>551 202</u>	<u>230 000</u>
					575 000
<i>Spärrkonton hos Riksbanken</i>					
För arbetsmiljöfond	<u>344</u>	344	—	—	
<i>Anläggningstillgångar</i>					
Andra aktier och andelar	134	912			
Långfristiga fordringar	344	613			
Maskiner och inventarier	37 657	43 364		47 000	
Fastigheter	<u>60 989</u>	<u>99 124</u>	<u>59 705</u>	<u>104 594</u>	<u>71 000</u>
					118 000
Summa tillgångar		640 821		655 796	693 000
Skulder och eget kapital					
<i>Kortfristiga skulder</i>					
Växelskulder	7 144	—			
Leverantörsskulder	32 636	104 147		105 000	
Skatteskuld	—	1 959		8 000	
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	40 550	51 298		55 000	
Övriga kortfristiga skulder	<u>233 906</u>	<u>314 236</u>	<u>104 927</u>	<u>262 331</u>	<u>161 000</u>
					329 000
<i>Långfristiga skulder</i>					
Checkräkningskredit	9 339	82 681		70 000	
Obligationslån	7 000	6 500		6 000	
Andra långfristiga skulder	127 467	126 624		172 000	
Avsatt till pensioner, PRI	19 354	21 201		22 000	
Avsatt till pensioner, övriga	<u>219</u>	<u>163 379</u>	<u>—</u>	<u>237 006</u>	<u>270 000</u>
<i>Obeskattade reserver</i>					
Lagerreserv	6 396	7 579		6 000	
Arbetsmiljöfond	344	323			
Investeringsfond för förlorade inventarier (brandskadefond)	1 768	—			
Akkumulerad överavskrivning	<u>43 995</u>	<u>52 503</u>	<u>38 299</u>	<u>46 201</u>	<u>2 000</u>
					8 000
<i>Bundet Eget kapital</i>					
Aktiekapital	81 500	81 500		81 500	
Bundna reserver	<u>38 306</u>	<u>119 806</u>	<u>42 351</u>	<u>123 851</u>	<u>42 500</u>
Uppskrivning av fastighet				<u>39 000</u>	163 000
<i>Fritt Eget kapital</i>					
Fria reserver	— 11 171	— 13 177		— 14 000	
Årets resultat	<u>2 068</u>	<u>— 9 103</u>	<u>— 416</u>	<u>— 13 593</u>	<u>— 63 000</u>
					— 77 000
Summa Eget kapital		110 703		110 258	86 000
Summa skulder och eget kapital		640 821		655 736	693 000

Bilaga 11

KOMMUNDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-29

Föredragande: statsrådet Boo

Anmälan till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt avser kommundepartementets verksamhetsområde

FEMTONDE HUVUDDTITELN

D. Räddningstjänst m. m.

D 6. Anskaffning av miljöskyddsfartyg. Riksdagen har bemyndigat regeringen att för budgetåret 1980/81, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1979/80: 150, FiU 1979/80: 40, rskr 1979/80: 421). Regeringen har bl. a. disponerat fullmakten genom beslut den 18 december 1980 för beställning av två miljöskyddsfartyg till en kostnad av 25 milj. kr. för generaltullstyrelsens räkning. I beslut den 26 mars 1981 har regeringen uppdragit åt generaltullstyrelsen att fullfölja upphandlingen av fartygen hos Lunde Varv och Verkstads AB. Dispositionen av fullmakten har redovisats för riksdagen i prop. 1980/81: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1981/82, m. m. (kompletteringspropositionen). Något anslag för detta ändamål finns f. n. inte uppfört på statsbudgeten. Av redovisningstekniska skäl bör ett reservationsanslag av 1 000 kr. nu föras upp.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Anskaffning av miljöskyddsfartyg* på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 kr.

Förteckning

över av regeringen hos riksdagen i prop. 1981/82: 25 begärda anslag på tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1981/82

STATSUTGIFTER*IV. Försvarsdepartementet*

E 3	Operativ ledning m. m.: Anskaffning av anläggningar, förslagsanslag	9 000 000
H 9	FN-styrkors verksamhet utomlands, reservationsanslag	54 300 000
H 10	Övervakningskontingenten i Korea, reservationsanslag	2 000 000

V. Socialdepartementet

A 5	Vissa byggnadsarbeten m. m. inom socialdepartementets verksamhetsområde, reservationsanslag	2 000 000
E 9	Statens bakteriologiska laboratorium: Utrustning, reservationsanslag	3 750 000
I 5	Bidrag till projektering av vissa anläggnings- och husbyggnadsarbeten, reservationsanslag	5 000 000

VI. Kommunikationsdepartementet

D 3	Aktieägartillskott i Nora Bergslags Järnvägs AB	2 000 000
D 4	Underskottstäckning vid statens järnvägar	437 400 000
E 14	Investeringsbidrag till utbyggnad av Visby hamn, reservationsanslag	16 500 000

IX. Utbildningsdepartementet

A 2	Kommittéer m. m., reservationsanslag	900 000
B 9	Bidrag till Svenska riksteatern, reservationsanslag	8 984 000
B 10	Bidrag till Operan och Dramatiska teatern, reservationsanslag	26 674 000
B 11	Rikskonsertverksamhet, reservationsanslag	2 178 000
C 8	Fortbildning m. m., reservationsanslag	600 000

XII. Arbetsmarknadsdepartementet

D 3	Åtgärder för invandrare, reservationsanslag	6 500 000
-----	---	-----------

XIII. Bostadsdepartementet

B 15 Byggnadsforskning 1 000

IVX. Industridepartementet

B 22 Teckning av aktier i AB Svensk Exportkredit, *reservationsanslag* 100 000 000

E 1 Statens vattenfallsverk: Kraftstationer m. m., *reservationsanslag* 20 000 000

G 3 Förenade fabriksverken: Byggnader och utrustning, *reservationsanslag* 21 400 000

G 12 Förvärv av aktier i Luxor AB, *reservationsanslag* 175 000 000

XV. Kommundepartementet

D 6 Anskaffning av miljöskyddsfartyg, *reservationsanslag* 1 000

Summa statsutgifter 894 188 000